CONFESSIO FIDEI IN CONVENTU THEOLOGORUM

Authoritate

PARLIAMENTI ANGLICANI

Indicto, *Elaborata:*

Eidem PARLIAMENTO

postmodum *Exhibita:*

Quin & ab eodem, deinceps ab

ECCLESIA SCOTICANA

Cognita & Approbata;

Unà cum

CATECHISMO

Duplici, *Majori, Minori;*

E Sermone Anglicano summâ cum fide in Latinum versa.

GLASGUÆ,

Excudebat *Andreas Anderson*,

Impensis Societatis Stationariorum,

Anno Dom MDCLX.

BIBLIOTECA NACIONAL

Veteris Testamenti.

Genesis
Exodus
Leviticus
Numeri
Deuteronomium
Josua
Judices
Ruth
Samuelis I.
Samuelis II.
Regum I.
Regum II.
Chronicorum I.
Chronicorum II.
Ezra
Nehemias
Esther
Job
Psalmi
Proverbia

Ecclesiastes
Canticum Canticorum
Isaias
Jeremias
Lamentationes
Ezechiel
Daniel
Hosea
Joel
Amos
Obadias
Jonas
Micheas
Nahum
Habacuc
Zephanias
Haggaus
Zecharias
Malachias.

Novi autem.

Euangelium secund.

Matthæum
Marcum
Lucam
Johannem
Acta Apostolorum
Pauli Epistolæ ad
Romanos
Corinthios I.
Corinthios II.
Galatas
Ephesios
Philippenses
Colossenses
Thessalonicens. I.
Thessalonicens. II.
Timotheum I.
Timotheum II.
Titum
Philemonem
Epist. ad Hebræos
Jacobi Epistola
Petri Epist. I.
Petri Epist. II.
Johannis Ep. I.
Johannis Ep. II.
Johannis Ep. III.
Judæ Epistola
Apocalypsis.

Qui omnes divinâ inspiratione dati sunt in Fidei vitæque regulam *g*.

g *Luc.* 16. 29, 31 *Eph.* 2. 20 *Apoc.* 22. 18, 19 2 *Tim* 3. 16

Sect. III. Libri Apocryphi vulgò dicti, quum non fuerint divinitùs inspirati, Canonem Scripturæ nullatenùs constituunt; proindeque nullam aliam authoritatem obtinere debent in Ecclesia Dei, nec aliter quàm alia humana scripta. sunt aut approbandi aut adhibendi *h*.

h *Luc.* 24. 27, 44 *Rom.* 3. 2. 2 *Pet.* 1. 21

Sect. IV. Authoritas Scripturæ sacræ propter quam ei debetur fides & observantia, non ab ullius aut hominis aut Ecclesiæ pendet testimonio, sed à solo ejus authore Deo, qui est ipsa veritas: ideoque est à nobis recipienda, quoniam est verbum Dei *i*.

i 2 *Pet.* 1. 19, 21 2 *Tim* 3. 16 *Joh.* 5. 9 1 *Thes.* 2. 13

Sect. V. Testimonium Ecclesiæ efficere quidem potest ut de Scriptura sacra quam hono-

k 1 Tim. 3 15

rificè sentiamus *k*; materies insuper ejus cœlestis, doctrinæ vis & efficacia, styli Majestas, partium omnium consensus, totiusque scopus, (ut Deo nempe omnis gloria tribuatur) plena denique quam exhibet unicæ ad salutem viæ commonstratio, præter alias ejus virtutes incomparabiles, & perfectionem summam, argumenta sunt quibus abundè se verbum Dei & luculenter probat; nihilominùs tamen plena persuasio & certitudo de ejus tam infallibili veritate, quàm authoritate divina non aliunde nascitur quàm ab interna operatione Spiritus Sancti, per verbum & cum verbo ipso in cordibus nostris testificantis *l*.

l 1 Joh. 2 20, 27 Joh. 16. 13, 14. 1 Cor. 2. 10, 11, 12 Isai. 59. 21

Sect. VI. Consilium Dei universum de omnibus quæ ad

suam

suam ipsius gloriam, quæque ad hominum salutem, fidem, vitamque sunt necessaria, aut expressè in Scriptura continetur, aut consequentiâ bonâ & necessaria derivari potest à Scriptura; cui nihil deinceps addendum est seu novis à spiritu revelationibus, sive traditionibus hominum *m*. Internam nihilominus illuminationem Spiritus Dei ad salutarem eorum perceptionem, quæ in verbo Dei revelantur, agnoscimus esse necessariam *n*: quinetiam nonnullas esse circumstantias cultum Dei spectantes & Ecclesiæ regimen, iis cum humanis actionibus & societatibus communes, quæ naturali lumine ac prudentiâ Christianâ secundùm generales verbi regulas (perpetuò quidem illas observandas) sunt regulandæ *o*.

m 2 *Tim.* 3. 15, 16, 17. *Gal.* 1. 8, 9. 2 *Thes.* 2. 2.

n *Joh.* 6. 35. 1 *Cor.* 2. 9, 10, 12.

o 1 *Cor.* 11. 13, 14. 1 *Cor.* 14. 26, 40.

Sect. VII. Quæ in Scriptura continentur non sunt omnia æquè aut in se perspicua, aut omnibus hominibus evidentia *p*: ea tamen omnia quæ ad salutem necessaria sunt cognitu, creditu, observatu, adeo perspicuè, alicubi saltem in Scriptura, proponuntur & explicantur, ut eorum non docti solùm, verùm indocti etiam ordinariorum debito usu mediorum, sufficientem assequi possint intelligentiam *q*.

p 2 Pet. 3 16

q Psal. 119 105. 130

Sect. VIII. Testamentum Vetus Hebræâ linguâ (antiquo Dei populo nempe vernaculâ) Novum autem Græcâ, (quæ apud Gentes maximè omnium tunc temporis, quum scriberetur illud, obtinuerat) immediatè à Deo inspirata, ejusque curâ & Providentiâ singulari per omnia huc usque secula pura & intaminata custodita,

stodita, ea propter sunt authentica *r*, adeo sanè ut ad illa ultimò in omnibus de religione controversiis Ecclesia debeat appellare *s*. Quoniam autem Originales istæ linguæ non sunt toti Dei populo intellectæ, (Quorum tamen & jus est ut scripturas habeant, & interest plurimùm, quique eas in timore Dei legere jubentur & perscrutari *t*,) proinde sunt in vulgarem cujusque Gentis, ad quam pervenerint linguam transferendæ *u*, ut omnes, verbo Dei opulenter in ipsis habitante, Deum grato acceptoque modo colant *, & per patientiam ac consolationem Scripturarum spem habeant *x*.

r Mat. 5.18

s Isai. 8.20 Act. 15.15 Joh. 5.39 46.

t Joh. 5.39

u 1 Cor. 14 6,9,11,12 24,27,28

* Col. 3.16

x Rom. 15.4

Sect. IX. Infallibilis Scripturam interpretandi regula est Scriptura ipsa. Quoties igitur cunque oritur quæstio de vero plenoque Scripturæ cu-

jusvis sensu, (unicus ille est non multiplex) ex aliis locis, qui apertius loquuntur, est indagandus & cognoscendus y.

y 2 Pet. 1. 20. 21. Act. 15. 15, 16

Sect. X. Supremus Judex, à quo omnes de religione controversiæ sunt determinandæ, omnia Conciliorum decreta, opiniones Scriptorum Veterum, doctrinæ denique hominum, & privati quicunque Spiritus sunt examinandi, cujusque sententiâ tenemur acquiescere, nullus alius esse potest, præter Spiritum Sanctum in Scripturâ pronunciantem z.

z Mat. 22. 29. 1. Eph. 2. 20 cum Act. 28. 25.

Cap.

Cap. II.
De Deo & Sacro-sancta Trinitate.

§ I. UNus est unicusque *a*, vivens ille & verus Deus *b*: qui idem est essentia & perfectione infinitus *c*, Spiritus purissimus *d*, invisibilis *e*, sine corpore, sine partibus *f*, sinè passionibus *g*, immutabilis *h*, immensus *i*, æternus *k*, incomprehensibilis *l*, omnipotens *m*; summè sapiens *n*, summè sanctus *o*, liberrimus *p*, maximè absolutus *q*; operans omnia secundum consilium immutabilis suæ ac justissimæ voluntatis *r*, ad suam ipsius gloriam *s*; idemque summâ benignitate *t*, gratiâ, misericordia, & lon-

a Deut. 6. 4. 1 Cor. 8. 4. 6. b 1 Thes. 1. 9. Jer. 10. 10. c Jo. 11. 7. 8. 9. Joh. 16. 14. d Joh. 4. 24. e 1 Tim. 1. 17. Deut. 4. 15. 16. Joh. 4. 24. cum Luk. 24. 39. g Act. 14. 14. 15. h Jac. 1. 17. Mal. 3. 6. i 1 Reg. 8. 27. Jer. 23. 23. 24. k Ps. 90. 2. 1 Tim. 1. 17.

l. Ps. 145. 3. m Gen. 17. Apo. 4. 8. n Rom. 16. 27. o Isai. 6. 3. Apoc. 4. 8. p Psal. 115. 3. q Exod. 3. 14. 1 Eph. 1. 11. s Prov. 16. 4. Rom. 11. 36. t Joh. 4. 8. 16.

gani-

ganimitate, bonitate abundans & veritate; condonans iniquitatem, transgressionem
u Ex. 34.6 & peccatum *u*; studiosè quærentium ipsum remunerator *,
* Heb. 11.6
x Nehem. 9 sed & in judiciis suis justissimus
32. 33. idem ac tremendus maximè *x*;
y Ps. 55.6 peccatum omne perosus *y*, &
z Nah. 1.2,3 qui sontem nullo unquam ab-
Exod. 34.7 solvet modo *z*.

Sect. 2. Omnem vitam *a*, omnem gloriam *b*, bonitatem *c*,
a Job. 5.26
b Act. 7.2
c Ps. 119.68 beatitudinèmq; *d*, omnem in
d 1 Tim. 6.15 sese habet & à seipso Deus; qui
Rom. 9.5 solus in se sibique est ad omnia sufficiens; creaturarum, quas ipse condidit, nullius egens *e*,
e Act. 17.24.25 nec gloriam ab eis derivans ul-
f Iob. 22.2,3 lam *f*, verùm in iis, per eas, iis ipsis, ac super eas propriam ipsius gloriam tantummodò manifestans. Is omnis entitatis fons est unicus, à quo, per
g Rom. 11.36 quem, & ad quem omnia *g*; summúmque in ea dominium habet.

habet, ac per illa, pro illis, in illa pro suo arbitrio quidlibet agendi potestatem *h*. In conspectu ejus aperta sunt omnia ac manifesta *i*; scientia ejus infinita est, infallibilis, atque à creatura independens *k*, adeò ut illi contingens incertumve nihil sit *l*, in omnibus ejus consiliis, operibus & mandatis est sanctissimus *m*. Quicquid cultûs, quicquid officii, quicquid obsequii ab Angelis illi, ab hominibus, aut à quavis alia creatura exigere placet, id illi omne jure optimo debetur *n*.

Sect. 3. In Deitatis unitate personæ tres sunt unius ejusdemque essentiæ, potentiæ, ac æternitatis; Deus Pater, Deus Filius, ac Deus Spiritus Sanctus *o*, Pater quidem à nullo est, nec genitus nempe nec procedens: Filius autem á Patre est æternè genitus *p*: Spiritus autem

h *Apoc.* 4. 1
i *1 Tim* 6. 1
Dan. 4. 25, 35
k *Heb.* 4. 13
l *Rom.* 11. 33, 34
Psal. 147. 5
Act. 15. 18
Ezech. 11. 5
m *Psal* 145. 17
Rom. 7. 12
n *Apoc.* 5. 12, 13, 14
o *1 Joh.* 5. 7
Mat. 3. 16, 17
Mat. 28. 19
2 Cor. 13. 14
p *Gen.* 1. 14,

q Joh. 15. 26 Gal. 4. 6. autem Sanctus æterne procedens à Patre Filioque *q*.

Cap. III.

De æterno Dei Decreto.

§ 1. a Eph. 1. 11. Rom 1. 33. Heb. 6. 17. Rom 9. 15, 18. b Jac. 1. 13. 17 1 Joh. 1. 5. c Act. 2. 23. Mat. 17. 12. Act. 4. 27. 28. Joh. 19 11. Prov. 16. 33. DEus, è sapientissimo sanctissimoque consilio voluntatis suæ, liberè ac immutabiliter, quicquid unquam evenit, ab omni æterno ordinavit *a*; ità tamen, ut inde nec author peccati evadat Deus *b*, nec voluntati creaturarum sit vis illata, neque libertas aut contingentia causarum secundarum ablata sit, verùm potiùs stabilita *c*.

Sect. 2. d Act. 15. 18. 1 Sam. 23. 11, 12. Mat. 11. 21. 23. Quamvis omnia cognoscat Deus, quæ suppositis quibusvis conditionibus sunt eventu possibilia *d*; non tamen ideò quicquam decrevit quoniam illud præviderat

aut

aut futurum, aut positis talibus conditionibus eventurum *e*.

Sect. 3. Deus, quò gloriam suam manifestaret, nonnullos hominum ac Angelorum *f*, decreto suo ad æternam vitam prædestinavit, alios autem ad mortem æternam præordinavit *g*.

Sect. 4. Prædestinati illi & præordinati homines Angelique, particulariter sunt ac immutabiliter designati, certusque illorum est ac definitus numerus, adeo ut nec augeri possit nec imminui *h*.

Sect. 5. Qui ex humano genere sunt ad vitam prædestinati, illos Deus ante jacta mundi fundamenta, secundùm æternum suum ac immutabile propositum, secretumque voluntatis suæ consilium & beneplacitum elegit in Christo ad æternam gloriam *i*, idque ex amore suo

e *Rom.* 9. 11. 13, 16, 18.

f 1 *Tim.* 5. 21. *Mat.* 25. 41.

g *Rom.* 9. 22 23.

Eph. 1 5 6. *Prov.* 16. 4.

h 2 *Tim.* 2. 19. *Iob.* 13. 18.

i *Eph.* 1. 4. 9. 11. *Rom.* 8. 30.

2 Tim 1. 9
1 Thes. 5. 9
suo & gratia merè gratuita; nec fide, nec bonis operibus, nec in his illâve perseverentiâ, aut ullâ aliâ re in creatura, præ visis, ipsum tanquam causis aut
b Rom. 9 11 13, 16
Eph. 1. 4. 9
conditionibus ad id moventibus *k*; quò totum nempè in laudem cederet glorioſæ suæ gratiæ *l*.
l Eph. 1. 6 12
Sect. 6. Quemadmodum autem Deus electos ad gloriam destinavit, sic omnia etiam quibus illam consequantur media præordinavit, voluntatis suæ proposito æterno simul
m 1 Pet. 1. 2 Eph. 1 4, 5
& liberrimo *m*. Qua propter electi, postquam lapsi essent in
Eph. 2. 10 2 Thes. 2. 13
Adamo, à Christo sunt redempti *n*; per Spiritum ejus op-
n 1 Thes. 5 9. 10
portuno tempore operantem, ad fidem in Christum vocantur
Tit. 2. 14 o Rom. 8. 30 Eph. 1. 5 2 Thes. 2. 13
efficaciter; justificantur, sanctificantur *o*, & potentiâ ipsius per fidem custodiuntur ad salutem *p*. Nec alii quivis à Christo redimuntur, vocantur efficaciter

efficaciter, justificantur, adoptantur, sanctificantur & salvantur, præter electos solos *q*.

Sect. 7. Reliquos humani generis Deo placuit secundum consilium voluntatis suæ inscrutabile (quo misericordiam pro libitu exhibet abstinetve) in gloriam supremæ suæ in creaturas potestatis, præterire; eósque ordinare ad ignominiam & iram pro peccatis suis ad laudem justitiæ suæ gloriosæ *r*.

Sect. 8. Doctrina de sublimi hoc prædestinationis mysterio non sine summa cura & prudentia tractari debet *s*, quò nimirum homines, dum voluntati Dei in verbo ejus revelatæ advertant animos eíque debitam exhibeant obedientiam, de efficaci sua vocatione certiores facti, ad æternæ suæ electionis assurgere possint certitudinem

q *Joh.* 17. 9. *Rom.* 8. 28 ad finem. *Joh.* 6. 64, 65 *Joh.* 10. 26 *Joh.* 8. 47 1 *Joh.* 2. 19

r *Matt.* 11. 25, 26. *Rom.* 9. 17, 18. 21, 22 2 *Tim.* 2. 19, 20 *Jud.* v. 4 1 *Pet.* 2. 8

Rom. 9. 20 *Rom.* 11. 33 *Deut.* 26. 29

certitudinem *t*. It à demum suppeditabit hæc doctrina laudandi, reverendi, admirandique Deum argumentum *u*, quin etiam humilitatis, diligentiæ, & consolationis copiosæ omnibus sinceré obedientibus evangelio *.

u Eph. 1. 6. Rom. 11. 13. *Rom. 1. 11, 6. 20. 2. Pet 1 10 Rom. 3. 33. Luk. 10. 20.

Cap. IV.

De Creatione.

§ 1. DEo, Patri, Filio & Spiritui sancto, complacitum est *a*, quò æternæ suæ cùm potentiæ tum sapientiæ bonitatisque gloriam manifestaret *b*, mundum hunc, & quæ in eo continentur, tam visibilia quàm invisibilia, in principio intra sex dierum spatium creare, seu ex nihilo condere, atque omnia quidem bona valdè *c*.

a Heb. 1. 2. Ioh. 1, 2 3. Gen. 1, 2. Ioh. 16 13. Iob 33. 4 *b* Rom 1. 20 Ier. 10. 12. Psal. 104. 24 Ps 33. 5. 6. *c* Gen. 1. cap. Heb. 11. 3. Col. 1. 16. Act. 17 24.

Sect.

Sect. 2. Postquam omnes alias creaturas condidisset Deus, creavit hominem marem & fœminam *d*, animabus inditis rationalibus ac immortalibus *e*; imbutos cognitione, justitiâ, verâque sanctitate, ad suam ipsius imaginem *f*; habentes in cordibus suis inscriptam Divinam legem *g*, simul & eandem implendi vires *h*, non tamen sine quadam violandi possibilitate, libertati siquidem permissi erant voluntatis suæ haud immutabilis *i*. Præter autem hanc in cordibus eorum inscriptam legem; de non comedendo ex arbore scientiæ boni malique mandatum insuper acceperunt; quod certé quamdiu observabant communione Dei beati erant *k*, dominiumque habebant in creaturas *l*.

d *Gen.* 1. 27.
e *Gen.* 2. 7. cum *Eccles.* 12. 7. & *Luk.* 23. 43. & *Matth.* 10. 28.
f *Gen.* 1. 26. *Col.* 3. 10. *Eph.* 4. 24.
g *Rom.* 2. 14, 15.
h *Eccles.* 7. 29.
i *Gen.* 3. 6. *Eccle.* 7. 29.
k *Gen.* 2. 17. *Gen.* 3. 8, 9, 10, 11, 23.
l *Gen.* 1. 26, 28.

Cap.

Cap. V.

De Providentia.

§ 1. Magnus ille rerum omnium creator Deus, sapientissimâ suâ & sanctissimâ simul providentiâ *a* creaturas, actiones, résque *b*, à maximis usque ad minimas *c*, universas sustentat *d*, dirigit ordinat, gubernatq; secundùm infallibilem suam præscientiam *e*, & voluntatis suæ consilium liberum, ac immutabile *f*, ad laudem gloriæ sapientiæ suæ, potentiæ, justitiæ, bonitatis, ac misericordiæ *g*.

a *Prov.* 15 3 *Psal* 104 24. *Psal* 145. 17
b *Dan.* 4. 34 35 *Psa* 135 6. *Act.* 7. 25. 26. 28 *Job* 38. 39 40 41. capita.
c *Matth* 10 29 30. 31
d *Heb* 1. 3
e *Act.* 15 18. *Psal.* 94 8 9 10, 11 f *Eph.* 1. 11. *Psal* 33. 10, 11. g *Isai* 63 14. *Ephes.* 3. 10. *Rom* 9 17. *Gen* 45. 7. *Psal.* 145. 7.

Sect. 2. Quamvis respectu præscientiæ ac decreti Dei (causæ primæ) omnia immutabiliter atque infallibiliter eveniant *h*,

niant *h*, per eandem tamen ille providentiam eadem ordinat evenire necessariò, liberè, aut contingenter, pro naturâ causarum secundarum *i*.

Sect. 3. Deus in providentia sua ordinaria mediis utitur *k*, iis tamen non astringitur, quò minùs absque eis *l*, supra *m*, aut etiam contra ea pro arbitrio suo operetur *n*.

Sect. 4. Omnipotentem Dei potentiam, sapientiam inscrutabilem, bonitatémque infinitam providentia ejus eò usque manifestat, ut vel ad primum lapsum, omniaque reliqua peccata, seu hominum sint sive angelorum, se extendat *o*, neque id quidem permissione nudâ *p*, verùm cui conjuncta est sapientissima potentissimaque eorum limitatio *q*, ac

h *Act.* 2. 23
i *Gen.* 8. 22 *Jer.* 31. 35 cum *Deut.* 19. 5. 1 *Reg.* 22. 28, 34. *Isa.* 10. 6, 7
k *Act.* 27. 31. 44 *Isa.* 55. 10. *Hos.* 2. 21. *Hos.* 1. 7 *Mat.* 4. 4. *Job* 34. 10
m *Rom.* 4. 19, 20, 21.
n 2 *Reg.* 6. 6 *Dan.* 3. 27.
o *Ro.* 11. 32, 33, 34. 2 *Sam.* 24. 1 cum 1 *Chron.* 21. 1. 1 *Reg.* 22. 22. 23 1 *Chro.* 10. 4. 13, 14 1 *Sam.* 16. 10 *Act.* 2. 23
Act. 4. 27, 28. p *Act.* 14. 16 q *Psal.* 76. 10 2 *Reg.* 19. 28.

aliusmodi

aliusmodi ad sanctos sibi propositos fines dispensatione multiplici ordinatio & gubernatio *r*; ità tamen ut omnis eorum vitiositas à sola proveniat creatura, à Deo neutiquam qui sanctissimus quum sit justissimùsq; neque est, nec esse quidem potest peccati autor aut approbator *s*.

Sect. 5. Sapientissimus, justissimus, & gratiosissimus idem Deus, sæpenumerò filios suos tentationibus multifariis, suorumque cordium corruptioni ad tempus permittit; quò ob admissa priùs peccata castiget eos, vel corruptionis iis detegat vim occultam, cordiúmque suorum fraudulentiam ut humilientur *t*; quóque eos excitet ad strictam magis & constantem á seipso pro ferendis suppetiis dependentiam; Quò denique adversùs omnes occasiones

r Gen. 50. 20. Isa. 10. 6. 7. 12. 1 Jac. 1. 13. 14. 17. 1 Job. 1. 16. Psal. 50. 21.

t 1 Chron. 32. 25, 26. 31. 2 Sam. 24. 1.

Ad Lectorem præmunitio.

Benigne Lector,

Monendus erat unum atque alterum; & quidem imprimis illud, nos multo consilio in ea tandem sententia desedisse, in capitum versuúmq; numeris margini assignandis à versione Biblicorum Anglicana *non esse quicquam recedendum; à quâ quidem quàm proximè abest Latina* Vatabli. *Deinde vero si oratio nostra minùs fluere tibi videatur, dabis id profectò materiæ spissitudini; sin minùs splendida, cogita solennitatem. Hæc tuâ te scire intererat, & certè quidem nostrâ.* Vale.

G. D.

Confessionis Capita.

Cap.		pag.
1	De Scriptura sacro-sancta	1
2	De Deo, & Sacro-sancta Trinitate	11
3	De æterno Dei decreto	14
4	De Creatione	18
5	De Providentia	20
6	De hominis lapsu, de peccato ejusque pœna	24
7	De Fœdere Dei cum homine	27
8	De Christo Mediatore	30
9	De libero arbitrio	36
10	De vocatione efficaci	38
11	De Justificatione	41
12	De Adoptione	44
13	De Sanctificatione	46
14	De Fide salvifica	48
15	De resipiscentia ad vitam	50
16	De bonis operibus	53
17	De perseverantia sanctorum	58
18	De certitudine gratiæ & salutis	60
19	De	

64
20 De libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ 69
21 De cultu religioso, & De sabbato 73
22 De Juramento verisque fictis 78
23 De Magistratu civili 82
24 De conjugio & Divortio 86
25 De Ecclesia 89
26 De Communione Sanctorum 92
27 De Sacramentis 94
28 De Baptismo 96
29 De cœna Domini 99
30 De censuris Ecclesiasticis 105
31 De Synodis & conciliis 107
32 De statu hominum post mortem, deque resurrectione mortuorum 109
33 De ultimo Judicio 111

Con-

Confessio Fidei.

Cap. I.

Scripturæ Sacro-sancta.

QUanquam naturæ lumen, operaque Dei cùm Creatio-um Providentiæ, bonita-ejus, Sapientiam, poten-que eò usque manifestant, omines vel inde reddan-inexcusabiles *a*: eam ta-Dei, voluntatisque divi-cognitionem, quæ porrò d salutem necessaria, ne-unt nobis ingenerare *b*, ocirca Domino complaci-n est, variis quidem modis ibusque Ecclesiæ suæ semet-

a Ro. 2. 14, 15 Rom. 1. 19, 20, Psal. 19. 1, 2, 3. Rom. 1. 32. cum cap. 2. 1.

b 1 Cor. 1. 21 2 Cor. 4. 3, 4.

ipsum revelare, suamque h
e Heb. 1. 1. voluntatem patefacere e;
& eandem omnem postea li
ris consignare, quò & veri
ti suæ tam conservandæ qu
propagandæ meliùs consule
nec Ecclesia sua contra car
corruptelam, contra malitia
mundi Satanæque, præsidio f
d Prov. 22 19. 20, 21 Luc. 1. 3, 4 Rom. 15. 4 Mat. 4. 4, 7 10. Isai. 8 19, 20 e Heb. 1, 1, 2 f 2 Tim. 3. 15 2 Pet. 1. 19 ret ac solatio destituta d. U
de factum est, ut, postqua
pristini illi modi, quibus ol
populo suo Deus voluntate
suam revelabat, jam desiv
rint e, Scriptura Sacra sit m
ximè necessaria f.

Sect. II. Sacræ Scriptur
nomine, seu verbi Dei scrip
continentur hodie omnes il
libri tam Veteris quàm Nov
Testamenti, nempe quorum
inferiùs subsequuntur nomina

Veteris

e h[illegible]s peccati de futuro reddat u 2 Cor. 12.
e r; [illegible]tiores. Sed & ob alios e- 7. 8 9.
ſtea li[illegible]m varios fines, juſtos ſanctoſ- Pſal 17 per
veri[illegible]e ſibi propoſitos u. tot. Pſ 77.
e qu[illegible] Sect. 6. Quod ſceleſtos illos 1. ad 12.
ſulere[illegible]ctat impioſque homines, Mar. 14. 66.
car[illegible]os Deus, ut juſtus judex, ad finem,
alitia[illegible] peccata præcedentia ex- cum Iob. 21.
dio f[illegible]catindurat que *; eis ille non 15, 16, 17.
U[illegible]lum gratiam ſuam nou im- * Rom. 1
qua[illegible]ertit, quâ ipſis cum illuminari 24, 26, 28.
oli[illegible]tellectus, tum affici corda Rq. 1. 7. 8
ater[illegible]otuiſſent x, ſed interdum x Deut. 29. 4
ſive[illegible]ibtrahit eis quibus imbuti y Mat. 13. 12
m[illegible]ant dona y, & ipſos exponit Mat. 25. 29.
z Deu. 2. 30
liuſmodi objectis, unde cor- 2 Reg. 8. 12.
tur[illegible]uptio eorum arripit ſibi 13.
rip[illegible]eccandi occaſiones z; ſimúlq; a Pſ. 81. 11.
il[illegible]radit eos ſuis ipſorum con- 12. 2 Theſſ.
ov[illegible]upiſcentiis, & tentationibus 2. 10 11, 12
un[illegible]undi, & poteſtati Satanæ a, Exod 7. 3 b
na[illegible]& quo fit ut ſeipſos ipſi indu- cum Exod.
[illegible]nt & quidem ſub iiſdem me- 8. 15. 32.
[illegible]is quibus utitur Deus ad alios 2 Cor. 2. 15. 16
[illegible]molliendos b. Iſa 8. 14. 1
Pet. 2. 8, 9
Iſa 6. 9. 10.
Act. 28. 26
27

Sect. 7.

sicut ad omnes creaturas unive-
c 1 Tim. 4. 10 sali modo se extendit; ità mod-
Amos 9. 8 9 planè peculiari Ecclesiæ suæ cu-
Rom. 8. 28 ram gerit, ac in ejus bonu-
Isa. 43. 3, 4 disponit universa c.
5, 14

Cap. VI.

De hominis lapsu, de peccat ejusque pœna.

§ 1. PRimi parentes, Satanæ subtilitate ac tentatione seducti, fructus vetiti esu peccaverunt a. Hoc eorum peccatum secundùm sapiens suum sanctumque consilium Deo placuit permittere, non sine proposito illud ad suam ipsius gloriam ordinandi b.

a Gen. 3. 13
2 Cor. 11 3
b Rom. 11 32

Sect. 2. Hoc illi peccato justitiâ suâ originali & communione cum Deo exciderunt c; itaque facti sunt in peccato mortu-

c Gen. 3. 6, 7, 8
Eccle. 7. 29
Rom. [illegible]

mortui *d*, atque in omnibus facultatibus ac partibus animæ corporisque penitus contaminati *e*.

Sect. 3. Quumque illi fuerint radix totius humani generis, hujusce peccati reatus fuit imputatus *f*, eademque in peccato mors ac natura corrupta propagata, omnibus illorum posteris, quotquot ab iis ordinariâ quâdam generatione procreantur *g*.

Sect. 4. Ab hac originali labe (quâ ad omne bonum nudi sumus inhabiles prorsus ac impotentes, eique planè oppositi *h*, ad malum autem omne proclives penitus *i*) proveniunt omnia peccata actualia *k*.

Sect. 5. Hæc naturæ cor-

d *Gen.* 2. 17 *Eph.* 2. 3. e *Tit.* 1. 15 *Gen.* 6. 5 *Jer.* 17. 9 *Rom.* 3. 10 ad 19.

f *Gen.* 1. 27 28. & *Gen.* 2. 16, 17. & *Act.* 17. 26. cum *Rom.* 5 12, 15, 16 17, 18. 19. & 1 *Cor.* 15 21, 22, 49

g *Psal.* 51. 5 *Gen.* 5 3. *Job* 14. 4. *Job* 15. 14

h *Rom.* 5. 6 *Rom.* 8. 7 *Rom.* 7. 18 *Col.* 1. 21.

i *Gen.* 6. 5 *Gen.* 8. 21. *Rom.* 3. 10, 12. k *Jac.* 1. 14, 15. *Eph.* 2. 2, 3. *Mat.* 15. 1 *Joh* 1. 8. 10 *Rom.* 7. 14. 17, 18. 23 *Isa.* 3 *Prov.* 20. 9. *Eccles.* 7. 20.

ruptio durante hac vitâ manet etiam in regenitis *l* : & quamvis per Christum & condonata sit & mortificata ; nihilominùs tamen ipsa, quàm ejus motus universi verè sunt ac propriè peccata *m*.

Sect. 6. Peccatum omne cùm originale tum actuale, quum justæ Dei legis transgressio sit eique contraria *n*, peccatori suâpte naturâ reatum infert *o*, quo ad iram Dei *p*, ac maledictionem legis *q*, subeundam obligatur, adeòque redditur obnoxius mortis *r* simul & miseriis omnibus spiritualibus *s*, temporalibus *t*, ac æternis *u*.

m Rom. 7. 5 7, 8, 25. Gal. 5. 17.
n 1 Joh. 3. 4
o Rom. 2. 15
Rom. 9, 19
p Ephes. 2. 3
q Gal. 3. 10
r Rom. 6. 22
s Ephes. 4. 18
t Rom. 8. 20
Lam. 3. 39
u Mat. 25. 41
2 Thes. 1. 9

CAP.

Cap VII.

De fœdere Dei cum homine.

§ 1. TAnta est inter Deum & creaturam distantia, ut licèt creaturæ rationales obedientiam illi ut creatori suo debeant, nullam tamen fruitionem ejus tanquam suæ beatitudinis ac præmii habere unquam potuissent, ni voluntaria fuisset aliqua ex parte Dei condescentio: quam ipsi exprimere placuit icto fœdere *a*.

Sect. 2. Primum fœdus cum hominibus initum erat fœdus operum *b*, quo vita æterna promissa erat, ejusque in eo posteris *c*, sub conditione obedientiæ perfectæ ac perfonalis *d*.

Sect. 3. Quum autem homo

B 2

a *Isai.* 40. 13 14. 15. 16 17 *Job* 9. 32 33 *1 Sam.* 2. 25 *Psal.* 113. 5. 6 *Psal.* 100. 2 *Iob* 22. 2 3 *Iob* 35 7 8 *Luc.* 17. 10 *Act* 17. 24 25

b *Gal.* 3. 12

c *Rom* 10. 5 *Rom.* 5. 12 ad 20

d *Gen.* 2. 17 *Gal.* 3. 10

mo lapsu suo omnem sibi præstruxisset ad vitam aditum per illud fœdus, complacuit Domino secundum inire *e*, quod vulgò dicimus *Fœdus Gratiæ*: in quo peccatoribus offert gratuitò vitam ac salutem per Iesum Christum, fidem in illum ab iis requirens ut salventur *f*, promittensque omnibus qui ad vitam ordinantur se spiritum suum sanctum daturum, qui in illis operetur credendi cùm voluntatem tum potentiam *g*.

e Gal. 3. 21 Rom. 8. 3 Rom. 3. 20 21. Gen. 2. 15 Isa. 42. 6

f Mar 16. 15 16 Joh. 3. 16 Rom 10. 6. 9 Gal. 3. 11

g Ezech. 36 26, 27. Joh. 6. 44 45.

Sect. 4. Hoc fœdus gratiæ in Scriptura sæpè nomine *Testamenti* indigitatur, respectu nimirùm mortis Testatoris Iesu Christi, æternæque illius hæreditatis, quam is unà cum omnibus eam spectantibus inibi legabat *h*.

h Heb 9. 15 16 17. Heb. 7. 22 Luc. 22. 20 1 Cor. 11. 25 2 Cor 3. 6, 7, 8, 9.

Sect. 5. Hoc fœdus sub Lege atque sub Evangelio administratum est modo alio atque alio *i*.

Sub

Sub lege quidem per promissiones, prophetias & sacrificia, per circumcisionem, agnum paschalem, aliosque typos ac instituta populo Judaico tradita, quæ omnia venturum Christum præsignificabant *k*; erantq; pro ratione illorum temporum sufficientia, & per operationem spiritûs efficacia ad electos instruendum ac ædificandum in fide in promissum Messiam *l*, per quem plenam peccatorum remissionem & salutem æternam sunt consecuti; dicituruque *Vetus Testamentum* m.

Sect. 6. Sub Evangelio autem, exhibito jam Christo, substantia *n*, scilicet ac antitypo, præscriptæ rationes in quibus hoc fœdus dispensatur, sunt prædicatio verbi, & administratio sacramentorum, baptismi nempe ac cœnæ Dominicæ *o*: in quibus quidem utut nu-

k *Heb* 8. 9, 10 c. 1. *Rom.* 4. 11 *Col.* 2. 11, 12 1 *Cor.* 5. 7

l 1 *Cor.* 10. 1, 2, 3. 4 *Heb.* 11. 13 *Joh.* 8. 56

m *Gal.* 3. 7, 8, 6, 14

n *Col.* 2. 17

o *Mat.* 28. 19. 20 1 *Cor.* 11. 23, 24. 25

p Heb. 12, 22 ad 28
Ier. 31. 33, 34
q Mat. 28. 19
Eph. 2. 15, 16 17, 8 19
r Luc. 22, 20
s Gal. 3. 14, 16
Rom. 3. 21, 22. 23, 30
Ps. 32. 1. cum Ro. 4. 3, 6, 16 17, 23, 24
Heb. 13. 8
Act. 15. 11

mero paucioribus, iisque simplicius ac minore cum externa gloria administratis, cum majore tamen plenitudine, evidentia, & efficacia spirituali *p* populis cunctis tam Judæis quàm Gentibus *q* exhibetur: Diciturq; *Novum Testamentum r*. Non sunt ergo duo fœdera gratiæ, re atque naturâ discrepantia: sed unum idémque licèt non uno modo dispensatum *s*.

Cap. VIII.

De Christo Mediatore.

§ 1. Complacitum est Deo Filium ejus unigenitum Dominum Jesum in æterno suo proposito eligere & ordinare ut Mediator esset inter Deum & hominem *a*, Propheta *b*,

a Isa. 42. 1
1 Pet. 1. 19, 20
Joh. 3. 16
1 Tim 2. 5
b Act. 3. 22

ta *b*, Sacerdos *c*, & Rex *d*, ea- put idem & salvator Ecclesiæ suæ *e*: rerum omnium hæres *f*, Mundique Judex *g*, cui ab æterno populum dedit futurum illi in semen *h*, ac per illum statoque tempore redimendum, vocandum, justificandum, Sanctificandum ac glorificandum *i*.

Sect. 2. Filius Dei persona secunda in Trinitate, verus idem æternusq; Deus, substantiæ cum Patre unius ejusdémque, eique coæqualis, cum advenerat temporis plenitudo, assempsit naturam humanam *k*, unâ cum omnibus ejus proprietatibus essentialibus, communibusque infirmitatibus, immunem tamen à peccato *l*, conceptus scilicet in utero éque substantia Mariæ Virginis *m*, virtute Spiritus Sancti. Adeo sanè ut naturæ duæ, integræ, perfectæ, distinctæque

c *Heb.* 5, 5, 6
d *Psal.* 2. 6 *Luc.* 1. 33
e *Eph.* 5. 23
f *Heb.* 1. 2
g *Act.* 17. 31
h *Joh.* 17. 6 *Psal.* 22. 30 *Isai.* 53. 10
i 1 *Tim.* 2. 6 *Isa.* 55. 4, 5
k 1 *Cor.* 1. 30
k *Joh.* 1. 14
l *Joh.* 5. 20 *Phil.* 2. 6 *Gal.* 4. 4 *Heb* 2. 14 16, 17 *Heb.* 4. 15
m *Luc* 1. 27 31, 35 *Gal.* 4. 4

Deitas

Deitas ac humanitas in unâ eâdémque personâ indissolubili nexu conjunctæ fuerint, sine
n Luc. 1. 35 Col. 2. 9 Rom. 9. 5 1 Pet. 3. 18 1 Tim. 3. 16 conversione, compositione, aut confusione *n*. Quæ quidem persona verè Deus est ac verè homo, unus tamen Christus,
o Rom. 1, 3, 4 1 Tim. 2. 5 unicus inter Deum & hominem Mediator *o*.

Sect. 3. Dominus Jesus in humana sua natura divinæ hunc in modum conjuncta sanctificatus est, ac Spiritu sancto
p Psal. 45. 7 Joh. 3. 34 supra mensuram unctus *p*, in se
q Col. 2. 3 habens omnes sapientiæ notitiæque thesauros *q*, in quo Patri visum est ut omnis plenitu-
r Col. 1. 19 do inhabitaret *r*, atque eo quidem fine ut sanctus, innocuus, intaminatus, plenusque gratiæ
s Heb. 7. 26 Joh. 1. 14 ac veritatis existens *s*, ad Mediatoris Vadisque munus exequendum perfectè esset in-
t Act. 10. 38 Heb. 12. 24 Heb. 7. 22 structus *t*. Quod ille officium non arripuit sibi, verùm à Patre

tre erat ad id vocatus *a*, quique omnem ei potestatem ac judicium in manus dedit, unà cum mandato exercendi *.

Sect. 4. Hoc munus promptissimâ voluntate in se suscepit Dominus Jesus *x*; quod ut expleret factus est sub lege *y*, eam perfectè implevit *z*, immediatè in anima *a* sua gravissimos sibiit cruciatus, in corpore *b* verò perpessiones quàm maximè dolorificas; crucifixus est, ac mortuus *c*, sepultus est, mansitque sub mortis potestate: neo tamen ullam vidit corruptionem *d*. Tertio die surrexit à mortuis *e* cum eodem in quo passus fuerat corpore *f*, cum quo etiam ascendit in cœlum, ibique sedens ad dextram Patris *g* intercedit *h*, rediturus indè in consummati-

Heb. 5 4 5
* Joh. 5. 22 27
Mat. 28. 18
Act. 2, 36

x Ps. 47 8 cum Heb. 10 5. ad 11
Joh. 10. 18
Phil 2. 8
y Gal 4. 4
z Mat. 3. 15
Mar. 5. 17
a Mat. 26 17, 38
Luc. 22. 44
Mr. 17. 46
b Mat. 26 27 c.
c Phil 2. 8
d Act. 2 23 24. 27
Act. 13 37
Rom. 6. 9
e 1 Cor. 15 3, 4
f Joh. 20 25. 27 g Marc. 16. 19 h Rom. 8. 34 Heb 9. 24 Heb. 7. 25

one mundi, ad homines ange-
1 Rom. 14. 9. 10 loſque judicandum *i*.
Act. 2. 11 *Sect.* 5. Dominus Jeſus o-
Act. 10. 42 bedientiâ ſuâ perfectâ, ſuique
Mat. 13. 40, 41 ipſius ſacrificio, quod per æter-
Jud. v. 6 num Spiritum Deo ſemel ob-
2 Pet. 2. 4 tulit, juſtitiæ Patris plenè ſa-
k Rom. 5. 19 tisfecit *k*, ac omnibus ei á Pa-
Heb. 9. 14. 16 tre datis non modo reconcili-
Heb. 10. 14 ationem: verùm etiam æter-
Eph. 5. 2 nam hæreditatem in regno
Rom. 3. 25, 26 cœlorum acquiſivit *l*.
l Dan. 9. 24, 26 *Sect.* 6. Quamvis re-
Col. 1. 19, 20 demptionis opus non niſi poſt
Eph. 1. 11. 14 incarnationem ejus, á Chriſto
Joh. 17. 2 quidem actu effectum fuerit,
Heb. 9. 12. 15 vis tamen ejus, efficacia, & be-
neficia per omnia jam inde á
mundi primordiis elapſa ſecula
electis ſunt communicata, in
& per promiſſiones illas, ty-
pos & ſacrificia, quibus reve-
latum erat & ſignificatum
hunc eſſe ſemen illud mulieris
quod contriturum erat ſerpen-
tis

tis caput, agnumque illum mactatum ab initio mundi: ut qui heri ac hodie idem est & in sempiternum *m*.

Sect. 7. Christus in opere Mediatorio agit secundum utramque naturam, id agens per utramvis, quòd eidem proprium est *n*, nonnunquā tamen fit propter personæ unitatē quod uni naturæ proprium est, personæ ab altera natura denominatæ in Scriptura tribuatur *o*.

Sect. 8. Pro quibus Christus redemptionem acquisivit, iis omnibus certò quidem ac efficaciter eam applicat impetritque *p*, pro eis intercedens *q* eisque in verbo & per verbum revelans mysterium salutis *r*, per Spiritum suum eis ut credere velint ac obedire persuadens efficaciter *s* eorumque gubernans corda verbo suo spirituque; sed & vi suâ omnipotenti.

m Gal. 4 4 5 Gen 3. 15 Apoc. 13.8 Heb. 13. 8
n Heb. 9. 14 1 Pet. 3. 18
o Act. 20 28 Joh. 3. 13 1 Joh. 3 16
p Joh. 6. 37 39 Ioh. 10. 15 16
q 1 Ioh. 2. 1 2
r Rom. 8 34 1 Ioh. 15. 13 15 Eph. 1. 7, 8 9 Ioh. 17. 6 1 Ioh. 14 16 Heb. 12. 2
s 2 Cor 4. 13 Ro. 8 9 14 Rom 15. 18 19 Ioh. 17. 17

potenti, ac sapientiâ debellans omnes eorum hostes, iis autem modis mediisque quæ admirabili & inscrutabili ejus dispensationi sunt maximè consentanea *t*.

Psal. 110. 1
Cor. 15. 25
26
Mal. 4, 2, 3
Col. 2. 15

Cap. IX.

De libero arbitrio.

§ 1. EAm humanæ voluntati naturalem Deus indidit libertatem, ut nec cogatur unquam, neque absolutâ ullâ naturæ necessitate ad bonum aut malum determinetur *a*.

Sect. 2. Homo in statu innocentiæ libertatem habuit ac potentiam, quod bonum erat Deoque gratum volendi agendique *b*, mutabiliter tamen, ità ut illâ potuerit excidere *c*.

a Mat. 17. 12
Jac. 1. 14
Deut. 30 19
b Eccl. 4 39
Gen. 1. 26
c Gen 2 16, 17
Gen 3. 6

Sect.

Sect. 3. Homo per lapsum suum in statum peccati, potentiam omnem quam habuerat voluntas ejus ad bonum aliquod spirituale & saluti conti-
guum amisit penitus *d*: adeo sanè ut naturalis homo, utpote ab ejusmodi bono abhorrens prorsus *e*, ac in peccato mortuus *f*, non possit unquam suis ipsius viribus convertere semet, sed nè quidem ad conversionem se vel præparare *g*.

Sect. 4. Quandocunque Deus convertit ac in statum gratiæ transfert peccatorem, eundem eximit naturali suasub peccato servitute *h*, solaq; gratiâ suâ potentem reddit ad spirituale bonum volendum præstandumque *i*; ità tamen ut propter manentem adhuc in eo corruptionem, bonum nec perfectè velit, neque id tantummodo, verum etiam quandoq; malum *k*. *Sect.*

d *Rom.* 5. 6 *Rom.* 8. 7 *Joh.* 15. 5

e *Rom* 3. 10 12

f *Eph.* 2. 1, 5 *Col.* 2. 13

g *Joh.* 6. 44 65 *Eph.* 2. 2, 3, 4, 5 1 *Cor.* 2. 14 *Tit.* 3. 3 4 5

h *Col.* 1. 13 *Joh.* 8. 34, 36

i *Phil.* 2. 13 *Ro* 6. 18. 22

k *Gal.* 5. 17 *Ro.* 7. 15, 18 19, 21, 23

Sect. 5. Voluntas humana perfectè ac immutabiliter liberè ad bonum solum redditur non nisi in statu gloriæ *l*.

l *Eph.* 4. 13
Heb. 12, 23
1 *Joh.* 3. 2
Judæ v. 24

CAP. X.

De vocatione efficaci.

§ 1. DEus quos ad vitam prædestinavit, omnes, eosque solos dignatur per verbum suum & spiritum *a*, constituto suo acceptoq; tempore vocare efficaciter *b* è statu illo peccati & mortis, in quo sunt naturâ constituti, ad gratiam ac salutem per Jesum Christum *c*; idque mentes eorum illuminando, ut modo spirituali & salutari quæ Dei sunt intelligant *d*; tollendo eorum cor lapideum, donandoque eis cor carneum *e*; voluntate-

a 2 *Thess.* 2, 13 14
2 *Cor.* 3, 3, 6
b *Rom.* 8, 30
Rom. 11. 7
Eph. 1. 9 11
c *Rom.* 8. 2
Eph. 2, 1, 2 3, 4, 5
2 *Tim.* 1. 9. 1
d *Act.* 26. 18
1 *Cor.* 2, 10, 12
Eph. 1. 17, 18
e *Ezec.* 36. 26

luntate-

luntates eorum renovando ac pro potentia sua omnipotente ad bonum determinando *f*, & ad Jesum Christum trahendo efficaciter *g*: ità tamen ut illi nihilominus liberrimè veniant, volentes nempe facti per illius gratiam *h*.

Sect. 2. Efficax hæc vocatio est à sola Dei gratia, gratuitâ illâ & speciali: à nulla autem re in homine prævisa *i*: qui in hoc negotio se habet omninò passivè, donec per spiritum sanctum vivificatus ac renovatus *k*, potis indè factus sit vocationi huic respondere, gratiamque inibi oblatam & exhibitam amplexari *l*.

Sect. 3. Electi infantes in infantia sua morientes regenerantur salvanturque à Christo per spiritum *m* (qui quando & ubi, & quo sibi placuerit modo

Ezec. 11. 19 *Phil.* 2. 13 *Deut* 30 6 *Ezec.* 36. 27 *g Eph.* 1. 19 *Joh* 6. 44 45 *h Gen.* 1. 4 *Psal.* 110. 3 *Joh.* 6. 37 *Rom* 6. 16 17, 18 *i 2 Tim.* 1 9 *Tit.* 3. 4, 5 *Eph.* 2. 4, 5 8, 9 *Rom.* 9. 11. *k 1 Cor.* 2. 14 *Rom.* 8. 7 *Eph.* 2. 5 *l Joh.* 6. 37 *Ezech.* 36 27 *Joh.* 5. 25 *m Luc.* 18. 15 16. & *Act.* 2 38, 39 & *Joh* 3, 3, 5. & *1 Joh.* 5. 12 & *Rom.* 8 9 collatis.

modo operatur n) sicut & reliqui electi omnes, quotquot externæ vocationis per ministerium verbi sunt incapaces o.

Sect. 4. Alii autem, qui non electi sunt, utut verbi ministerio vocari possint p, communesque nonnullas operationes Spiritus experiri q, nunquam tamen verè ad Christum accedunt, proindeque nec salvari possunt r. Multo quidem minus poterunt illi, quotquot religionem Christianam non profitentur, (summam licet operam navaverint moribus suis ad naturæ lumen, iisque quam profitentur religionis legem componendis) extra hanc unicam viam salutem unquam obtinere s. Atque huic quidem contrarium statuere ac defendere, perniciosum admodum est ac detestandum t.

n Joh. 3. 8

o 1 Joh. 5. 12
Act. 4. 12.

p Mat. 22. 14
q Mat. 7 22
Mat. 13. 20 21
Heb. 6. 4, 5
r Joh. 6. 64 65, 66
Joh. 8. 24

1 Act. 4. 12
Joh. 14. 6.
Eph 2. 12
Joh. 4. 22
Joh. 17. 3
t 2 Joh. v. 9 10, 11
1 Cor. 16. 22
Gal. 1 6, 7, 8

Cap. XI.

De Justificatione.

§ 1. QUos Deus vocat efficaciter, eosdem etiam gratis justificat *a*, non quidem justitiam iis infundendo, sed eorum peccata condonando, personasque pro justis reputando atque acceptando: neque id certè propter quicquam aut in iis productum, aut ab iis præstitum, verum Christi solius ergo: eisque ad justitiam non fidem ipsam, non credendi actum, aut aliam quamcunque obedientiam evangelicam, verùm obedientiam ac satisfactionem Christi imputando *b*, eum nempe recipientibus, eique ac justitiæ ejus per fidem innitentibus: quam illi fidem ex dono Dei, non à seipsis, habent *c*. *Sect.*

a Rom. 8 30 Rom. 3. 24
b Rom. 4 5 6, 7, 8 2 Cor. 5. 19 21 Rom. 3. 22 24, 25, 27, 28 Tit. 3. 5. 7 Eph. 1. 7 Ier. 23. 6 1 Cor. 1. 30 31
c Act. 10. 44 Gal. 2, 16 Phi. 7. 9 Act. 13. 38 39 Eph. 2, 7. 8

Sect. 2. Fides hoc modo Christum recipiens, eique innitens ac justitiæ ejus, est justificationis unicum instrumentum *d*: in homine tamen justificato hæc non est solitaria, verum gratiis aliis omnibus salutaribus semper comitata: neque est hæc fides mortua, sed quæ per charitatem operatur *e*.

d Joh. 1 12 Rom 3. 28 Rom 5. 1

e Jac 2. 17 22, 26 Gal. 5. 6

Sect. 3. Qui hunc in modum justificantur, eorum omnium debita Christus per obedientiam suam mortemque prorsus dissolvit: eorumque vice justitiæ Patris sui realem, plenam, & propriè dictam satisfactionem præstitit *f*. Quum tamen non propter in iis quicquam verùm gratuito Pater cum Christum ipsum pro eis dederit *g*, tum obedientiam ejus ac satisfactionem tanquam eorum loco constituti *h* acceptaverit

f Rom. 5. 8 9, 10, 19 1 Tim. 2. 5 6 Heb. 10, 10 14 Dan. 9. 24 26 Isa. 53 4, 5 6, 10, 11, 12

g Rom. 8. 32

h 2 Cor. 5 21 Mat. 3. 17 Eph. 5. 2

ceptaverit; omnino a gratia gratuita est eorum justificatio; Quò nimirum Dei tum accurata justitia tum locuples gratia glorificata foret in justificatione peccatorum *k*.

Sect. 4. Ab æterno decrevit Deus electos omnes justificare *l*, Christusque in temporis plenitudine mortuus est pro eorum peccatis, & in justificationem eorum resurrexit *m*: nihilominus tamen justificati prius non sunt, quàm Christum eis in tempore suo opportuno Spiritus Sanctus actu applicuerit *n*.

Sect. 5. Perseverat Deus eorum peccata condonare quos semel justificavit *o*, quin & etiamsi excidere statu justificationis nunquam possint *p*; fieri tamen potest ut iræ Dei paternæ quidem illi, per peccata sua se exponant, nec lumen paterni

i *Ro.* 3. 24 *Eph.* 2. 7

k *Ro.* 3. 26 *Eph.* 2. 7

l *Gal* 3. 8 1 *Pet.* 1. 2 19, 20 *Rom.* 8: 30

m *Gal* 4. 4 1 *Tim.* 2. 6 *Rom* 4. 25

n *Col.* 1. 21 22 *Gal.* 2. 16 *Tit* 3. 4, 5 6, 7

o *Mat* 6. 12 1 *Joh.* 1. 7. 9

p *Luc.* 22 32 *Joh.* 10. 28 *Heb.* 10. 14

q Psal. 89 31, 32, 33 Psal. 51. 7, 8, 9, 10, 11, 12 Psal. 32. 5 Mat. 26. 75 1 Cor. 1. 30 32 Luc. 1 20 r Gal. 3. 9 13, 14 Rom 4. 22, 23, 24. Heb. 13. 8

terni vultus prius sibi habeant restitutum, quàm semet ipsos humiliaverint, peccata agnoverint, imploraverint veniam, fidem denique & pœnitentiam suam renovaverint *q*.

Sect. 6. Justificatio fidelium sub Vetere ac Novo Testamento quoad isthæc omnia est una eademque *r*.

Cap. XII.

De Adoptione.

§ 1. DEus justificatos omnes dignatur in filio suo unigenito Jesu Christo, & propter eundem participes facere gratiæ Adoptionis *a*; per quam in numerum filiorum Dei assumuntur, talium-

a Eph. 1. 5

que immunitatibus ac privile-

giis

giis potiuntur *b*, impositum sibi habent nomen Dei *c*, Spiritum adoptionis accipiunt *d*, aditum habent ad thronum gratiæ cum confidentia *e*, potest rem consequuntur clamandi Abba Pater *f*, commiserationem *g*, tutelam *h*, & providentiam *i*, fortiuntur; quin & castigationem Dei paternam experiuntur *k*, nunquam tamen abdicantur *l*, verum in diem redemptionis consignati *m*, promissiones obtinent hæreditario jure *n*, ut qui hæredes sunt æternæ salutis *o*.

b Gal. 4. 4, 5
Rom. 8. 17
Joh. 1. 12
c Jer. 14. 9
2 Cor. 6 18
Apoc 3. 12
d Rom 8. 15
Eph. 3. 12
Rom. 5. 2
e Gal. 4. 6
Psal 103. 13
f Prov. 14 26
g Mat. 6. 30 32
i 1 Pet. 5. 7
k Heb. 12. 6
l Lam. 3. 31
m Eph. 4 30
n Heb. 6. 12
o 1 Pet. 1.

3,4 Heb 1. 3,4

Cap.

Cap. XIII.

De Sanctificatione.

§ 1. Quotquot efficaciter vocantur, ac regenerantur, cor novum habentes novumque spiritum in se creatum, sunt virtute mortis & resurrectionis Christi *a* per verbum ejus spiritumque in eis inhabitantem *b* ulterius sanctificati, realiter quidem ac personaliter: totius corporis peccati dominium in eos destruitur *c*, ejusque variæ libidines debilitantur indies magis magisque ac mortificantur *d*; illi interim magis magisque in omni gratia salutari vivificantur & corroborantur indies *e*, ad praxim veræ sanctimoniæ, quâ quidem destitutus nemo unquam videbit Dominum *f*.

a 1 Cor. 6. 11 Act. 20. 32 Phil. 3. 10 Rom. 6. 5. 6
b Joh. 17. 17 Eph. 5. 26 2 Thess. 2. 13
c Rom. 6. 6 14
d Gal. 5. 24 Rom. 8. 13
e Col. 1. 11 Eph. 3. 16 17, 18, 19
f 2 Cor. 7. 1 Heb. 12. 14

Sect. 2. Universalis est hæc & per totum hominem diffusa sanctificatio *g*, verum in hac vita est imperfecta nonnullis corruptionis reliquiis adhuc in omni parte remanentibus *h*, unde bellum exoritur perpetuum & implacabile; hinc caro adversus spiritum, illino spiritu adversus carnem concupiscente *i*.

Sect. 3. In quo quidem bello licèt corruptio residua possint aliquandiu prævalere plurimum *k*, pars tamen regenita, sanctificante Christi spiritu perpetuas ferente suppetias, evadit victrix *l*; adeoque sancti in gratia crescunt *m*, sanctitatem in timore Domini perficientes *n*.

g 1 Thes. 5. 23

h 1 Joh. 1. 10 Rom. 7. 18 23 Phil. 3. 12

i Gal. 5. 17 1 Pet. 2. 11

k Rom. 7 23

l Rom 6. 14 1 Joh 5. 4 Eph. 4. 15 16

m 2 Pet. 3 18

n 2 Cor. 7. 1

CAP.

Cap. XIV.

De Fide salvifica.

§ 1. GRatia Fidei, quâ electi credere valent ad animarum suarum salutem *a*, Spiritus Christi opus est in eorum cordibus operantis *b*, effectum plerumque verbi Dei ministerio *c*, quo eodem etiam, ut & administratione Sacramentorum atq; oratione robur ei accedit ac incrementum *d*.

Sect. 2. Hac Fide credit Christianus verum esse quicquid in verbo revelatur, propter authoritatem ipsius inibi loquentis Dei *e*: & variè quidem in illud agit tum obsequendo mandatis *f*, tum ad minas contremiscens *g*: tum etiam promissa Dei, seu præsentem

a Hebr 10. 39
b 2 Cor. 4 13 Eph. 1. 17, 18, 19 Eph. 2. 8
c Rom. 10. 14 17
d 1 Pet. 2. 2 Acts 20. 32 Rom. 4. 11 Luc. 17. 5
e Rom 1. 16. 17 Joh 4. 42
f 1 Thes 2. 13 1 Joh. 5. 10 Acts, 24. 14
g Rom 16. 26 Isa. 66, 2

sentem hanc vitam seu futuram spectent; amplexando *b*, pro varia nempe ratione illarum rerum, quæ in singulis verbi partibus continentur. Verum fidei salvificæ actus illi sunt præcipui, Christi acceptatio & receptio, in eumque solum recumbentia pro justificatione, sanctificatione, ipsaque adeo vita æterna, virtute fœderis gratiæ consequendis *i*.

Sect. 3. Fides hæc pro diversis ejus gradibus debilior est aut fortior *k*; impugnari quidem sæpenumerò multisq; modis ac debilitari potest, non ita tamen quin victrix evadat *l*, & quidem in multis ad plenam usq; certitudinem per Christum adolescit *m*, qui fidei nostræ idem author est & consummator *n*.

b *Heb.* 11. 12 *1 Tim.* 4. 8

i *Joh.* 1. 12. *Act.* 16. 31 *Gal.* 2. 20 *Act.* 15. 11 *Heb.* 5. 13 14. *Rom.* 4. 19, 20

k *Mat.* 6. 30 *Mat.* 8. 10

l *Luc.* 22. 31 32 *Eph.* 6. 16 *1 Joh.* 5. 4, 5

m *Heb.* 6. 11, 12 *Heb.* 10. 22 *Col.* 2. 2

n *Heb.* 12. 2

Cap. XV.

De resipiscentia ad vitam.

§ 1. Resipiscentia ad vitam est gratia Evangelica *a*, cujus quidem doctrina pariter ac illa de fide in Christum est à singulis ministris Evangelii prædicanda *b*.

Sect 2. Per eam peccator ex inspectu sensuque non solum periculi verum etiam turpitudinis, ac naturæ peccatorem suorum prorsus abominandæ, utpote sanctæ Dei naturæ, justæque legi adversantium, atque è perspecta ejus erga pœnitentes in Christo misericordia, ita peccata sua deflet ac detestatur, ut ab eis omnibus ad Deum convertatur *c* cum proposito

a Zech. 12 10 Act. 11. 18

b Luc 24 47 Marc. 1. 15 Act. 20. 21

c Ezech. 18 30. 31 Ezc. 36 31 Isai. 30. 22 Psal. 51. 4 Jer 31. 18 19 Joel 2 12, 13 Amos 7. 15 Psa. 119 128 2 Cor. 7. 11

sito conatuque in cunctis mandatorum ejus viis cum eodem ambulandi *d*.

d *Psal.* 119 6. 59, 106 *Luc.* 1.6 2 *Reg* 23 25

Sect. 3 Etsi resipiscentiæ nobis fidendum non sit, ac si ea esset ulla aut pro peccatis satisfactio, aut causa remissionis peccatorum *e* (qui gratiæ Dei in Christo gratuitæ actus est *f*) est nihilominus cunctis peccatoribus usq; adeo necessaria, ut sinè ea nulla cuivis unquam remissio sit expectanda *g*.

e *Ezech.* 36 31, 32 *Ezr.* 16.61, 62 63 f *Hos.* 14 2, 4 *Rom.* 3. 24 *Eph* 1. 7 g *Luc* 13.3 5 *Act.* 17 30 31

Sect. 4. Quemadmodum nullum est peccatum adeò exiguum ut damnationem non mereatur *h*, ità neq; magnum adeò peccatum ullum est, ut damnationem inferre possit verè pœnitentibus *i*.

h *Ro.* 6.23 *Rom.* 5 12 *Mat.* 12.36 i *Isai.* 55.7 *Rom.* 8.1 *Isa.* 1.16, 18

Sect. 5. In resipiscentia generali acquiescendum non est, verum ad id contendere tenetur quisque, ut singulorum

suorum peccatorum quàm particularum agat pœnitentiam *k*.

Sect. 6. Quemadmodum autem tenetur quivis peccata sua Deo privatim confiteri, & pro remissione illorum precibus contendere *l*: (quod si præstiterit & peccata simul deriquerit, misericordiam consequetur *m*) ità qui fratri suo, aut Ecclesiæ Christi, scandalo fuerit, promptus & paratus esse debet quà confessione sive privatâ, sive etiam publicâ, quà de peccatis suis dolore, resipiscentiam suam eis quibus offendiculo fuerit declarare *n*, quo præstito illi redire cum eo in gratiam debent, eumque denuò cum charitate recipere *o*.

k *Psal.* 19 am 13 *Luc* 19 8 1 *Tim.* 1 13, 15

l *Psal.* 51 4, 5, 7, 9, 14 *Psa.* 32. 5, 6 m *Pro.* 28 13 1 *Joh.* 1. 9

n *Jac.* 5. 16 *Luc.* 17. 3, 4 *Josh.* 7. 19 *Psal.* 51 per tot o 1 *Cor.* 2. 8

CAP.

Cap. XVI.

De bonis operibus.

§ 1. Bona opera ea tantùm sunt quæ in verbo suo sancto præcepit Deus *a*; minimè autem ea quæ absque ullâ illius authoritate, sunt ab hominibus excogitata, sive è cœco zelo id factum fuerit, seu bonæ intentionis prætextu quoviscunque *b*.

Sect. 2. Bona hæce opera è conscientia mandatorum Dei præfita vivæ veræque fidei fructus sunt ac evidentiæ *c*; per hæc fideles gratitudinem suam manifestant *d*, de salute certitudinem suam augent *e*, fratres suos ædificant *f*, Evangelii professionem ornant *g*, obturant ora adversantibus *h*, ac Deum denique glorificant *i*,

a *Mic.* 6. 8 *Rom.* 12. 2 *Heb.* 13. 21
b *Mat.* 15. 9 *Isai.* 29. 13 1 *Pet.* 1. 18 *Rom.* 10. 2 *Joh.* 16. 2 1 *Sam.* 15. 21, 22, 23
c *Jac.* 2. 18, 22
d *Psal* 116. 12, 13 1 *Pet.* 2. 9
e 1 *Joh.* 2. 3, 5. 2 *Pet.* 1. 5, 6, 7, 8, 9, 10
f 2 *Cor.* 9. 2 *Mat.* 5. 16
g *Tit.* 2. 5, 9, 10, 11, 12 1 *Tim.* 6. 1
h 1 *Pet.* 2. 15. 1 *Pet.* 2. 12. *Phil.* 1. 11. *Joh.* 15. 8

cujus opificium sunt in Jesu
k Eph. 2.10 Christo ad hæc creati k quo
fructum habentes ad sanctimo-
niam, finem consequantur æ-
l Rom. 6. 22 ternam vitam l.

Sect. 3. Quod bonis operi-
bus idonei sint præstandis om-
nino id à spiritu Christi est
m Joh. 15. 4 nullatenus autèm è seipsis m.
5
Ezech. 36 Et quò eis præstandis pares fi-
26, 27 ant, præter habitus gratiæ jam
infusos, ejusdem Spiritus sancti
actualis porrò requiritur influ-
n Phil. 2.13 entia, quâ nempe in iis ope-
Phil 4. 13 retur tum velle tum etiam ef-
2 Cor. 3. 5 ficere pro suo ipsius beneplaci-
o Phil. 2.12 to n: sed neq; tamen iis pro-
Heb. 6. 11 inde socordiæ sese licet permit-
12
2 Pet. 1. 3 tere: acsi nisi specialiter eo
5, 10. 11 excitante Spiritu ad nulla pie-
Isa. 64. 7 tatis officia præstanda teneren-
2 Tim. 1. 6 tur: verùm sedulam deben
Act. 26.6,7 navare operam suscitandæ il-
Judæ v. 20, quæ in iis est divinæ gratiæ o.
21

Sect. 4. Qui gradum obe-
dientiæ

dientiæ summum quidem in hac vita possibilem assequuntur, tantùm abest ut sepererogare quicquam possint ac plus præstare quàm quod Deus requisiverit, ut multùm sanè subsidant infra illud, quod ex officio præstare obligantur *p*.

Sect. 5. Peccatorum veniam, aut vitam æternam de Deo mereri non valemus, nè optimis quidem operibus nostris; cùm propter summam illam inter ea & futuram gloriam disparitatem; tum etiam propter infinitam distantiam quæ inter nos ac Deum intercedit; cui nos per illa nec prodesse quicquam possumus, neque pro antecedentium peccatorum nostrorum debito satisfacere *q*; verùm cum quantum possumus fecerimus, non nisi quod debuimus præstitimus, ac servi inutiles futuri sumus *r*;

p *Luc.* 17. 10 *Neh.* 13. 22 *Job.* 9. 1 3 *Gal* 5. 17

q *Ro.* 3. 2 0 *Ro.* 4, 2. 4, 6 *Eph.* 2. 8. 9 *Tit.* 3. 5, 6, 7 *Rom.* 8. 18 *Psal.* 16. 2 *Job.* 22. 2. 3 *Job.* 35. 7 8

r *Luc.* 17. 10

tum

tum denique quoniam à spiritu Dei in quantum bona sunt proficiuntur *f*, ità verò sunt conquinata, tantùmque imperfectionis ac infirmitatis admistum habent, prout à nobis efficiuntur, ut strictum Dei judicium non sint ferendo *t*.

f Gal. 5. 22 23
t Isai 64. 6 Gal. 5. 17 Rom. 7. 15 18 Psal. 143. 2 Psa. 130. 3

Sect. 6. Nihilominus tamen acceptis in gratiam per Christum fidelium personis, eorum etiam opera bona per eundem accepta sunt *u*; non quòd in hac vita sint omnis culpæ prorsus immunia, quæque in conspectu Dei nullam reprehensionem mereantur *; verùm quòd illa respiciens in filio suo Deus, quod sincerum est, utcunque multis infirmitatibus ac imperfectionibus involutum, acceptare dignetur ac remunerari *x*.

u Eph. 1. 6 1 Pet. 2. 5 Exo. 28. 38 Gen. 4. 4 cum Heb. 11. 4
* Job. 9 20 Psa. 143. 2
x Heb. 13 20 21 2 Cor. 8. 12 Heb. 6. 10 Mat. 25. 23

Sect. 7. Opera nondum regenitorum, licèt, quoad materiam

teriam præcepto divino conformia esse possint, sibique ipsis & aliis item utilia *y*; cùm tamen neque â corde profluant per fidem depurato *z*, nec secundùm verbum eo quo par est præstentur modo *a*, sed neque ad finem debitum, Dei nempe gloriam, destinentur *b*; sunt proinde peccata nec Deo grata esse possunt, nec reddere quenquam valent idoneum ad gratiam à Deo recipiendum *c*. Ejusmodi tamen operum neglectu, gravius quidem illi peccant Deumq; offendunt vehementius *d*.

y 2 *Reg.* 10 30, 31 1 *Reg.* 21 27, 29 *Phil.* 1. 15 16, 18

z *Gen.* 4, 5 cum *Heb.* 11. 4 *Heb.* 11. 6

a 1 *Cor.* 13. 3 *Isai.* 1. 12

b *Mat.* 6. 2, 5. 16

c *Hag.* 2. 14 *Tit.* 1. 15 *Amos* 5. 21 22 *Hos.* 1. 4 *Rom* 9. 16

Tit. 3. 5. *d* *Psal.* 14. 4 *Psal.* 36. 3. *Iob* 21, 14 15. *Mat.* 25. 41, 42, 43, 45 *Act.* 23. 23

Cap. XVII.

De perseverantia sanctorum.

§. 1. Quotquot Deus in dilecto suo acceptavit, vocavit efficaciter ac per Spiritum suum sanctificavit, non possunt illi statu gratiæ aut finaliter excidere aut totaliter: verùm in eo ad finem usque certò perseverabunt, ac salutem æternam consequentur *a*.

a Phil. 1. 6 2 Pet. 1. 10 Joh. 10. 28 29 1 Joh. 3. 9 1 Pet. 1. 5. 9 b 2 Tim. 2 18, 19 Jer. 32. 3 c Heb. 10. 10 14 Heb. 13 20, 21 Heb. 9. 12, 13, 14 15 Rom. 8 33. ad finem Joh. 17. 11, 24 Luc. 22. 32 Heb. 7. 25

Sect. 2. Hæc autem sanctorum perseverantia non pendet à libero ipsorum arbitrio, verùm à decreti electionis immutabilitate, (quod ex amore Dei Patris fluxit, gratuito illo ac immutabili *b*) à meriti Jesu Christi ac intercessionis efficaciâ *c*, à Spiritus & seminis

Dei

Dei in iis permansione *d*, à naturâ deniqne fœderis gratiæ *e*; é quibus omnibus etiam emergit certitudo èjusdem & infallibilitas *f*.

Sect. 3. Nihilo tamen minùs fieri potest ut iidem illi, quâ Satanæ mundique tentatione, quâ manentis adhuc in iis corruptionis prævalentiâ, & neglectu mediorum conservationis suæ, in peccata gravia incidant *g*, in eisque ad tempus commorentur *h*; unde iram Dei sibi ipsis contrahunt *i*, ejusque Spiritum Sanctum contristant *k*, gratias suas & consolationes quadantenus & quoad gradus nonnullos amittunt *l*, corda sibi habent indurata *m*, & vulneratas conscientias *n*, aliis nocumento sunt & offendiculo *o*, sibimet ipsis deniq; accersunt judicia Dei temporalia *p*.

d Joh 14.16 17
e 1 Joh. 2. 27
f 1 Joh. 3. 9
Jer. 32.40
f Joh. 10.28
Thes. 3.3
g 1 Joh. 2 19
Mat. 26 70, 72, 74
h Psal. 51 titulo & ver. 14
i Isai 64.5 7,9 2 Sam. 11. 27
k Eph. 4.30
l Psal. 51.8 10 12 Apoc. 2.4. Cant. 5.2,3,4,6
m Isa. 63 17 Marc 6.52 Marc. 16.14
n Psal. 32 3. 4.
Psal. 51. 8
o 2 Sam. 12.14

p Psal. 89. 31, 32. 1 Cor. 11. 32.

Cap.

Cap. XVIII.

De certitudine gratiæ & salutis.

§ 1. QUamvis fieri potest ut hypocritæ aliique homines non regenîti spe vanâ falsisque (pro corruptæ naturæ more) opinionibus præsumptis, se decipiant, favorem Dei, statumque salutis sibi falsò arrogantes *a*; quæ illorum spes peribit *b*: qui tamen in Dominum Iesum verè credunt, eumque sincerè diligunt, studentes coram ipso in omni bonâ conscientiâ ambulare et vadere possunt in hâc vitâ certi se in statu gratiæ esse constitutos *c*; quin etiam lætari possunt spe gloriæ Dei, quæ quidem spes nunquam eos pudefaciet *d*.

a Job 8.13 14 Mic.3 11 Deu 29.19 Joh 8.41

b Mat. 7 22,23

c 1 Joh.2 3 1 Joh 3.14 18, 19, 21 24

d Rom 5 2 5 1 Joh 5.13

Sect. 2. Hæc certitudo non est

est persuasio meré conjecturalis & probabilis, innixa spe fallaci *e*; verùm infallibilis quædam fidei certitudo, fundamentum habens divinam promissionum salutis veritatem *f*; gratiarum, quibus promissiones illæ fiunt, internam evidentiam *g*; testimonium denique spiritus adoptionis unà cum spiritibus nostris testificantis nos esse filios Dei *h*; qui quidem spiritus arrhabo est hæreditatis nostræ, quo in diem redemptionis sigillamur *i*.

Sect. 3. Hæc certitudo infallibilis, non ità spectat essentiam fidei, quin verè fidelis expectare quandoque diutiùs, & cum variis difficultatibus confligere priùs possit, quàm illius compos fiat *k*, verùm poterit idem ordinariorum usu debito mediorum, absque revelatione ulla extraordinaria

e Heb. 6. 11 19

f Heb. 6. 17 18

g 2 Pet. 1. 4 5, 10, 11

h Joh. 3. 3 1 Joh. 3. 14 2 Cor. 1. 12

i Ro. 8. 15 16 Eph. 1. 13 14 Eph. 4 30 2 Cor. 1 21, 22

k 1 Joh. 5. 13 Isai. 50. 10 Marc. 9. 24 Psal. 88 per totum. Psal. 77. ad ver. 12

cam

1 1 Cor. 2. 12 1 Joh. 4. 13 Heb. 6. 11 1 2. Eph. 3. 17 18, 19 eam adipisci l, spiritu nempe quæ Deus illi gratuitò donavit cognoscendi facultatem subministrante, Proindeque tenetur quisque, quo vocationem suam sibi & electionem certam faciat, omnem adhibere diligentiam m, unde cor suum habeat pace & gaudio in spiritu sancto, in Deum amore & gratitudine, in actibus obsevantiæ robore & alacritate dilatatum: qui certitudinis hujus fructus proprii sunt ac genulni n. Tantùm abest ut homines indè ad omnem nequitiam discingantur o.

m 2 Pet. 1 10

n Rom. 5. 1 2, 5 Rom. 14. 17 Rom. 15. 13 Eph. 1. 3, 4 Psal. 4 6. 7 Psa. 119. 32

o 1 Joh. 2, 1, 2 Rom. 6. 1, 2 Tit. 2. 11 12, 14

Sect. 4. Certitudo salutis verè fidelibus multifariàm concuti potest & imminui imò & quandoque interrumpi; conservandi scilicet eam incuriâ: lapsu in peccatum aliquod insigne, quod conscientiam vulnerat, spiritumque contristat;

2 Cor. 7. 1 Rom. 8. 1. 12 1 Joh. 3. 2, 3 Psal 130. 4 1 Joh. 1. 6, 7

tentatione

tentatione ad quâ vehementi ac subitaneâ : uti etiam Deo vultûs sui lumen subducente, ac permittente ut vel illi qui ipsum timent in tenebris ambulent omni prorsus lumine viduati *p* : Nunquam tamen destituuntur penitus illo Dei semine vitâque fidei, Christi illâ fratrumque dilectione, eâ sinceritate cordis & pietatis officia præstandi conscientiâ, unde per operationem spiritus eadem illa certitudo tempestivè possit revivilcere *q* : quibusque interim nè prorsus in desperationem ruant suffulciuntur *r*.

Isa 50. 10 † *Mic.* 7. 7, 8, 9 *Jer.* 32. 7, 8, 9, 10 *Psal.* 22. 1 *Psal* 88. per totum.

p *Cant.* 5 2 3, 6 *Psal.* 51. 8 12, 14 *Eph.* 4 30. 31 *Psal.* 77. 1. ad 10 *Mat.* 26 69, 70, 71 72 *Psal.* 31 22 *Psal* 88 per totum. *Isai* 50. 10 q 1 *Joh.* 3 9 *Luc.* 22, 32 *Job*, 13. 15 *Psal* 73 15 *Psal.* 51. 8. 12 40 *Isa.* 54

Cap. XIX.

De Lege Dei.

§ 1. DEus Adamo legem dedit ut fœdus operum, quo cùm illum ipsum, tum posteros ejus omnes, ad obedientiam personalem, integram, exquisitam simul & perpetuam obligavit, pollicitus vitam si observarent, violatoribus autem mortem interminatus: Eundèmque potentiâ & viribus imbuit, quibus par esset illam observando *a*.

2 Gen. 1. 26 27 cum Gen. 2. 17 Ro. 2. 14, 15 Rom 10. 5 Rom. 5. 12 19 Gal 3 10, 12 Eccl. 7. 29 Job. 28. 28

Sect. 2. Lex ista post lapsum non desiit esse justitiæ regula perfectissima; quo etiam nomine à Deo est in monte Sinai tradita, tabulis duabus descripta, decem præceptis comprehensi *b*; quorum quatuor prima officium nostrum erga Deum, sex autem reliqua nostrum

b Jac. 1. 25 Jac. 2. 8, 11, 12 Rom 13. 8, 9 Deut. 5. 32 Deut. 10. 4 Exod. 34. 1

trum erga homines officium complectuntur *c*.

Sect. 3. Præter autem hanc legem, quæ moralis vulgò audit, visum est Deo ut populo Israelitico tanquâm Ecclesiæ minorenni leges daret ceremoniales instituta typica multifaria continentes; Partim de cultu, Christi gratias, actiones, perpessiones ac beneficia præfigurantia *d*; partim autem de moralibus officiis institutiones variàs exhibentia *e*. Quæ leges ceremoniales omnes hodie sub novo Testamento sunt abrogatæ *f*.

Sect. 4. Iisdem etiam tanquam corpori politico leges multas dedit judiciales, quæ unà cum istius populi politeia expirârunt nullos hodie alios obligantes supra quod generalis & communis earum æquitas postulârit *g*.

c *Mat.* 22 37, 38, 39 40.

d *Heb.* 9 c. *Heb.* 10. 1 *Gal.* 4. 1, 2 3 *Col* 2. 17

e 1 *Cor.* 5. 7 2 *Cor.* 6. 17 *Judæ* v. 23 *Col.* 2. 14 16 17 *Dan.* 9. 27 *Eph.* 2. 15, 16

f *Exo.* 21. c. *Exod.* 22. 1 ad 29 *Gen.* 49. 10 cum 1 *Pet.* 2. 13 14 *Mat.* 5. 17 cum v. 38 39 1 *Cor.* 9. 8, 9, 10

Sect.

Sect. 5. Lex moralis omnes tam justificatos quàm alios quosvis perpetuo ligat ad obedientiam illi exhibendam *b* neque id quidem solummodo vi materiæ quæ in illa continetur, verum etiam virtute auctoritatis eandem constituentis creatoris Dei *i*: neque sanctionis ejus vinculum in evangelio ullâ ratione dissolvit Christus, verum idem plurimum confirmavit *k*.

Sect. 6. Quamvis verò fideles non sint sub lege tanquam sub operum fœdere, unde aut justificari possint aut condemnari *l*: Est tamen ea illis non minus quàm aliis vehementer utilis, ut quæ quum sit vitæ norma, illos voluntatem divinam suamq; officium edocendo dirigit simul & obligat ad consentaneè ambulandum *m*: ipsisque patere facit naturæ,

b *Rom.* 13. 8 9. 10
Eph. 6. 2
1 *Joh.* 2. 3 4, 7, 8
i *Jac.* 2. 10 11
k *Mat.* 5. 17 18, 19
Jac. 2. 8
Rom. 3. 31
l *Rom.* 6. 14
Gal. 2. 16
Gal. 3. 13
Gal. 4. 4, 5
Act 13. 39
Rom. 8. 1
m *Rom* 7 12, 22, 25
Psal 119. 4 5, 6
1 *Cor.* 7. 19
Gal. 5. 14 16, 18, 19 20, 21, 22 23

ræ, cordis, vitæque suæ
fæda inquinamenta *n*: adeo n *Rom.* 7.7
ut ad illam semet exigentes, *Rom* 3. 20
dum peccati ulterius convinci,
ro eodem humiliari, ac ejus-
dem odio inflammari possint *p*: o *Jac.* 1. 23
tum verò etiam ut perspicere 24 25
possint evidentiùs quàm planè *Rom.* 7. 9
necessarius eis Christus, quam- 14, 24
que perfecta sit ejusdem obedi-
entia *p*. Verùm ulteriùs eti. p *Gal.* 3. 24
am regenitis ea utilis esse pos- *Rom.* 7. 24
sit, in quantum nempe cor- 25
ruptiones eorum, peccata pro- *Rom.* 8. 3 4
hibendo coercet *q*, gravi verq *Jac.* 2. 11
autem interminando indicat *Psal* 119. 101
tum quid vel eorum peccata 104, 128
commeruerint, tum etiam quas
ei propter in hâc vitâ afflictio-
nes expectare possint, uteunque
ab earum maledictione, quam
lex minatur, liberentur *r*. Quin- r *Ezra* 9
etiam promissiones ejus de- 13, 14
monstrant iis obedientia Deo *Psal.* 89
quam accepta sit & approbata; 30, 31, 32
33, 34

quasque

quasque illâ præstitâ benedictiones s (licet non tanquam lege debitas ex operum fœdere t) possint illi expectare. Adeò ut quòd quis bonum præstet invitante lege, à malo autem abhorreat lege deterritus, nullo prorsus argumento sit, eum sub lege esse, non vero sub gratia constitutum u.

Sect. 7. Neque interim Legis usus isti jam memorati, Evangelii gratiæ adversantur, sed cùm eadem conspirant suaviter *, voluntatem humanam ita subjugante ac imbuente Christi spiritu, ut idem illud præstare valeat spontaneè ac alacriter, quod ab illa exigit voluntas Dei in Lege suâ revelata x.

s *Lev.* 26. 1 ad 14 cum 2 *Cor.* 6. 16 *Eph.* 6. 2, 3 *Psal.* 37. 11 cum *Mat.* 5. 5. *Psal.* 19. 11

t *Gal.* 2. 16 *Luc.* 17. 10

u *Rom.* 6. 12 14 1 *Pet.* 3. 8, 9, 10 11, 12 cum *Psal.* 34. 12 13, 14, 15 16 *Heb.* 12 28, 29

* *Gal.* 3 21

x *Ezech.* 36 27 *Heb.* 8 10 cum *Jer.* 31. 33

CAP.

Cap. XX.

De Libertate Christiana, deque libertate Conscientiæ.

1. Libertas quam Christus acquisivit fidelibus sub Evangelio in eo sita est, quòd à reatu peccati, ab irâ Dei condemnante, à legis Moralis maledictione immunes fiant *a*, quod à præsenti malo seculo, à dura Satanæ servitute, dominioque peccati *b*: ab afflictionum malo, ab aculeo mortis, à sepulchri victoria, ab æterna denique damnatione *c*, liberentur; Quodque liberè eis liceat ad Deum accedere *d*: eíque non è metu servili, verum è filiali dilectione, promptoque animo præbere valeant obedientiam *e*. Atque hæc quidem omnia cum fidelibus

a *Tit.* 2. 14
1 *Thes.* 1. 10
Gal. 3. 13
b *Gal.* 1. 4
Col. 1. 13
Act. 26. 18
Rom. 6. 14
c *Rom.* 8. 28
Psal. 119. 71
1 *Cor.* 15. 54
55, 56, 57
Rom. 8. 1
d *Ro.* 5. 1, 2
e *Ro.* 8. 14
15
1 *Joh.* 4. 18

bus sub lege habeunt communia
f Gal. 3 9, 14 Verùm sub Novo Testamen-
g Gal. 4 1, 2, 3, 6 7 Gal. 5. 1 Act. 15. 10 11 ulteriùs ad hoc se extendit li-
bertas Christiana: in quantum
nempe Legis ceremonialis ju-
go, cui subjecta erat Eccle-
Judaica, eximuntur g: majo-
h Heb 4. 14 16 Heb. 10 19, 20, 22 remque confidentiam ad thro-
num gratiæ accedendi h, sed &
effusiorem gratuiti Spiritus
i Joh. 7. 38 39 2 Cor. 3. 13 17, 18 Dei communicationem sun-
consecuti quàm ordinariè sub
Lege fideles participârunt i.

k Isa. 4. 12 Rom 4. 4 l Act. 4 19 Act. 5. 29 1 Cor. 7 23 Mat. 23. 8 9, 10 2 Cor. 1 24 Mat. 15 9 m Col. 2. 20 23 Gal 1. 10 Gal. 2. 4, 5 Gal. 5. 1 Sect. 2. Deus solus Domi-
nus est conscientiæ k, quam cre-
tè exemit doctrinis & manda-
tis hominum ubi aut verbo
ejus adversantur, aut in rebus
fidei & cultus quicquam ei su-
peraddunt l. Unde qui ejus-
modi aut doctrinas credunt,
aut mandatis obtemperant,
quasi ad id ex conscientia
tenentur, veram ii conscientiæ
libertatem produnt m: Qui
autem vel fidem implicitam,

vel

el obedientiam absolutam cæ-
imq; exigunt, næ illi id agunt,
cùm conscientiæ tum ratio-
is etiam destruunt libertatẽ *n*.

Sect. 3. Qui sub prætextu
Christianæ libertatis, cuivis aut
upiditati indulgent aut peccato
ssuescunt, eo ipso libertatis
Christianæ finem corrumpunt;
empe ut è manibus inimico-
um nostrorum liberati, Domi-
o in sanctimonia & justitia co-
am ipso omnibus diebus vitæ
nostræ absque metu serviamus *o*.

Sect. 4. Quoniam verò
potestates quas Deus ordina-
vit, & libertas quam acquisi-
vit Christus non in eum finem
à Deo destinatæ sunt ut se mu-
tuò perimant, verùm ut se
sustentent ac conservent invi-
cem; Qui itaque sub liberta-
tis Christianæ prætextu po-
testati cuivis legitimæ, (civilis
sit sive Ecclesiastica) aut legiti-
mo

n *Rom.* 13. 17
Rom. 14. 13
Isai 8. 20
Act. 17. 11
Ioh. 4. 22
Hos 5. 11
Apoc 3 12
16 7
Ier. 8. 9

o *Gal* 5. 13
1 *Pet.* 2. 16
2 *Pet.* 2 19
Ioh. 8. 34
Luc. 1. 74
75

mo ejusdem exercitio contra-
verint, ordinationi divinæ resi-
stere censendi sunt *p*. Quiqu
vel ejusmodi opiniones publi
caverint, praxesve defenderint
quæ lumini naturæ, aut religi-
onis Christianæ, de fide, de cul-
tu, aut moribus, principiis notis
aut pietatis denique vi ac effi-
caciæ adversantur; vel ejus-
modi opiniones praxesve er-
roneas, quæ aut suâ naturâ
aut publicationis defensionisve
modo, externæ paci ac eutaxiæ,
quas in Ecclesia sua stabilivit
Christus, perniciem minitantur:
omnino licitum est tum abiis
facti rationem reposcere, tum
in eos quà censuris Ecclesia-
sticis *q*, quà civilis magistratus
potestate animadvertere *r*.

p *Mat.* 12. 25. 1 *Pet.* 2. 13. 14, 16 *Rom.* 13. 1 ad 8 *Heb.* 13, 17 q *Ro.* 1. 32 cum 1 *Cor.* 5. 5, 11, 13 2 *Joh.* v. 10 11 & 2 *Thes.* 3. 1. & 1 *Tim.* 6. 3 5. & *Tit.* 1 10, 11, 13 & *Tit.* 3. 10 cum *Mat.* 18. 15, 16, 17 1 *Tim.* 1. 19 20 *Apoc.* 2. 2. 14, 15 20 *Apoc.* 3. 9 r *Deut* 13. 6 ad 12. *Rom.* 13. 3, 4 cum 2 *Joh* v. 10, 11. *Ezra* 7. 23, 25, 26, 27, 28 *Apoc.* 17. 12, 16. 17. *Neh.* 13. 15, 17, 21, 22, 25 30 2 *Reg.* 23. 5, 6, 9, 20, 21. 2 *Chron.* 34 33. 2 *Chron.* 15. 12, 13, 16 *Dan.* 3. 29. 1 *Tim.* 2. 2. *Isai.* 49. 23. *Zech.* 13. 2, 3.

CAP.

Cap. XXI.

De cultu religioso & de Sabbato.

1. Constat quidem naturæ lumine esse Deum
i in universa Primatum obti-
t ac absolutum Dominium,
ndemque bonum esse ac om-
bus beneficum, proindeque
to corde, totâ animâ, totis-
ue viribus timendum esse &
ligendum, laudandum ac
vocandum, eique fidendum
se ac serviendum *a*. At ra-
onem verum Deum colendi
ceptabilem ipse instituit, ita-
ue voluntate suâ revelatâ de-
nivit, ut coli non debeat se-
undùm imaginationes ac in-
enta hominum aut suggesti-
nes Satanæ, sub specie quavis
isibili, aut aliâ viâ quaviscun-
ue quam scriptura sacra non
præscripsit *b*.

a Rom. 1. 20 Act. 17. 24 Psa. 119. 68 Jer. 10. 7 Psal. 31. 23 Psal. 18. 3 Rom. 10. 12 Psal. 62. 8 Josh. 24. 14 Marc. 12. 33

b Deut. 12. 32 Matth. 15. 9 Act. 17. 25 Matth. 4. 9, 10 Deut. 4. 15 ad 20 Exod. 20 4, 5, 6 Col. 2. 23

Sect. 2. Cultus religiosus Deo Patri, Filio & Spiritui sancto, eique soli est exhibendus *c*, non angelis, non sanctis neque alii cuivis creaturæ *d*, nec ipsi Deo quidem post lapsum citra mediatorem, aut quidem per mediatorem alium quàm Jesum Christum *e*.

Sect. 3. Supplicationem cum gratiarum actione, quæ est inter partes præcipuas divini cultus *f*, Deus fieri jubet ab hominibus universis *g*; quæ quò Deo grata sit & accepta est in nomine Filii *h*, subsidio spiritus ejus *i*, & secundùm ipsius voluntatem *k*, cum intellectu, reverentiâ humilitate, fervore, fide, amore, ac perseverantiâ offerenda *l*; & quidem si vocalis sit, in lingua nota efferenda *m*.

Sect. 4. Preces pro rebus non nisi licitis sunt faciendæ *n*, pro

c Mat 4.10 cum Joh. 5 23 & 1 Cor 13. 14
d Col. 2. 18 Apoc. 19. 10 Rom. 1. 25
e Joh. 14. 6 1 Tim. 2. 5 Eph. 2. 18 Col. 3. 17
f Phil 4. 6
g Psa 65. 2
h Joh. 14. 13 14 1 Pet. 2. 5
i Ro 8. 26
k 1 Joh. 5. 14
l Psa. 47. 7 Eccl. 5. 1, 2 Heb. 12. 28 Gen. 18. 27 Jac. 5. 16 Jac. 1 6, 7 Marc. 11 24 Mat. 6. 12 14, 15 Col. 4 2 Eph. 6. 18
m 1 Cor. 14 14
n 1 Joh 5. 14

ominibus autem cujuscunque generis, vivis scilicet, aut etiam victuris aliquando *o*; pro mortuis autem neutiquam *p*; ad neque pro iis, de quibus constare possit eos peccatum ad mortem perpetrâsse *q*.

Sect. 5. Scripturarum lectio cum timore pio *r*; verbi prædicatio solida *s*, ejusdemque auditio religiosa ex obedientia erga Deum, cum intellectu, fide, & reverentia *t*; Psalmorum cum gratia in corde cantatio *u*, prout etiam Sacramentorum quæ Christus instituit, debita administratio, & participatio digna, sunt divini cultus religiosi partes, & quidem ordinarii *. Religiosa insuper juramenta *x*, votaque *y*; solennia jejunia *z*, solennesque gratiarum actiones, pro va-

o 1 *Tim.* 2. 1 2 *Job.* 17. 20 2 *Sam* 7. 29. *Ruth.* 4. 12 p 2 *Sam.* 12 21, 22, 23 cum *Luc.* 16. 25, 26 *Apoc.* 14. 13 q 1 *Joh.* 5. 16 r *Act* 15. 21 *Apoc.* 1. 3 s 2 *Tim.* 4. 2 t *Jac* 1. 22 *Act* 10. 33 *Mat* 13. 19 *Heb.* 4. 2 *Isai.* 62. 2 u *Col.* 3. 16 *Eph.* 5. 19 *Jac.* 5. 13 * *Mat.* 28 19. 1 *Cor.* 11 23 ad 29 *Act.* 2. 42 x *Deu.* 6. 13 cum *Neh.* 10. 29 y *Isa.* 19. 21. cum *Eccl.* 5. 4. 5. z *Joel.* 2 12. *Esther* 4. 16. *Mat.* 9. 15. 1 *Cor.* 7. 5.

a Psal. 107 per totum, Esther 9. 22

rietate eventuum *a* suo quæque tempore ac opportunitate sanctè quidem ac religiosè sunt adhibenda *b*.

b Heb. 12 28

Sect. 6. Hodie sub evangelio neque preces, nec ulla pars alia religiosi cultus ità cuivis alligatur loco in quo præstetur aut versùs quem dirigatur *c*, ut indè gratior evadat & acceptior; verùm ubique Deus colendus est *d* in spiritu ac veritate *e*; quotidie *f* quidem inter privatos parietes à quavis familia *g*, ut etiam à quolibet seorsim in secreto *h*; at solenniter magis in conventibus publicis, qui certè quoties eò nos Deus vocat, seu verbo suo seu providentiâ, non sunt vel ex incuria vel obstinatione animi aut negligendi aut desesperandi *i*.

c Joh. 4. 21
d Mal. 1. 11
1 Tim. 2. 8
e Joh. 4. 23 24
f Mat. 6. 11
g Jer 10. 25 Deut. 6. 6. 7 Joh. 1. 5 2 Sam. 6. 18 20
h 1 Pet. 3. 7 Act. 10. 2
i Mat. 6 6 Eph 6. 18 Isa. 56. 6 7 Heb. 10 25 Pro 1 20 21. 24 Prov. 8. 34 Act. 13. 42 Luc 4. 16 Act. 2. 42

Sect. 7. Quemadmodum est de lege naturæ ut indefinitè portio

portio quædam temporis idonea divino cultui celebrando sejuncta sit ac assignata; ità in verbo suo Deus (præcepto morali, positivo ac perpetuo, homines omnes cujuscunque fuerint seculi obligante) speciatim è septenis quibusque diebus diem unum in Sabbatum designavit, sanctè sibi observandum *k*. Quod quidem ab orbe condito ad resurrectionem usque Christi dies ultimus erat in septimana: deinde autem à Christi resurrectione in septimanæ diem primum transferebatur *l*: qui quidem in Scripturâ *Dies Dominicus* nuncupatur, estque perpetuo ad finem mundi tanquam Sabbatum Christianum celebrandus *n*.

k *Exod.* 20 8, 10, 11 *Isai* 56. 2 4, 6, 7

l *Gen.* 2, 2 3 *1 Cor* 16. 2 *Act.* 20. 7 *m Apoc.* 1 10

n *Exod.* 20 8, 10 cum *Mat.* 5. 17 18

Sect. 8. Tunc autem hoc Sabbatum Deo sanctè celebratur, quum post corda ritè

præparata, & compositas suas res mundanas, homines, non solùm à suis ipsorum operibus, dictis, cogitatis, (quæ circa illas exerciri solent) à recreatie onibus etiam ludicris quietem sanctam toto observant die *o*: verùm etiam in exercitiis divini cultus publicis privatisque, ac in officiis necessitatis & miseri-cordiæ toto illo tempore occu-pantur *p*.

o Exo. 20.8 Exo.16. 23 25,26,29, 30 Exo. 31 15, 16, 17 Isa. 58. 13 Neh. 13. 15 16,17,18,19 21, 22

p Isa 58. 13 Mat. 12. 1. ad 13

Cap. XXII.

De Juramentis. votisq; licitis.

§ 1. JUramentum licitum est pars cultus religiosi *a*: quâ (occasione justâ oblatâ) qui jurat, Deum, de eo quod asserit aut promittit, solenni modo testatur, eundemque appellat se secundum illius quod

a Deu. 10. 20

quod jurat veritatem aut falsitatem judicaturum *b*.

Sect. 2. Per solum Dei nomen jurare debent homines, quod quidem cum omni timore sancto ac reverentia est ubi usurpandum *c*. Proindeque per nomen illud gloriosum ac tremendum jurare leviter, aut temerè, vel etiam omnino jurare per rem aliam quamviscunque; sceleratum est & quàm maximè perhorrescendum *d*. Veruntamen sicut in rebus majoris ponderis & momenti secundum verbum Dei licitum est jusjurandum non minus quidem sub Novo quàm sub Vetere Testamento *e*: ità sanè jusjurandum licitum, authoritate legitimâ si exigatur, non est in rebus ejusmodi declinandum *f*.

Sect. 3. Quicunque juramentum præstat eum pondus acti-

b *Exo* 20.7 *Levit* 19.12 2 *Cor.* 1. 23 2 *Chron.* 6 22, 23

c *Deut.* 6.13

d *Exo.* 20.7 *Jer.* 5, 7 *Mat* 5. 34 37 *Jac.* 5.12

e *Heb.* 6. 16 2 *Cor.* 1. 23 *Isa.* 65. 16

f 1 *Reg.* 8. 31 *Neh.* 13. 25 *Ezra.* 10. 5

actionis tam solennis ritè secum perpendere oportet, atque ju- ratum de nullo asseverare quod verum esse non habea
g Exo. 20.7 Jer. 4. 2 sibi persuasissimum *g*. Ne- que licet cuivis ad agendum quicquam obstringere semet jurejurando, nisi quod revera bonum justumque est, quod ille ejusmodi esse credit, quod- que ipse præstare potest statu- itque *h*. Veruntamen de re
h Gen. 24 2, 3, 5, 6, 8 9 bonâ justâque jusjurandum, legitimâ authoritate si exi- gatur, peccat ille qui detre- ctat *i*.
i Num. 5 19, 21 Neh. 5. 12 Exo. 22. 7 8, 9, 10, 11 *Sect.* 4. Juramentum præ- standum est sensu verborum vulgari quidem ac manifesto, sinè æquivocatione aut reser- vatione mentali quavisunque
k Jer. 4. 2 Psal. 24. 4 *k*. Ad peccandum quemquam obligare nequit, verùm in re qualibet cui abest peccatum, qui semel illud præstitit, adim-

plere

plere tenetur, vel etiam cum damno suo *l*; neque sanè licet, quamvis hæreticis datum aut infidelibus, violare *m*.

Sect. 5. Votum, naturæ consimilis est cum juramento promissorio, parique debet tum religione nuncupari tum fide persolvi *n*.

Sect 6. Non est ulli creaturæ, sed Deo soli nuncupandum *o*, & quò gratum illi esse possit acceptumque, est quidem lubenter, è fide, officiique nostri conscientia suscipiendū, vel gratitudinis nostræ ob accepta beneficia testandæ causâ, vel boni alicujus, quo indigemus, consequendi: per hæc autem nosmet ad officia necessaria arctiùs obligamus; vel etiam ad res alias quatenus quidem & quamdiu istis subserviunt *p*.

Sect. 7. Nemini quicquam vo-

l 1 *Sam* 25 22, 32, 33 34
Psal. 15. 4
m *Ezech.* 17 16 18, 19
Josh 9 18 19 cum 2 *Sam.* 21. 1
n *Isa.* 19. 21 *Eccl.* 5. 4, 5
o *Psal.* 61 6 8 *Psal.* 66 13, 14 *Psa* 76. 11 *Jer.* 44. 25 26
p *Deut.* 23 1. 22 23 *Psal* 50 14 *Gen.* 28. 20 21. 22 1 *Sam* 1 11 *Psal* 66. 13 14 *Psal* 132. 2, 3, 4, 5

vovere licet se acturum, quod aut verbo Dei prohibetur aut officium aliquod inibi præceptum impediret, quod vovere non est in voventis potestate, & præstando vires illi Deus non est pollicitus *q*. Unde Pontificiorum illa de perpetuo cælibatu, de paupertate, deque obedientia regulari vota Monastica, tantum abest ut perfectionis gradus sint sublimiores, ut superstitionis planè sint ac peccati laquei, quibus nulli unquam Christiano semetipsum licet implicare *r*.

q Act. 23 12,14 Marc. 6.26 Num. 30.5 8,12,13

r Mat 19.11 12 1 Cor. 7.2,9 Eph. 4.28 1 Pet. 4.2 1 Cor. 7.23

Cap. XXIII.

De Magistratu Civili.

§. 1. Supremus totius Mundi Rex ac Dominus Deus, Magistratus Civiles ordinavit

dinavit qui vices ejus gerant supra populum ad suam ipsius gloriam, ac bonum publicum; in quem finem eosdem armavit potestate gladii, propter bonorum quidem animationem ac tutamen, animadversionem autem in malefícos *a*.

Sect. 2. Christianis, quoties ad id vocantur, Magistratus munus & suscipere licet & exequi *b*; in quo quidem gerendo, ut pietatem præcipuè, justitiam, ac pacem secundùm salubres cujusque Reipublicæ leges tueri debent *c*, ità quò illum finem conse quantur, licitum est iis vel hodie sub Novo Testamento in causis justis ac necessariis bellum gerere *d*.

Sect 3. Magistratui Civili verbi & sacramentorum administrationem aut clavium regni cœlorum potestatem assume-

a *Rom.* 13. 1 2, 3, 4 1 *Pet.* 2. 13 14
b *Pro.* 8. 15 16 *Rom.* 13. 1, 2, 4
c *Psal.* 2. 10 11, 12 1 *Tim.* 2. 2 *Psa.* 82 3, 4 2 *Sam.* 23. 3 1 *Pet.* 2. 13 *Luc.* 3 14
d *Rom.* 13. 4 *Mat* 8. 9 10 *Act.* 10 1, 2 *Apoc.* 17. 14 16

mere sibi non est licitum e nihilo tamen minùs & jure potest ille, eique incumbit provi-dere ut Ecclesiæ unitas ac tranquillitas conservetur, ut veritas Dei pura & integra custodiatur, ut supprimantur blasphemiæ omnes, hæreses-que, ut in cultu ac disciplina omnes corruptelæ ac abusus aut præcaveantur aut refor-mentur, omnia denique insti-tuta divina, ut ritè statuminen-tur, administrentur, observen-tur *f*. Quæ omnia quò meli-ùs præstare possit, potestatem habet tum Synodos convocan-di, tum ut ipsis interesit, pro-spiciatque, ut quicquid in eis transigatur sit menti divinæ consentaneum *g*.

Sect. 4 Debet populus pro Magistratibus preces fundere *h*,

c 2 *Chr.* 26 18 cum *Mat.* 18. 17 & *Mat.* 16 19 1 *Cor* 11. 28, 29 *Eph.* 4. 11 12 1 *Cor.* 4. 1, 2 *Rom.* 10 15 *Heb.* 5. 4 *Isa* 49. 23 *Psal.* 122. 9 *Ezra* 7, 23 25, 26, 27 28 *Lev.* 24. 16 *Deut.* 13. 5 6. 12 2 *Reg.* 18. 4 1 *Chron.* 13 1. ad 9 2 *Reg.* 23 1. ad 26 2 *Chron.* 34 33 2 *Chron.* 15 12, 13

f 2 *Chro.* 9. 8, 9, 10, 11 2 *Chron.* 29. 30 cap. *Mal.* 2. 4, 5 *h* 1 *Tim.* 2. 1, 2.

personas

personas eorum honore prosequi *i*, tributa aliaq; eis debita persolvere *k*, obtemperare licitis eorum mandatis, ac propter conscientiam subjici illorum authoritati *l*; quæ si justa sit ac legitima, non eam illorum infidelitas, non religio diversa cassam reddit, neque populum liberat à debitæ illis obedientiæ præstatione *m*, quâ viri quidem Ecclesiastici non eximuntur *n*, multò minùs in ipsos Magistratus, intra ditionem suam, aut ex eorum populo quemvis potestatem ullam habet aut jurisdictionem Papa Romanus, minimè verò omnium vitâ illos aut principatu exuendi, si ipse scilicet eos hæreticos esse judicaverit, vel etiam alio prætextu quoviscunque *o*.

i 1 *Pet.* 2. 17
k *Rom.* 13. 6, 7
l *Rom.* 13. 5. *Tit.* 3. 1
m 1 *Pet.* 2. 13, 14, 16
n *Rom.* 13. 1. 1 *Reg.* 2. 35. *Act.* 25. 9, 10, 11. 2 *Pet.* 2. 10. *Judæ* v. 8, 9, 10, 11
o 2 *Thes.* 2. 4. *Apoc.* 13. 15, 16, 17

CAP.

CAP. XXIV.

De Conjugio, & divortio.

§ 1 CONjugium inter unum virum ac fœminam unam contrahi debet: neque viro ulli uxores plures, nec ulli fœminæ ultra unum maritum eodem tempore habere licet *a*.

a *Gen.* 2. 24 *Mat.* 19. 5, 6 *Prov.* 2. 17

Sect. 2. Conjugium erat institutum, cùm propter mariti uxorisque auxilium mutuum *b*, tum propter humani generis prole legitimâ, Ecclesiæque sancto semine incrementum *c*, tum verò etiam ad impudicitiam declinandam *d*.

b *Gen.* 2. 18 c *Mal.* 2. 15 d 1 *Cor.* 7. 2, 9

Sect. 3. Matrimonio jungi cuivis hominum generi licitum est, qui consensum suum præbere valent cum judicio *e*: Veruntamen solùm in Domino connubia inire debent Christiani

e *Heb.* 13. 4 1 *Tim.* 4. 3 1 *Cor.* 7. 36, 37, 38 *Gen.* 24. 57, 58

ani *f*, proindeque quotquot religionem veram reformatamque profitentur, non debent Infidelibus, Papistis, aut aliis quibuscunque idololatris connubio sociari: neque sanè debent qui pii sunt impari jugo copulari, conjugium cum illis contrahendo qui aut improbitate vitæ notabiles, aut damnabiles tuentur hæreses *g*,

f 1 *Cor.* 7. 39

g *Gen.* 34. 14 *Exod.* 34. 16 *Deut.* 7. 3, 4 1 *Reg.* 11. 4 *Neh.* 13. 25, 26, 27 *Mal.* 2. 11, 12 2 *Cor.* 6. 14

Sect. 4. Connubia intra consanguinitatis affinitatisque gradus in verbo Dei vetitos iniri non est licitum *h*: neque possunt ejusmodi incesta conjugia quâvis aut humanâ lege, aut consensione partium fieri legitima, adeo ut personis illis ad instar mariti & uxoris liceat unquam cohabitare *i*. Non licet viro è cognatione uxoris suæ ducere, quam si æquè seipsum attingeret sanguine, ducere non liceret: sicuti nec

h *Levit.* 18 cap. 1 *Cor.* 5. 1 *Amos.* 2. 7

i *Marc.* 6. 18 *Lev.* 18, 14, 25, 26, 27, 28

fæminæ

fœminæ licet viro nubere à mariti sui sanguine minùs, quàm à suo liceret, alieno *k*.

k Levit. 10 19, 20, 21

Sect. 5. Adulterium aut scortatio si admittatur post sponsalia, ac ante conjugium detegatur, Personæ innocenti justam præbet occasionem contractum illum dissolvendi *l*: quod si adulterium post conjugium admittatur, licebit parti innocenti divortium lege postulare ac obtinere *m*; atq; quidem post factum divortium conjugio alteri sociari, perinde ac si mortua esset persona illa quæ conjugii fidem violabat *n*.

l Mat. 1. 18 19, 20

m Mat. 5 31, 32

n Mat. 19. 9 Rom 7. 2, 3

Sect. 6. Quamvis ea sit hominis corruptio ut proclivis sit ad excogitandum argumenta, indebitè illos quos Deus connubio junxit dissociandi; nihilominus tamen extra adulterium ac desertionem ità obstinatam, ut cui nullo remedio, nec

nec ab Ecclesia nec à Magistratu civili subveniri possit, sufficiens causa nulla esse potest conjugii vinculum dissolvendi *o*. Atque hac quidem in re procedendi ordo publicus & regularis est observandus, nec personæ illæ, quarum jus agitur, sunt suo arbitrio judiciove in causa propria permittendæ *p*.

o *Matth.* 19. 8, 9. *1 Cor.* 7. 15. *Matth.* 19. 6.

p *Deut.* 24. 1, 2, 3, 4.

Cap. XXV.

De Ecclesiâ.

§ 1. Catholica sive Universalis Ecclesia, ea quæ est invisibilis constat è toto electorum numero, quotquot fuerunt, sunt, aut erunt unquam in unum collecti, sub Christo ejusdem Capite; estque sponsa, corpus, ac plenitudo ejus qui implet omnia in omnibus *a*.

a *Eph.* 1. 10, 22, 23. *Eph.* 5. 23, 27, 32. *Col.* 1. 18.

Sect.

Sect. 2. Ecclesia visibilis, (quæ etiam sub Evangelio, Catholica est & universalis, non autem unius gentis finibus, ut pridem sub lege, circumscripta) ex iis omnibus constat, undecunque terrarum sint, qui veram religionem profitentur *b*, unà cum eorundem liberis *c*; estque Regnum Domini Jesu Christi *d*, Domus & familia Dei *e*, extra quam quidem ordinariè fieri nequit ut quivis salutem consequatur *f*.

Sect. 3. Catholicæ huic Ecclesiæ visibili dedit Christus ministrorum ordinem, oracula, ac instituta Dei ad sanctos usque ad finem mundi in hac vita colligendos simul & perficiendos; in quem finem præsentiâ suâ, spirituq; secundùm ipsius promissionem, eadem reddit efficacia *g*.

b 1 *Cor.* 1.2
c 1 *Cor.* 12.12 13
Psal. 2.8
Apoc 7.9
Rom. 15.9 10,11,12
c 1 *Cor.* 7.14
Act. 2.39
Ezec. 16.20 21
Rom 11.16
Gen. 3. 15
Gen 17.7
d Mat. 13 47 *Isa.* 9.7
e Eph 2. 19
Eph 3.15
f Act 2.47
g 1 *Cor.* 12 28
Eph 4.11,12 13
Mat 28.19 20
Isai. 59.21

Sect.

Sect. 4. Ecclesia hæc Catholica extitit quandòque magìs quandòque minùs visibilis *h*. Ecclesiæ autem particulares (quæ sunt illius membra) eo magìs minùsve puræ sunt, quo majori aut minori cum puritate in iis docetur exoipiturque Evangelii doctrina, administrantur divina instituta, cultusque publicus celebratur *i*.

Sect. 5. Purissimæ omnium quæ in terris sunt Ecclesiæ, cùm mixturæ tum etiam errori sunt obnoxiæ *k*, eousque autem nonnullæ degenerârunt, ut ex Ecclesiis Christi factæ demum sint ipsius Satanæ Synagogæ *l*; nihilominus tamen nunquam deerit in terris Ecclesia, quæ Deum colat secundùm ipsius voluntatem *m*.

Sect. 6. Ecclesiæ caput extra unum Dominum Jesum Christum

h *Rom.* 11. 3, 4 *Apoc.* 12. 6 14

i *Apoc.* 2, 3 cap. 1 *Cor.* 5 6, 7

k *1 Cor.* 13. 12 *Apoc* 2. 3 cap. *Mat.* 13. 24, 25 26, 27, 28 29, 30, 47

l *Apoc.* 18. 2 *Rom.* 11. 18 19, 20, 21 22

m *Mat.* 16 18 *Psal.* 72. 17 *Ps.* 102. 28 *Mat.* 28. 19 20

n Col. 1. 18 Eph. 1. 22 Christum nullum est *n*; nec ullo sensu caput ejus esse potest Papa Romanus, qui est insignis ille Antichristus, homo ille peccati, & perditionis filius: in Ecclesia semet efferens adversus Christum, & supra quicquid dicitur Deus *o*.

o Mat. 23 8, 9 10 2 Thes. 2. 3 4, 8 9 Apoc. 13. 6

Cap. XXVI.

De communione Sanctorum.

§. 1. Sancti omnes, qui capiti suo Jesu Christo per Spiritum ejus ac per fidem uniuntur, gratiarum ejus, perpessionum, mortis, resurrectionis ac gloriæ ejus habent communionem *a*: atque indè etiam amore conjuncti sibimet invicem mutuam donorum suorum gratiarumque societatem quandam ineunt *b*, ac ad ejusmodi officia præ-

a 1 Joh. 1. 3 Eph. 3. 16 17. 18 19 Joh. 1. 16 Eph. 2. 5, 6 Phil. 3. 10 Rom. 6 5, 6 2 Tim. 2. 12

b Eph 4. 15 16 1 Cor. 12 7 1 Cor 3 21 22. 23 Col. 2. 19

præstanda publica & privata obligantur, quæ ad mutuum eorum bonum conducant, cùm quoad internum tum etiam quoad externum hominem *c*.

Sect. 2. qui sanctos sese profitentur, sanctam illi societatem & communionem inire tenentur & conservare, cùm in divino cultu, tum alia officia spiritualia præstando, quæ ad mutuam eorum ædificationem conferre possint *d*; Quin etiam porrò sublevando se mutuò in rebus externis, pro ratione cujusque vel facultatum vel indigentiæ. Quæ quidem communio, prout opportunitatem Deus obtulerit, est ad eos omnes, qui ubivis locorum Domini Jesu nomen invocant, extendenda *e*.

Sect. 3. Hæc autem communio quâ sancti cum Christo ponuntur, eos substantiæ Deitatis

c 1 Thes. 5. 11 14 Rom. 1, 11, 12, 14

d Heb. 10 24, 25 Act. 2. 42 46 Isai. 2. 3 1 Cor. 11. 20

e Act. 2 44 45

1 Joh 3 17 2 Cor. 8. 9 cap. Act. 11. 29, 39

tis ejus neutiquam reddit participes, nec ullo respectu æquales Christo; Quorum utrumvis affirmare impium est ac blasphemum *f*, neq; sanè communio illa, quæ iis secum mutuo quatenus sanctis intercedit; cujusquam ad bona & possessiones suas jus privatum vel tollit vel imminuit *g*.

{Col. 1. 18, 19
1 Cor. 8. 6
Isa. 42. 8
1 Tim. 6. 15, 16
Psal. 45. 7.
cum. Heb. 1. 8, 9
f Exod. 20. 15
Eph. 4. 28
Act. 5. 4
g

Cap. XXVII.

De Sacramentis.

§ 1. Sacramenta sunt fœderis gratiæ signa sacra & sigilla *a*, immediatè à Deo instituta *b*, ad Christum ejusque beneficia repræsentandum, ad jus nostrum in illo confirmandum *c*, prout etiam ad illos qui Ecclesiam spectant à reliquis illis qui sunt è mundo, visibili discrimine separandũ *d*, atque

a Rom. 4. 11
Gen. 17. 7, 10
b Mat. 28. 19
1 Cor. 11. 23
c 1 Cor. 10. 16
1 Cor. 11. 25, 26
Gal. 3. 27
d Ro. 15. 8
Exo 12. 48
Gen. 34. 14

utque ii solenniter devinciantur ad obedientiam & cultum Deo in Christo juxta verbum ejus exhibendum *e*.

Sect. 2. In Sacramento quolibet est inter signum & rem significatam relatio quædam spiritualis, sive Sacramentalis unio: unde fit ut alterius nomina & effectus alteri quandoque tribuantur *f*.

Sect. 3. Quæ in Sacramentis sive per ea ritè adhibita exhibetur gratia, per vim aliquam iis intrinsecam non confertur, neque ex intentione vel pietate administrantis pendet Sacramenti vis ac efficacia *g*: verùm ex operatione Spiritus *h*, ac verbo institutionis, quod complectitur cùm præceptum, unde celebrandi Sacramenti potestas fit, tum etiam promissionem beneficiis dignè percipientibus exhibendi *i*.

e *Rom.* 6. 3 4 1 *Cor.* 10 16, 21

f *Gen.* 17 10 *Mat.* 26 27, 28 *Tit.* 3. 5

g *Rom.* 2 28, 29 1 *Pet.* 3. 21

h *Mat.* 3. 11 1 *Cor* 12. 13

i *Mat.* 26 27, 28 *Mat.* 28 19 20

Sect.

Sect. 4, Sacramenta duo tantùm sunt à Christo Domino nostro in Evangelio instituta, Baptismus scilicet, & cœna Domini; quorum neutrum debet nisi à ministro verbi legitimè ordinato dispensari *k*.

Sect. 5. Sacramenta Veteris Testamenti si res spirituales per ea significatas exhibitásque respiciamus, quoad substantiam eadem fuere cum his sub Novo *l*.

k Mat. 28 19 1 Cor. 11. 20 23 1 Cor. 4. 1 Heb. 5. 4 *l* 1 Cor. 10. 1 3, 4

Cap. XXVIII.

De Baptismo.

§ 1. Baptismus est Sacramentum Novi Testamenti, à Jesu Christo institutum *a*, non solùm propter solennem personæ baptizatæ in Ecclesiam visibilem admissionem *b*, verùm etiam ut signum eidem

a Mat. 28. 19 *b* 1 Cor. 12. 13

eidem fit, & sigillum cùm fœderis gratiæ *c*, tum suæ in Christum insitionis *d*, regenerationis *e*, remissionis peccatorum *f*, ac sui ipsius Deo per Christum dedicationis, ad ambulandum in vitæ novitate *g*. Quod quidem Sacramentum è Christi ipsius mandato est in Ecclesiâ ejus ad finem usque mundi retinendum *h*.

c Rom. 4 11 cum Col. 2. 11. 12
d Gal. 3. 27 Rom. 6. 5
e Tit. 3. 5
f Marc. 1. 4
g Rom. 6. 3 4
h Mat. 28 19. 20

Sect. 2. Elementum externum in hoc Sacramento adhibendum est Aqua: quâ baptizari debet admittendus, a ministro Evangelii legitimè ad hoc vocato, in nomine Patris & Filii & Spiritus Sancti *i*.

i Mat. 3. 11 Joh. 1. 33 Mat. 28. 19 20
k Heb. 9. 10 19 20, 21 22

Sect. 3. Baptizandi in aquam immersio necessaria non est: verùm Baptismus ritè administratur aquâ superfusâ vel etiam insperſâ baptizando *k*.

Act. 2. 41 Act. 16. 33 Marc. 7. 4 Marc. 16 15 16

Sect. 4. Non illi solum qui fidem in Christum eique se

Act. 8. 37 38

obedientes fore actu quidem profitentur *l*, verum etiam infantes qui à Parente vel altero vel utroque fideli procreantur, sunt baptizandi *m*.

Sect. 5. Quamvis grave peccatum sit institutum hoc despicatui habere vel negligere *n*: non tamen ei salus & gratia ità individuè annectuntur, ut absque illo nemo unquam regenerari aut salvari possit *o*, aut quasi indubium omninò sit regenerari omnes qui baptizantur *p*.

Sect. 6. Baptismi efficacia ei temporis momento quo administratur non astringitur *q*. Nihilominus tamen, usu debito hujus instituti non offertur solùm promissa gratia, verum etiam omnibus (tàm infantibus quàm adultis) ad quos gratia illa è consilio Divinæ voluntatis pertinet, per Spiritum

l Gen. 17 7, 9 cum Gal 3.9,14 & Col. 2.11 12 & Act. 2, 38, 39 & Ro. 4.11 12
m 1 Cor. 7.14 Mat. 28.19 Mar. 10.13 14, 15, 16 Luc. 18.15
n Luc. 7.30 cum Ex. 4 24, 25, 26
o Rom. 4.11 Act. 10. 2, 4 22, 31, 45 47
p Act 8.13 23
q Joh 5.8

tum Sanctum in tempore suo constituto realiter confertur & exhibetur r.

r Gal. 3. 27 Tit. 3. 5 Eph. 5. 25 26 Act. 2. 38, 41

Sect. 7. Sacramentum Baptismi eidem personæ non est nisi semel administrandum *f*.

f Tit. 3. 5

Cap. XXIX.

De Cœnâ Domini.

§ 1. Dominus noster Iesus eâdem quâ prodebatur nocte instituit corporis & sanguinis sui Sacramentum, *Cœnam Domini* quam dicimus, in Ecclesia sua ad finem usque mundi celebrandum, in perpetuam memoriam sacrificii sui ipsius in morte oblati, & ad beneficia istius omnia verè fidelibus obsignandum: in eorum item alimentum ac incrementum in Christo spirituale: quoque ad officia cuncta præ-

ſtanda, prius quidem illi debita, arctiori adhuc nodo tenerentur, ut vinculum denique ac pignus foret communionis illius quæ iis cum Chriſto & ſecum ipſis muruò, tanquam corporis ipſius myſtici membris, intercedit *a*.

a 1 Cor. 11. 23, 24, 25, 26. 1 Cor. 10. 16, 17, 21. 1 Cor. 12. 13.

Sect. 2. In hoc Sacramento non Patri ſuo offertur Chriſtus, ſed neque inibi fit reale aliquod ſacrificium ad peccatorum remiſſionem vivis aut mortuis procurandam *b*; verùm unicæ iſtius oblationis, quâ Chriſtus ſemet ipſum ipſe in cruce, & quidem omnino ſemel obtulit, commemoratio ſolùm; unà cum ſpirituali propterea laudis omnimodæ Deo redditæ oblatione *c*. Unde Pontificiorum iſtud ſacrificium Miſſæ (uti loqui amant) planè deteſtandum ſit oportet, utpote maximè injurium uni illi unicoque Chriſti

b Heb. 9. 22, 25, 26, 28.

c 1 Cor. 11. 24, 25, 26. Mat. 26. 26, 27.

Christi sacrificio, quod quidem unica est pro peccatis electorum universis propitiatio *d*.

Sect. 3. In hoc suo instituto præcepit Dominus Jesus Ministris suis, verbum institutionis populo declarare, orare, ac elementis pani scilicet ac vino benedicere, eaque hac ratione à communi ad sacrum usum separare, quinetiam panem accipere & frangere: poculum item in manus accipere; atque (communicantibus unà ipsis) utrumque communicantibus exhibere *e*, nemini autem à congregatione tunc absenti *f*.

Sect. 4. Missæ privatæ, sive perceptio hujusce Sacramenti à solo vel Sacerdote vel alio quovis *g*; prout etiam poculi à populo detensio *h*, elementorum adoratio, quoque

d *Heb* 7. 23 24. 27 *Heb.* 10. 11 12, 14. 18

e *Mat.* 26 26. 27. 28 & *Marc.* 14 22 23, 24 & *Luc.* 22 9, 20 cum 1 *Cor.* 11. 23 24, 25 26

f *Act.* 20. 7

g 1 *Cor.* 1. 0 1 *Cor.* 10. 6

h *Marc.* 14 23 1 *Cor.* 11. 25 26, 27, 28 29

adorentur elevatio aut circumgestatio, ut & prætextu religiosi usus cujuscunque asservatio, sunt quidem omnia tum hujusce Sacramenti naturæ tum Christi institutioni planè contraria *i*.

i Mat. 15.9

Sect. 5. In hoc Sacramento externa elementa ad usus à Christo institutos ritè separata, ità ad eum crucifixum referuntur ut rerum quas repræsentat nominibus (corporis nempe ac sanguinis Christi) verè quidem, at Sacramentaliter tantùm, sint nuncupata *k*, manent siquidem adhuc quoad substantiam & naturam verè solumque panis ac vinum nihilominùs quam antea fuerant *l*.

k Mat. 26 26, 27, 28

l 1 Cor. 11. 26 27, 28

Sect. 6. Doctrina illa quæ substantiæ panis ac vini in substantiam corporis & sanguinis Christi conversionem (transub-

Mat. 26. 19

substantiatio vulgo dicitur) sive illam per Sacerdotis consecrationem, sive quomodocunque demum fieri statuit, non scripturæ solùm, verùm etiam communi omnium sensui ac rationi adversatur, sacramenti naturam evertit, superstitionis multifariæ causa extitit atque etiamnum existit, imò verò & crassissimæ idololatriæ *m*.

Sect. 7. Dignè communicantes, Elementa in hoc sacramento visibilia dum participant *n*, unà cum iis internè Christum crucifixum & beneficia mortis ejus universa revera & realiter, (modo, non carnali quidem aut corporeo, sed spirituali) per fidem recipiunt eisque vescuntur. Corpus siquidem & sanguis Christi non corporeo aut carnali modo in, cum, vel sub pane ac vi-

m *Act.* 3 21 cum 1 *Cor.* 11. 24 25, 26 *Luc.* 24. 6 39

n 1 *Cor.* 11 28

no ; realiter tamen, at spiritualiter credentium fidei in hoc instituto, non minùs quam externis sensibus elementa ipsa, sunt præsentia *o*.

o 1 Cor. 10 16

Sect. 8. Homines improbi & ignari externa licèt in hoc sacramento percipere possint elementa, rem tamen per ea significatam non recipiunt ; verùm indignè illuc accedendo, rei fiunt corporis ac sanguinis Dominici ad sui ipsorum condemnationem. Quapropter homines impii & ignari prout communioni cum Deo potiundæ nullatenus sunt idonei, ità prorsus indigni sunt qui accedant ad mensam Domini ; neque sine gravi in Christum peccato, possunt (quamdiu tales esse non destiterint) Sacra hæc mysteria participare *p* ; vel ad ea participandum admitti *q*.

p 1 Cor. 11 27, 28, 29
a 2 Cor 6.14 15, 16
q 1 Cor. 5.6 7. 13
2 Thes. 3.6 14, 15 Mat. 7.6

Cap.

Cap. XXX.

De Censuris Ecclesiasticis.

§ 1. Dominus Jesus quatenus Rex & caput Ecclesiæ suæ constituit in ea regimen, quod in officiariorum Ecclesiasticorum manu foret, distinctum à civili Magistratu *a*.

Sect. 2. Officiariis hisce claves regni cœlorum sunt Commissæ, quarum virtute obtinent potestatem peccata vel retinendi vel remittendi pro varia peccantium conditione; impœnitentibus quidem regnum illud tam per verbum quàm per censuras occludendi, peccatoribus verò pœnitentibus tam evangelii ministerio quàm absolutione à censuris idem aperiendi, prout occasio postulaverit *b*.

Sect. 3. Omnino necessa-

a Isa. 9. 6, 7. 1 Tim. 5. 17. 1 Thes. 5. 12. Act. 20. 17, 28. Heb. 13, 7, 17, 24. 1 Cor. 12. 28. Mat. 28. 18, 19, 20.

b Mat. 16. 19. Mat. 18. 17, 18. Joh. 20. 21, 22, 23. 2 Cor. 2. 6, 7, 8.

riæ sunt cœnsuræ Ecclesiasticæ, lucrandis fratribus delinquentibus eisque in viam reducendis, reliquis autem à similibus delictis deterrendis, fermento illi malo, nè totam massam inficiat, expurgando; ad honorem Christi & Sanctam Evangelii professionem vindicandum ut prævertatur denique ira Dei, quæ meritò in Ecclesiam accendi posset, si ipsius fœdus, hùjusque sigilla ab insigniter ac pertinaciter delinquentibus impunè profanari pateretur *c*.

c 1 *Cor.* 5 cap 1 *Tim.* 5. 20 *Mat.* 7. 6 1 *Tim.* 1. 20

Sect. 4 Quò meliùs autem hosce fines consequantur, præcedere debent Ecclesiæ officiarii, admonendo, à Sacramento cœnæ Dominicæ ad tempus aliquod suspendendo, excommunicando denique ad Ecclesiæ, pro ratione criminis, atque personæ delinquentis merito *d*.

1 *Cor.* 11. 27 ad finem, cum *Judæ* ver. 23 *d* 1 *Thes.* 5 12. 2 *Thes.* 3. 6, 14, 15 1 *Cor.* 5. 4 5. 13 *Mat.* 18 17 *Tit.* 3. 10

CAP.

Cap. XXXI.

De Synodis & Conciliis.

§ 1. QUò meliùs gubernari, ac ulteriùs ædificari possit Ecclesia, conventus ejusmodi fieri debent, quales vulgò Synodi & Concilia nuncupantur *a*. a *Act.* 15.

Sect. 2. Quemadmodum licitum est Magistratibus Synodum Ministrorum aliorumque qui sunt idonei convocare, quibuscum de religionis rebus deliberent ac consultent *b*: ità si Magistratus fuerint Ecclesiæ hostes aperti, licebit Christi ministris à seipsis virtute officii, eisve cum aliis idoneis, acceptâ priùs ab Ecclesiis suis delegatione, in istiusmodi conventibus congregari *c*. 4, 6 b *Isa.* 49. 2 1 *Tim.* 2. 1, 2 *Chron.* 1 8, 9, 10, 1 2 *Chron.* 29 30 cap. *Mat.* 2. 4, *Pro* 11. 1 c *Act.* 5 4, 22, 23 25

Sect. 3. Synodorum & Conciliorum est controversias fidei

dei & conscientiæ casus, ministerialiter quidem, determinare; regulas ac præscripta quò melius publicus Dei cultus ejusque Ecclesiæ regimen ordinentur constituere; Querelas de mala administratione delatas admittere, deque iis authoritativè decernere. Quæ quidem decreta & decisiones, modò verbo Dei consenserint, cum reverentia sunt ac summissione excipienda; Non quidem solùm quòd verbo Dei sint consentanea, verùm etiam gratiâ potestatis ea constituentis, ut quæ sit ordinatio Dei ad id in verbo suo desi-

Act. 15 15 gnata *d*.

9. 24. 27 *Sect.* 4. Synodi omnes sive
8, 29, 30 concilia post Apostolorum
1
A. 16. 4 tempora, seu generales sive
as 18. 17 particulares, errori sunt ob-
8, 9. 10 noxæ, quin neq; paucæ erra-
verunt. Proindeque fidei aut-

praxeos

praxeos norma constituendæ non sunt, verum in utrisque auxilii loco adhibendæ *e*.

e Eph. 2. 20 Act. 17. 11 1 Cor. 2. 5 2 Cor. 1. 24

Sect. 5. Synodi & Concilia id solùm quod Ecclesiam spectat tractare debent & concludere: neque civilibus negotiis, quæ rem publicam spectant ingerere si debent, nisi humiliter supplicando in casibus, si qui acciderint, extraordinariis; aut consulendo, quoties id ab eis postulat Magistratus civilis, nempe quò conscientiæ illius satisfiat *f*.

f Luc. 12. 13, 14 Job. 18. 36

Cap. XXXII.

De statu hominum post mortem, deque resurrectione mortuorum.

§ 1. HOminum corpora post mortem ad pulverem rediguntur, & corruptio-

a Gen 3.19 Act. 3.36 ruptionem vident *a*; At animæ illorum (quæ quidem nec moriuntur nec obdormiunt) ut quæ subsistentiam habent immortalem, ad Deum continuò earum datorem b Luc. 3.43 Eccles 12.7 revertuntur *b*. Animæ quidem Justorum jam tum perfectè sanctificatæ, cœlis supremis accipiuntur, ubi Dei faciem in lumine ac gloria intuentur, corporum suorum plenam redemptionem expectantes *c*: Animæ verò improborum conjiciuntur in Gehennam, ubi inter diros cruciatus in tenebris exterioribus conclusæ manent, ad judicium magni illius diei asservatæ *d*. Locum autem animabus à corpore solutis extra hosce duos Scripturæ Sacræ non agnoscit ullum.

c Heb. 12 23 2 Cor. 5 1,6,8 Phil. 1,23 cum Act. 3. 21 & Eph 4 10

d Luc. 6. 23 24 Act 1. 25 Judæ v. 6, 7 1 Pet. 3 19

Sect. 2. Novissimo illo dei, qui comperientur in vivis non mori-

morientur quidem sed mutabuntur *e*: qui mortui fuerint resuscitabuntur omnes, ipsissimis iis corporibus quibus viventes aliquando fungebantur, ac non aliis, ut qualitate differentibus: quæ denuò animabus quæque suis æterno conjugio unientur *f*.

Sect. 3. Injustorum corpora ad dedecus per potentiam Christi suscitabuntur; justorum autem corpora per spiritum ejus ad honorem, fientque hæc conformia corpori ipsius glorioso *g*.

e 1 Thes. 4 17 1 Cor. 15. 51 52

f Job 19. 26 27 1 Cor. 15. 42 43. 44

g Act. 24. 15 Joh. 5. 28 29 1 Cor. 15. 43 Phil. 3. 21

CAP. XXXIII.

De ultimo Judicio.

§ 1. DIem Deus designavit quo mundum in justitia judicabit per Jesum Christum *a*; cui à Patre data

a Act. 17. 31

est

est omnis potestas & judicium *b*. Quo quidem die non solùm judicabuntur Angeli apostatici *c*, verùm etiam omnes homines, quotquot uspiam in orbe terrarum aliquando vixerint, coram Christi tribunali comparebunt, ut cogitationum, dictorum, factorumque suorum rationem reddant, recipiantque simul juxta id quod in corpore quisque fecerit, seu bonum fuerit sive malum *d*.

b Jeb. 5 22, 27
c 1 Cor. 6. 3 Judæ v. 6 2 Pet. 2. 4
d 2 Cor. 5 10 Eccl. 12. 14 Rom 2 16 Rom 14. 10 12 Mat. 12. 36, 37

Sect. 2. Eo autem consilio Diem hunc præstituit Deus, quò nempe misericordiæ suæ constaret gloria ex æterna salute electorum, justitiæ autem è damnatione reproborum, qui improbi sunt & contumaces. Tunc enim justi introibunt in vitam æternam, recipientq; plenitudinem illam gaudii ac refrigerii, quæ à præsentia Domini

mini ventura sunt: Impii autem, qui Deum ignorant, quique Evangelio Jesu Christi non morem gerunt, in æternos cruciatus detrudentur, æternaq; perditione punientur à præsentia Domini & à potentiæ ipsius gloria profligati *e*.

Sect. 3. Quemadmodum Christus nobis, futurum esse aliquando diem judicii, esse velit persuasissimum; tum quò omnes à peccato absterreantur, tum ob majus piorum solatium in rebus adversis *f*: ità sanè diem ipsum vult ab hominibus ignorari, quò securitatem omnem carnalem excutiant, & nunquam non sint Vigilantes (quum quâ horâ venturus sit Dominus ignorant) utque semper sint parati ad dicendum, Veni Domine Jesu, etiam citò veni *g*, *Amen*.

e Mat. 25 31 ad finem Rom. 2, 5 6 Rom. 9. 22 23 Mat. 25. 21 Act. 3. 19 1. Thes. 1. 7 8, 9, 10 *f* 2 Pet. 3. 11 14 2 Cor. 5. 10 11 2 Thes. 1 5 6, 7 Luc. 21. 27, 28 Rom. 8. 23 *g* 33, 25 Mat. 24 36, 42, 43 44 Mar. 13 35 36, 37 Luc. 12. 35 36 Apoc. 22 20

Catechismus

est omnis potestas & judicium *b*. Quo quidem die non solùm judicabuntur Angeli apostatici *c*, verùm etiam omnes homines, quotquot uspiam in orbe terrarum aliquando vixerint, coram Christi tribunali comparebunt, ut cogitationum, dictorum, factorumque suorum rationem reddant, recipiantque simul juxta id quod in corpore quisque fecerit, seu bonum fuerit sive malum *d*.

b Joh. 5 22, 27
c 1 Cor. 6. 3 Judæ v. 6 2 Pet. 2. 4
d 2 Cor. 5 10 Eccl. 12. 14 Rom 2 16 Rom 14. 10 12 Mat. 12. 36, 37

Sect. 2. Eo autem consilio Diem hunc præstituit Deus, quò nempe misericordiæ suæ constaret gloria ex æterna salute electorum, justitiæ autem è damnatione reproborum, qui improbi sunt & contumaces. Tunc enim justi introibunt in vitam æternam, recipientq; plenitudinem illam gaudii ac refrigerii, quæ à præsentia Domini

mini ventura sunt: Impii autem, qui Deum ignorant, quique Evangelio Jesu Christi non morem gerunt, in æternos cruciatus detrudentur, æternaq; perditione punientur à præsentia Domini & à potentiæ ipsius gloria profligati *e*.

Sect. 3. Quemadmodum Christus nobis, futurum esse aliquando diem judicii, esse velit persuasissimum; tum quò omnes à peccato absterreantur, tum ob majus piorum solatium in rebus adversis *f*: ità sanè diem ipsum vult ab hominibus ignorari, quò securitatem omnem carnalem excutiant, & nunquam non sint Vigilantes (quum quâ horâ venturus sit Dominus ignorant) utque semper sint parati ad dicendum, Veni Domine Jesu, etiam citò veni *g*, *Amen*.

e Mat. 25 31 ad finem Rom. 2, 5 6 Rom. 9. 22 23 Mat. 25. 21 Act. 3. 19 1. Thes. 1. 7 8, 9, 10 2 Pet. 3. 11 14 2 Cor. 5. 10 11 2 Thes. 1 5 6, 7 Luc. 21. 27, 28 Rom. 8. 23 *f* 3, 25 *g* Mat. 24 36, 42, 43 44 Mar. 13 35 36, 37 Luc. 12. 35 36 Apoc. 22 20

Catechismus

John Hall aught
his Book

Joannis Hall
est possessor
hujus Libri

Anno Domini
1720

Catechiſmus major.

QUÆSTIO. 1

Q. *Vinam eſt hominis finis ſummus ac præcipuus?*

R. Finis hominis ſummus ac præcipuus eſt Deum glorificare *a*, eodemque perfectè frui, in æternum *b*.

a Ro. 11. 36. 1 Cor. 10. 31.

b Pſ. 73. 24. ad finem. Job. 17. 21, 22, 23.

2 Q. *Unde conſtat eſſe Deum?*

R. Ipſiſſimum in homine naturæ lumen, operaque Dei eſſe Deum luculenter manifeſtant *c*: ſolum autem ipſius verbum Spirituſque eum hominibus revelant ſufficienter ac efficaciter ad ſalutem *d*.

c Rom. 1. 19, 20. Pſal. 19. 1, 2, 3. Act. 17. 24.

d 1 Cor. 2. 10. 2 Tim. 3. 15, 16, 17. Iſai. 59. 21.

3 Q. *Quid eſt verbum Dei?*

R. Scripturæ Sacræ Veteris ac Novi Teſtamenti ſunt Verbum

e 2 Tim. 3 bum Dei *e*, unica illa fidei ac
16. 2 Pet. 1 obedientiæ regula *f*.
19, 20, 21
f Eph 2. 20 4 Q. *Quibus modis mediis ſit*
Apoc. 22. 18 *conſtat Scripturas eſſe verbum*
19 Iſa. 8. 20 *Dei?*
Luc 16. 29 *R.* Scripturæ ſe oſtendunt
3 Gal 1. 8, 9 eſſe verbum Dei, majeſtate
2 Tim 3. 15 ſuâ *g* & puritate *h*, partium
16 17
g Hoſ. 8. 12 omnium conſenſu *i*, totiuſque
1 Cor. 2. 6 ſcopo, ut Deo nempe omnis
7 13
Pſal. 119. 18 gloria tribuatur *k*: lumine ſuo
2 : 9. & vi mirabili cùm convincendi
h Pſal 12. 6 tum convertendi peccatores, fi-
Pſ. 19 7, 8 deles autem conſolandi ac æ-
i Act 10. 43 dificandi ad ſalutem *l*: eas
Act. 6 22 autem eſſe ipſiſſimum Dei ver-
k Rom 3. 19 bum, ſolus Dei Spiritus in Scri-
27
l Act. 8 28 pturis & cum Scripturis teſtimo-
Heb 4. 12 nium præbens in corde hominis
Jac. 1. 18 plenè illi poteſt perſuadere *m*.
Pſ. 19 7, 8 5 Q. *Quid eſt quod præcipuè*
n Ro. 15. 4 *docent Scripturæ?*
Act. 20. 32.
m Joh. 16. 13 *R.* Duo imprimis ſunt quæ
41 Job 2 Scripturæ docent, quid homo
20, 27 de Deo credere debeat, quid-
Joh. 20. 31 que

que officii ab homine Deus exigat *n*.

6 Q. *Quid autem de Deo nobis è Scripturis innotescit?*

R. Innotescunt nobis è Scripturis quid sit Deus *o*, Personæ in Deitate *p*, decreta ejus *q*, eorumque executio *r*.

7 Q. *Quid est Deus?*

R. Deus est spiritus *s*, in seipso & à seipso essentiâ *t*, gloriâ *u*, beatitudine *, ac perfectione *x* infinitus; ad omnia sufficiens *y* æternus *z*. immutabilis *a*, incomprehensibilis *b*, ubique præsens *c*, omnipotens *d*, omniscius *e*, sapientissimus *f*, sanctissimus *g*, justissimus *h*, summè misericors, ac benignus, summè longanimis, abundansq; bonitate ac veritate *i*.

8 Q. *An sunt plures uno Deo?*

R. Unicus est (non plures) vivens nempe veruſque Deus *k*.

Q.

n 2 Tim. 1. 13
o Heb. 11. 6
p 1 Joh. 5. 7
q Act. 15 14, 15, 18
r Act 4. 27 28
s Joh. 4. 24
t Exod. 3. 14 Job. 11. 7, 8, 9
u Act. 7. 2
* 1 Tim. 6. 15
x Mat. 5. 48
y Gen. 17. 1
z Psa 90. 2 Mal. 3. 6 Jac. 1. 17
a 1 Reg. 8 27
b Ps 139. 1 ad 13
c Rev. 4. 8
d Heb. 4. 13 Psa. 147. 5
e Ro. 16. 27
f Isai. 6. 3 Apoc. 15. 4
g Deu 32. 4
h Exo. 34. 6
i Deut. 6. 4
k 1 Cor. 8 4. 6 Jer 10. 10

9 Q. *Quot sunt Personæ in Deitate?*

R. Tres in Deitate sunt personæ, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, suntque hi tres unus verus æternus Deus, iidem substantiâ, potentiâ & gloriâ coæquales, proprietatibus licèt suis personalibus inter se distincti *l*.

l 1 Joh. 5. 7
Mat 3. 16 17
Mat. 28. 19
2 Cor. 13. 14
Joh. 10. 30
m Heb. 1. 5 6, 8
n Joh. 1. 14 18
o Joh. 15 26
Gal. 4. 6

10 Q. *Quænam sunt Trium personarum in Deitate proprietates personales?*

R. Patri proprium est Filium gignere *m*, Filio proprium à Patre gigni *n*, Spiritui autem sancto procedere à Patre Filiòque, ab omni retrò æternitate *o*.

11 Q. *Unde constat Filium & Spiritum Sanctum esse Deum, Patrique coæquales?*

R. Filium & Spiritum Sanctum esse Deum, Patrique coæqua-

coæquales demonstrant Scripturæ sacræ, nomina *p*, attributa *q*, opera *r*, cultumque ejusmodi eis tribuendo, quæ soli Deo propria sunt & peculiaria *s*.

12 Q. *Quid sunt Decreta Dei?*

R. Decreta Dei sunt consilii voluntatis ejus actus liberi, sancti, sapientes *t*, quibus ab omni æterno quæcunque tempore eveniunt ad suam ipsius gloriam immutabiliter præordinavit *u*, imprimis vero quæ Angelos spectant hominesque.

13 Q. *Quid autem de Angelis hominibusque præcipuè decrevit Deus?*

R. Deus decreto æterno ac immutabili ex mero amore, in laudem glorioſæ ſuæ gratiæ ſtato tempore manifeſtandæ, nonnullos Angelorum elegit ad

p *Isa.* 6. 3, 5 8 cum *Joh.* 12. 41 & *Act.* 28 25

q *Joh.* 5. 20 *Act.* 5. 3, 4

r *Joh.* 1. 1 *Isai.* 9. 6 *Joh.* 2. 24

s *Apoc.* 4. 11 1 *Cor.* 2. 10, 11 *Col.* 1. 16

t *Ephes.* 1. 2 *Mat.* 28 19 2 *Cor.* 13. 4 *Eph* 1. 11 *Rom.* 11. 33 *Rom.* 9. 14 15, 18

u *Eph.* 1. 4 11. *Rom.* 9 22, 23 *Pſal.* 33. 11

* 1 Tim. 5 21. ad gloriam *, uti & hominum aliquos elegit in Christo ad vitam æternam, simul & ad media quibus eam consequantur x idem pro suprema sua potestate, ac secundùm inscrutabile voluntatis suæ consilium (quo favorem exhibet abstinetve pro suo ipsius beneplacito) reliquos præteriit, ac ad ignominiam & iram pro peccatis eorum infligendam præordinavit, in laudem gloriæ justitiæ suæ y.

x Eph. 1 4, 5, 6 2 Thes. 2. 13 14 y Rom. 9 17 18 21, 22 Mat. 11. 25 26 2 Tim. 2. 20 Judæ. v. 4 1 Pet. 2. 8

14 Q. *Quomodo decreta sua exequitur Deus?*

R. Deus exequitur decreta sua creationis operibus ac providentiæ; secundùm præscientiam ipsius infallibilem, voluntatisque suæ consilium liberum ac immutabile z.

z Eph. 1. 11

15 Q. *Quid est Creationis opus?*

R. Opus Creationis illud est, quo Deus in principio per verbum

verbum potentiæ ſuæ; mundum hunc & quæ in eo continentur univerſa ſex dierum ſpatio ex nihilo condidit propter ſemetipſum, atque omnia quidem valdè bona *a*.

a *Gen.* 1. cap *Heb.* 11. 3 *Prov.* 16. 4

16 Q. Quales creavit Deus Angelos?

R. Angelos *b* omnes Deus creavit ſpiritus *c*, immortales *d*; ſanctos *e*, ſcientiâ præſtantes *f*, potentiâ valentes *g*, ad ipſius mandata exequendum, nomenque celebrandum *h*, non tamen immutabiles *i*.

b *Col.* 1. 6
c *Pſa.* 103. 4
d *Mat.* 22. 30
e *Mat.* 25. 31
f 1 *Sam.* 14. 17 *Mat.* 24. 36
g 2 *Theſſ.* 1. 7
h *Pſal* 103. 20, 21
i 2 *Pet.* 2. 4

17 Q. Qualem creavit Deus hominem?

R. Poſtquam Deus condiderat omnes alias creaturas, hominem creavit, marem quidem fæminamque *k*; viri corpus è terræ pulvere *l*, fæminæ autem è coſta viri fabricavit *m*; imbuitque animabus viventibus, rationalibus, ac immor-

k *Gen.* 1. 27
l *Gen.* 2. 7
m *Gen.* 2. 22

n Gen. 2. 7 cum Job 35. 11 & Eccl. 12. 7 & Mat. 10. 28 & Luc. 23 43
o Gen. 1. 27
p Col. 3. 10
q Eph. 4. 24
r Rom. 2. 14 15
s Eccl. 7. 29
t Gen. 1. 28
u Gen. 3. 8 Eccles. 7. 29
* Pſ. 14. 5 17
x Pſal. 104 84 Iſai. 28. 29
y Heb. 1. 3
z Pſal. 103 19
a Mat. 10 29, 30. 31 Gen. 45. 7
b Ro. 11 36 Iſa. 63. 14

talibus *n*; ad ſuam ipſius imaginem creavit eos *o*, in cognitione *p*, juſtitiâ & ſanctitate *q*; habentes divinam legem in cordibus ſuis inſcriptam *r*, eandemque implendi vires *ſ*, dominium etiam habentes in creaturas *t*, poſſibilitatis tamen iſthoc ſtatu excidendi haud immunes *u*.

19 Q. *Quænam ſunt opera Divinæ providentiæ?*

R. Opera divinæ providentiæ ſunt Dei ſanctiſſima *, ſapientiſſima *x*, ac potentiſſima creaturarum ſuarum omnium conſervatio *y* ac gubernatio *z*, earumque ut & actionum ab iis profluentium *a* ad ſuam ipſius gloriam ordinatio *b*.

19 Q. *Qualis eſt Dei erga Angelos providentia?*

R. Nonnullis angelorum providentiâ ſua permiſit Deus præfracto animo ſemet, ac nunquam

quam inde recuperandos, in peccatum & damnationem præcipitare *c*; hoc tamen reliquaque eorum peccata omnia terminis suis circumscribens dirigensque ad suam ipsius gloriam *d*; reliquos autem in sanctitate ac beatitudine stabilivit *e*: utriusque verò pro arbitrio suo utitur *f* potentiam, misericordiam, ac justitiam suam administrando *g*.

c Judæ v. 6
a Pet. 2. 4
Heb. 2. 16
Joh. 8. 44
d Joh. 1 12
Mat. 8. 31
e 1 Tim. 5. 21
Marc. 8. 38
Heb. 12. 22
f Pſ. 104. 4
g 2 Reg 19 35
Heb. 1. 14

20 Q. *Qualis erat providentia Dei circa hominem in statu creationis?*

R. Providentia Dei circa hominem in statu creationis hujusmodi fuit; eum in paradiso collocavit, eamque illi colendam dedit, illi fructibus terræ vescendi facit potestatem *h*, creaturas omnes illius imperio ac dominio subjugavit *i*, conjugium instituit quod ei foret in subsidium *k*; ad

h Gen. 2. 8 15, 6
i Gen. 1. 28
k Gen. 2. 18

communionem sui ipsius eum
l Gen. 1. 26, 27, 28, 29 admisit *l*, Sabbatum institu-
Gen 3. 8 it *m*, fœdus cum eo sancivit,
m Gen 2. 3 vitæ quidem, sub conditione
obedientiæ personalis, perfectæ
n Gal. 3. 12 ac perpetuæ *n*; cujus arbor
Rom. 10. 5 vitæ pignus erat *o*, esu arbo-
o Gen. 2. 9 ris scientiæ boni malique sub
pœna mortis eidem interdi-
p Gen. 2. 17 xit *p*.

21 Q. *Perstititne homo in eo quo Deus illum primitùs creavit statu?*

R. Primi nostri parentes, libertati voluntatis suæ permissi, Satanæ tentatione inducti, mandatum Dei transgressi sunt è fructu vetito comedendo, eoque facto, statu innocentiæ, in quo creati fuerant, exciderunt *q*.

q Gen. 3. 6, 7, 8, 13 Eccles. 7. 29 2 Cor. 11. 3 22 Q. *Totumne genus humanum lapsum est in prima illa transgressione?*

R. Quando quidem fœdus cum

cum Adamo tanquam perſonâ publica, tum ſuo tum poſterorum ſuorum nomine ictum erat, exinde factum eſt ut humanum genus univerſum ab illo generatione ordinariâ procreatum *r* in ipſo peccârit, & unà cum ipſo ceciderit in primâ illâ tranſgreſſione *ſ*.

r Acto. 17. 26

ſ Gen. 2. 6 17 cum Rom. 5. 12 ad 20. & 1 Cor. 15. 21 22

23 Q. *In qualem ſtatum præcipitavit lapſus hic humanum genus?*

R. Lapſus hic humanum genus in ſtatum peccati ac miſeriæ præcipitavit *t*.

t Rom. 5. 12

24 Q. *Quid eſt peccatum?*

Rom. 3. 23

R. Peccatum eſt defectus quilibet conformitatis cum lege Divina, vel tranſgreſſio cujuſvis Divinæ legis, quæ data eſt in regulam creaturæ rationali *u*.

u 1 Joh. 3. 4

25 Q. *In quo conſiſtit ſtatus illius, in quem lapſus eſt homo, peccaminoſitas?*

Gal. 3. 10, 12

R. Status illius, in quem lapsus est homo, peccaminositas consistit in reatu primi peccati quod admisit Adamus *, in carentia illius justitiæ in qua idem est creatus, ut etiam in corruptione naturæ suæ, unde inhabilis prorsus, ac impotens factus est ad bonum omne spirituale: eique planè oppositus, ad malum autem omne proclivis penitus & quidem perpetuo *x*; quod *peccatum originale* vulgo dicitur: indeque proveniunt peccata omnia actualia *y*.

* *Rom.* 5 12, 19

x Rom. 3. 10 ad 20 Eph. 2. 1, 2, 3 Rom. 5, 6 Rom. 8, 7, 8 Gen. 6. 5

y Jac. 1. 14, 15 Mat. 15. 19

26 Q. *Quo modo peccatum hoc originale à primis parentibus ad eorum posteros derivatur?*

R. Peccatum originale à primis parentibus ad eorum posteros derivatur per generationem naturalem; adeo ut omnes in peccato concepti natique

natique sint, quotquot ab iis eâ ratione procreantur *z*. z *Ps* 51. 5

27 Q. *Quam autem miseriam intulit lapsus humano generi?* *Job.* 14. 4 *Job.* 15. 14 *Job.* 3. 6

R. Lapsus intulit humano generi non solùm communionis cum Deo jacturam *a*, verùm etiam iram ejus & maledictionem; adeo ut naturâ simus iræ filii *b*, Satanæ mancipia *c*, & suppliciis quibuscunque meritissimè obnoxii, tam in hoc seculo quam futuro *d*. a *Gen* 3. 8 10. 24 b *Eph.* 2. 2 3. c 2 *Tim.* 2 26 d *Gen* 2. 7 *Lam.* 3. 39 *Rom.* 6. 23

28 Q. *Quænam sunt peccati in præsenti seculo supplicia?* *Mat.* 25 41 46 *Judæv.* 7.

R. Supplicia peccati in præsenti seculo sunt, cùm interna, animi nempe cæcitas *e*, sensus reprobus *f*, illusiones fortes *g*, duritiæ cordis *h*, conscientiæ horror *i*, & affectus viles *k*: tum etiam externa, cujusmodi sunt, creaturarum nostri causâ maledictio Divina *l*, omniaque e *Eph.* 4. 18 f *Rom.* 1. 28 g 2 *Thes.* 2 11 h *Rom.* 2. 5 i *Isa.* 33. 14 *Gen.* 4. 13 *Mat.* 27. 4 k *Rom.* 1. 26 l *Gen* 3. 17

niaque quotquot nobis adveniunt, mala, ſive corporibus, ſive nominibus, fortunis, amicis aut negotiis demum noſtris
m Deut. 28 15. ad fin. adverſentur *m*, unà cum ipſa morte *n*.
n Rom. 6. 21, 23

29 Q. *Quænam ſunt peccati ſupplicia in futuro ſeculo?*

R. Supplicia peccati in ſeculo futuro ſunt, à jucundiſſima Dei præſentia ſeparatio ſempiterna; continui, æterni & exquiſitiſſimi animæ corporiſque in igne gehennæ cruci-
o 2 Theſſ. 1 9 atus *o*.
Marc. 9. 44 46, 48 Luc. 16. 24

30 Q. *An humanum genus univerſum perire ſinit Deus in ſtatu peccati ac miſeriæ?*

R. Deus univerſum genus humanum non derelinquit in ſtatu peccati, ac miſeriæ peri-
p 1 Theſſ. 5. 9 turum *p*, in quem ſcilicet in-
q Gal. 3. 10 12 ciderant primum fœdus violando (*fœdus operum* *q* vulgo dictum) verùm præ mero amore

suo ac misericordia electos suos indè eripit, ac in statum salutis eo3 transfert virtute novi fœderis, quod vulgo dicitur *fœdus gratiæ r.* r *Tit.* 3. 4 5. 6. 7 *Gal.* 3. 21 *Rom.* 3. 20 21, 22

31 Q. *Quocum initum est fœdus gratiæ?*

R. Fœdus gratiæ initum est cum Christo, Adamo secundo, atque in eo cum electis omnibus tanquam ipsius semine *s.* s *Gal.* 3 16 *Rom.* 5. 15 ad finem. *Isa.* 53. 10 11

32 Q. *Quomodo in secundo fœdere manifestatur gratia Dei?*

R. Gratia Dei in secundo fœdere manifestatur, in quantum peccatoribus gratuitò parat offertque mediatorem *t*, ac per eum vitam & salutem *u*; Atque quò in illo jus obtinent fidem requirens conditionem *, electis omnibus Spiritum suum sanctum promittit ac largitur *x*, qui fidem in iis illam *y* unà cum gratiis aliis t *Gen.* 3. 15 *Isai.* 42. 6 *Joh.* 6. 27 u *Joh.* 5. 11 12 * *Joh.* 3. 16 *Joh* 1. 12 x *Pro* 1. 23 y 2 *Cor.* 4 13

z Gal. 5. 22, 23 salutaribus universis z operetur, eosque sanctæ omni obedientiæ pares reddat ac idoneos 4; ut quæ sit genuinæ ipsorum veræque fidei b, & gratitudinis erga Deum c argumentum, viaque illis præscripta, quâ Deus voluit ad salutem

a Ezech. 36. 27

b Jac. 2. 18

d Eph. 2. 10 perveniri d.

33 Q. *Fœdus gratiæ an uno semper fuerit eodemque modo administratum?*

R. Fœdus gratiæ non uno semper fuit eodemque modo administratum, verum administratio ejus sub Veteri Testamento ac sub Novo est alia

e 2 Cor. 3. 6, 7, 8, 9 atque alia e.

34 Q. *Quomodo administratum est fœdus gratiæ sub Veteri Testamento?*

f Rom. 15. 8 g Act. 3. 20, 24 h Heb. 10. 1 Rom. 4. 11 R. Sub Veteri Testamento fœdus gratiæ est administratum promissionibus f, Prophetiis g, & Sacrificiis h, circumcisione i, paschate

paschate *k* aliisque typis ac institutis: quæ omnia Christum tunc futurum præsignificabant: ac pro ratione illorum temporum sufficiebant electi in fide in promissum Messiam ædificandis *l*, per quem illi plenam peccati remissionem ac salutem æternam tunc temporis sunt consecuti *m*.

k 1 Cor. 5. 7

l Heb. 8. 9 10 cap. Heb. 11, 13

m Gal. 3. 7 8, 9, 14

35 Q. *Quomodo administratur fœdus gratiæ sub Novo T.?*

R. Sub Novo Test. exhibito jam Christo (qui est substantia) idem illud gratiæ fœdus administrabatur, & usque debet administrari prædicatione verbi *n*, ut & administratione sacramentorum, Baptismi *o* nempe, & cœnæ Dominicæ *p*, in quibus gratia salusque *q* cunctis gentibus, plenius, evidentius, ac efficaciùs exhibetur.

n Mar. 16. 15 o Mat. 28 19, 20 p 1 Cor. 11 23, 24, 25 q 2 Cor. 3. 6 ad finem. Heb 8. 6 10, 11 Mat. 28. 19

Q. *Quis*

36 Q. *Quis est fœderis gratiæ Mediator?*

R. Fœderis gratiæ Mediator unicus est Dominus Jesus Christus *r*, qui quum esset æternus Dei Filius coessentialis *s* Patri & coæqualis *s*, in plenitudine temporis homo factus est *t*, adeoque fuit, & usque durat, Deus & homo, è naturis duabus integris distinctisque, persona unica in æternum *u*.

r 1 T. m 2. 5
s Joh. 1. 1. 14 Joh. 10. 30 Phil. 2. 6
t Gal. 4. 4
u Luc. 1. 35 Rom 9. 5 Col. 2. 9 Heb. 7. 14.

85 37 Q. *Quomodo autem Christus Filius Dei quum esset, factus est homo?*

R. Christus Dei Filius factus est homo, dum corpus verum, animamque rationalem assumeret sibi *, vi Spiritus sancti in utero, eque substantia Virginis Mariæ conceptus, & ex eadem natus *x*, immunis tamen à peccato *y*.

* Joh. 1. 14 Mat. 26. 38
x Luc. 1. 27 31, 35. 42 Gal. 4. 4
y Heb. 4 15 Heb. 7. 6

38 Q. *Quæ necessitas id exegit*

egit ut Deus eſſet idem qui Mediator?

R. Neceſſum erat ut Deus eſſet qui Mediator, cùm ut humanam naturam ſub irâ Dei infinitâ, ac poteſtate mortis laborantem ſuſtentaret *z*, & quodammodo ſuffulciret nè ſuccumberet; tum verò etiam ut perpeſſionibus ſuis, obedientiæ ac interceſſioni pretium faceret ac efficaciam *a*; quò juſtitiæ Dei ſatisfaceret *b*, favorem ejus conciliaret *c*, populum acquireret peculiarem *d*, Spiritum ſuum iis daret *e*, eorumque hoſtes omnes debellaret *f*, ipſoſque perduceret ad æternam ſalutem *g*.

z Act. 2. 24 *25 Ro.* 1. 4 *cum Ro.* 4 *25 Heb.* 9 14 *a Act.* 2. 18 *Heb.* 9 14 *Heb.* 7. 25 *26, 27, 28* *b Ro.* 3. 24 *25, 26* *c Eph.* 1. 6 *Mat.* 3. 17 *d Tit.* 2. 13, 14 *e Gal* 4. 6 *f Luc.* 1. 68 *69, 71, 74* *g Heb.* 5. 89 *Heb* 9. 11, *ad* 16

39 Q. *Quæ autem neceſſitas quamobrem homo eſſet Mediator?*

R. Oportebat Mediatorem eſſe hominem, quò naturam noſtram eveheret *h*, obedi-

h Heb. 2. 16

Gal. 4. 4 obedientiam legi præstaret *i*, inque natura nostra, cum pati
k Heb. 2. 14 posset tum intercedere *k*; ut
Heb. 7. 24, 25 infirmitatum nostrarum sensu communi nobiscum afficere-
l Heb 4. 15 tur *l*; ut nos denique Filiorum adoptionem reciperem
m Gal 4. 5 mus *m*, & consolationem ac-
cessumque ad thronum gratiæ cum confidentia consequere-
n Heb. 4. 16 mur *n*.

40 Q. *Unde necessarium erat ut Mediator esset Θεάνθρωπος sive in una eademque persona Deus & homo?*

R. Necessum erat ut Mediator, cujus erat Deum ac hominem conciliare ipse & Deus & homo existeret, & persona quidem unica, ut opera utriusque naturæ propria, à Deo
o Mat. 1. 21, 23 Mat. 3. 17 Heb. 9. 14 pro nobis acceptarentur *o*, nos autem ut illis tanquam totius personæ operibus niterep 1 Pet. 2. 6 mur *p*.

Q. *Quame?*

Q. 41 *Quamobrem Mediatori nostro inditum est nomen* Jesus?

R. Mediatori nostro nomen *Jesus* inditum est, quoniam populum suum à peccatis eorum servat *q*. q *Mat.* 1. 21

Q. 42 *Quare Mediator noster vocabatur* Christus?

R. Mediator noster ideo *Christus* vocabatur, quoniam Spiritu Sancto supra mensuram unctus est *r*, adeoque separatus, pleneque instructus, tùm authoritate tum potentiâ *s*, ad munera Prophetæ *t*, Sacerdotis *u*, ac Regis Ecclesiæ suæ *x*, exequendum; tam in humiliationis, quam exaltationis suæ statu. r *Joh.* 3. 34 *Psal.* 45. 7 s *Joh.* 6. 27 *Mat.* 28. 18, 19, 20 t *Act.* 3. 22 *Luc.* 4. 18, 21 u *Heb.* 5. 5, 6, 7 *Heb.* 4. 14, 15 x *Psa.* 2. 6 *Mat.* 21. 5 *Isa.* 9. 6, 7 *Phil.* 2. 8, 9, 10, 11 x *Job.* 1. 18

Q. 43 *Quibus Modis exequitur Christus munus Prophetium?*

R. Christus exequitur Prophetæ munus, Ecclesiæ suæ *x*, in

in unoquoque seculo integram
y Joh 15.15 Dei voluntatem *y*, de omni-
z Act. 20 bus quæ illorum ædificatio-
32 nem spectant & salutem reve-
Eph. 4 11,12 lando *z*, per verbum quidem
13 Joh 20.31 suum spiritumque *a*, variis
a 1 Pet 1.10 tamen administrandi modis *b*.
11, 12
b Heb. 1.1,2

44Q. *Quibus modis præstat Christus munus Sacerdotale?*

R. Christus præstat munus Sacerdotis, seipsum in Sacrificium Deo immaculatum
c Heb. 9.14 semel offerendo *c*, quod pro
28 populi sui peccatis reconciliatio foret *d*, prout etiam pro
d Heb 2.17 ipsis perpetuò intercedendo *e*.
e Heb. 7.25

45Q. *Quomodo Regis munere defungitur Christus?*

f Act. 15. 15 16 *R.* Christus exequitur munus Regium, dum populum
Isa. 55.4,5 sibi ex mundo vocat *f*, eosque
Gen. 49.10 officiariis *g*, legibus *h* atque
Psal. 110.3 censuris donat, atque instruit,
g Eph. 4.11 12 quibus eos visibili modo regit
1 Cor. 12. 28
h Isa. 33.22

&

& gubernat *i*: dumque largitur electis suis gratiam salvificam *k*, eosque obedientes remunerat *l*, peccantes castigat *m*, in tentationibus ac pressionibus sustentat ac conservat *n*, hostes eorum omnes coercet superatque *o*, omnia denique potentiâ suâ in sui ipsius gloriam *p*, eorumque bonum ordinat *q*: quinetiam de reliquis omnibus supplicium sumit quotquot Deum ignorant & non obtemperant Evangelio *r*.

i Mat. 18. 17 18
1 Cor. 5. 4, 5
k Act. 5. 35
l Apoc. 22 12
Apoc. 2. 10
m Apoc 3 19
n Isa. 63. 9
o 1 Cor. 15 25
Psal. 110 per totum.
p Rom. 14 10, 11
q Rom 8. 28
r 2 Thes. 1. 8 9
Psa. 2. 8. 9

46Q. Quis erat status humiliationis Christi?

R. Humiliationis Christi status erat humilis illa conditio quâ nostri ergô gloriâ suâ semet exinanivit, formam servi in se suscepit, cùm in conceptione & ortu, tum in vita & morte; imò verò etiam à morte

te usque ad ejus resurrectionem *f*.

Phil. 2. 6 7. 8 Luc. 1. 31 2 Cor. 8. 9 Act. 2. 24

48Q. Quomodo in conceptione & nativitate sua humiliavit se Christus?

R. Christus in conceptione & nativitate suâ semet ipsum humiliavit, eo quòd ab omni æterno Filius Dei quamvis esset in sinu Patris, nihilominus tamen in plenitudine temporis Filius hominis fieri dignatus sit: factus ex muliere humilis conditionis, ex eaque nasci, cum variis insolitæ demissionis circumstantiis *t*.

t Joh. 1. 14 18 Gal. 4. 4 Luc. 2. 7

48Q. Quomodo Christus in vita sua semet humiliavit?

R. Christus in vita sua semet humiliavit legi, quam perfectè implevit *u*, subjiciendo semet *: quinetiam conflictando indignissimis mundi injuriis *x*, tentationibus Satanæ *y*, carnisque suæ infirmitatibus, tam

u Mat. 5. 17 Rom. 5. 19 * Gal. 4. 4 x Psa. 22. 6 Heb. 12. 2, 3 y Mat. 4. 1 ad 12 Luc. 4. 13

naturæ

naturæ humanæ communibus, quàm tenuem ipsius conditionem consequentibus *z*.

Q. Quomodo Christus semet in morte sua humiliavit?

R. Christus humiliavit se in morte suâ, in quantum à Juda proditus *a*, à Discipulis suis derelictus *b*, à mundo ludibrio habitus ac rejectus *c*, damnatus à Pilato, a persecutoribus suis excruciatus *d*, & cum terroribus mortis ac potestatibus tenebrarum conflictatus, pondusque iræ Divinæ *e* quum senserat ac sustinuerat, animam suam deposuit oblationem pro peccatis *f*, ignominiosam, dolorificam ac maledictam crucis mortem subeundo *g*.

Q. In quo constabat Christi post mortem humiliatio?

R. Christi post mortem humiliatio in hoc constabat, quod

z Heb. 2. 17 18
Heb. 4. 15
Isa. 52. 13 14
a Mat. 27 4
b Mat. 26 56
c Isa. 53. 2 3
d Mat. 27 26 ad 50
Job. 19. 34
e Luc. 22 44
Mat. 27. 46
f Isa 53. 10
g Phil. 2 8
Heb. 12. 2
Gal. 3. 13

h 1 Cor. 15. 3. 4 quod ſepultus fuerit *h*, atque
i Pſal. 16. 10 cum Act. 2. 24. 25. 26. 27. 31 in ſtatu mortuorum & ſub poteſtate mortis ad tertium uſque diem commoratus *i*, quod
Rom. 6. 9 aliàs quidem hiſce verbis exMat. 12. 40 preſſum eſt ac ſignificatum, *Deſcendit ad inferos.*

51 Q. *Quis erat exaltationis Chriſti ſtatus?*

R. Status exaltationis Chriſti complectitur ejus reſurk 1 Cor. 15. 4 rectionem *k* & aſſenſum *l* ut
l Mar. 16. 19 & ſeſſionem ejus ad dextram
m Eph. 1. 20 Patris *m*, reditumq; ad mun-
n Act. 1. 11 Act. 17. 31 dum judicandum *n*.

52 Q. *Quomodo erat Chriſtus in reſurrectione ſua exaltatus?*

R. Chriſtus reſurrectione ſuâ eſt exaltatus, eo quòd cum nullam vidiſſet corruptionem in morte (à qua impoſo Act. 2. 24. 27 ſibile erat eum detineri *o*) cum eodem ipſiſſimo, in quo paſſus eſt, corpore, unà cum proprietatibus

rietatibus ejusdem essentialis-
us *p*, (mortalitatis tamen ex- *p Luc.* 24
erte, ut & communium reli- 39
uarum, vitam hanc spectan-
ium, infirmitatum) animæ suæ
enuò realiter unito *q*, suâ ip- *q Rom.* 6.9
sius potentiâ fretus, à mor- *Apoc.* 1. 18
uis tertio die resurrexerit *r*, *r Joh.* 10. 18
nde semet esse filium Dei *s*, *s Rom.* 1. 4
Divinæ justitiæ satisfeciſſe *t*: *t Ro.* 8. 34
ortem, eumque qui potestā- *u Heb.* 2. 14
em ejus habebat debellasse *u*,
denique se Dominum esse ** Rom.* 14. 9
ivorum ac mortuorum * de- *x* 1 *Cor.* 15
onstravit. Quæ quidem om- 21, 22.
nia tanquam persona publica *x* *y Eph.* 1. 10
& caput Ecclesiæ suæ *y* præsti- 22. 23
it, quo nempe illos justifica- *Col.* 1. 18
ret *z*, in gratia vivificaret *a*, *z Ro.* 4. 25
upetias eis adversus hostes *Eph.* 2. 1. 5
ferret *b*, ut ipsi denique cer- 6
um haberent se novissimo illo *Col.* 2. 12
die à mortuis esse resurrectu- *b* 1 *Cor.* 15
os *c*. 25, 26. 27
c 1 *Col.* 15
20

Q. *Quomodo erat Christus*

in assensu suo exaltatus?

R. Christus erat in assensu suo exaltatus eò quòd post quam Apostolis à resurrectione sua sæpiùs apparuisset, cumque iis esset conversatus, et quæ Regni Dei sunt annuncians *d*, simul & potestatem ipsis faciens evangelium omnibus nationibus prædicandi *e* post quadraginta demum à resurrectione sua dies, in naturam nostram, utque caput nostrum *f* de hostibus triumphans *g* visibiliter assenderit in supremos cœlos, ut ibi pro hominibus dona acciperet *h*, ut affectus nostros eo usque elevaret *i* nobisque locum præpararet *k* ubi ipse manet manebitque usque ad secundum ipsius adventum in consummatione seculi *l*.

d Act. 1. 2, 3
e Matt. 28 19, 20
f Heb. 2. 10
g Eph. 4 8
h Act. 1. 9 10, 11
Eph. 4. 10
Psa. 68. 18
i Col. 3. 1, 2
k Joh. 14. 3
l Act. 3. 21

5 Q. *Quo modo exaltatus Christus sessione suâ ad dextram Dei?* *R.* Christus

R. Christus exaltatur sessione suâ ad dextram Dei, quòd quà θεάνθρωπος summam Dei Patris gratiam ac favorem consecutus sit *m*, unà cum omni plenitudine gaudii *n*, gloriæ *o*, ac potentiæ in omnia quæ in cœlis ac in terris sunt *p*; quodque Ecclesiam suam colligat protegatque, eorum hostes prosternat, ministros suos populumque donis ac gratiis instruat *q*, ac pro iis intercedat *r*.

m *Phil.* 2. 6 cum *Act.* 2. 28 cum *Psal.* 16. 11

n *Joh.* 17. 5

o *Eph.* 1. 22

p *1 Pet.* 3. 22

q *Eph* 4. 10, 11, 12 *Psal.* 110 per totum.

r *Rom.* 8. 34

Q. *Quomodo intercedit Christus?*

R. Christus intercedit in natura nostra coram Patre in cœlo jugiter comparendo *s*, cum obedientiæ suæ ac in terris oblati sacrificii merito *t*: quinetiam declarando velle se meritum illud suum universis credentibus applicari *u*, omnes adversus eos criminationes diluendo *: deniq; conscientiæ tran-

s *Heb.* 9. 12 24

t *Heb.* 1. 3

u *Joh.* 3. 16 *Joh.* 17. 9 20, 24

* *Rom.* 8 33, 34

tranquilitatem, lapsibus eoru
x Rom. 5. 1 quotidianis non obstantibus
2 accessum ad thronum grati
1 Joh. 2. 1, 2 cum confidentia y, eorumqu
y Heb. 4. 16 cùm personarum z, tum obe
z Eph. 1. 6 dientiæ a acceptationem e
a 1 Pet. 2. 5 procurando.

5 Q. *Quo modo exaltandu est Christus cùm redieri mundum judicaturus?*

R. Christus, quum judica turus mundum redierit, in e exaltabitur, quòd ipse, qui a hominibus impiis injustè judi
b Act. 3. 14 catus est & condemnatus b
15 novissimo illo die in potenti
c Mat. 24 maxima c, plenaque glori
30 tum suæ tum paternæ manife statione, stipatus universis an
d Luc 9. 26 gelis suis sanctis d, redibit cum
Mat. 25. 31 celeusmate, cum voce Archan
e 1 Thes. 4 geli, & cum buccina Dei e
16 mundum judicaturus in ju
f Act. 17. 31 stitia f.

5 Q. *Quænam beneficia me diation*

atione suâ impetravit Christus?

R. Christus mediatione suâ impetravit redemptionem *g*, à cum omnibus aliis fœderis gratiæ beneficiis *h*. g Heb. 9. 12 h 2 Cor. 1. 20

Q. Unde autem fit, quod beneficiorum quæ Christus impetravit, sumus participes?

R. Participes facti sumus beneficiorum quæ impetravit Christus, per eorundem nobis applicationem *i*, quod Dei spiritus Sancti opus imprimis *k*. i 1 Joh. 11. 12 k Tit. 3. 5, 6

Q. Quinam redemptionis per Christum fiunt participes?

R. Redemptio iis omnibus certò applicatur, & communicatur efficaciter pro quibus Christus acquisivit *l*, qui eidem suo quisque tempore à spiritu sancto potentes fiunt l Eph. 1. 13, 14 Iob. 6 37, 39 Ioh. 10. 15, 16

fiunt in Christum credere se
m Eph. 1. 8 cundùm Evangelium *m*.
2 Cor. 4. 13 60 Q. *An fieri potest, ut qui Evangelium nunquam audiverunt, adeoque nec Christum cognôrunt, neque in eum credunt, vivendo secundum naturæ lumen, æternam salutem consequantur?*

n Ro. 10. 14 *R.* Qui Evangelium nun-
o 2 Thes. 1. 8 quam audiverunt *n*, Christum
9 que adeo ignorant *o*, nec
Eph. 2. 12 eum credunt, salvari neque
Job. 1. 10, 11 unt *p*, summam licèt opera
12 navaverint moribus suis ad
p Job. 8. 24 turæ lumen *q*, istiusque qua-
Marc. 16. 16 profitentur religionis lege
q 1 Cor. 1. 20 componendis *r*, neque in al-
21, 22, 23 quovis salus est extra Christum
24 solum *s*, qui salvator est no-
r Joh. 4. 22 nisi corporis sui, hoc est Ecc-
Rom. 9. 3 siæ *t*.
3 2 Phil. 3, 4 5, 6, 7 8, 9
s Act. 4. 12 61 Q. *Omnesne salvantur, quotquot Evangelium audiunt ac in Ecclesia vivunt?*
t Eph. 5. 23

R. No

R. Non salvantur omnes qui evangelium audiunt, ac in Ecclesia visibili vitam degunt, verùm illi soli qui membra sunt Ecclesiæ invisibilis *u*.

Q. *Quid est Ecclesia visibilis?* 62

R. Ecclesia visibilis est societas ex iis omnibus quotquot in omnibus mundi locis temporibusque religionem veram profitentur *, eorumque liberis coagmentata *x*.

Q. *Quænam sunt peculiaria visibilis Ecclesiæ privilegia?* 63

R. Ecclesia visibilis hoc habet privilegii, quòd sit sub speciali Dei cura ac regimine *y*; nonnde per omnes ætates, hostibus omnibus nequicquam contrà nitentibus *z*, protecta fuit & conservata; quòd Sancto-um communione, salutisque ediis ordinariis potiatur *a*;

u Joh. 12 38,39,40 Rom. 9.6 Mat. 22.14 Mat. 7.21 Rom. 11. 7 * 1 Cor. 1.2 1 Cor. 12.13 Rom. 15.9 10,11,12 Apoc. 7. 9 Psa. 2. 8 Psa. 22. 27 28. 29, 30 31 Ps. 45 17 Mat. 28 19,20 Isa. 59.21 x 1 Cor. 7.14 Act. 2.39 Rom. 11.16 Gen. 17. 7 y Isa 4.5,6 1 Tim. 4 10 z Psal. 115 per totum. Isa. 31.4,5 Zach. 12.2 3.4,8,9 a Act. 2.39 42

quodque singulis ejusdem membris in ministerio Evangelii gratia per Christum offeratur, qui salvatum iri, quicunque in eum crediderit testificatur *b*; neminem autem excludit, qui ad ipsum venire volet *c*.

b Psal. 147 19, 20 Rom. 9. 4 Eph. 4. 11, 12 Marc. 16. 15 16 *c* Ioh 6. 37

64 Q. *Quid est Ecclesia invisibilis?*

R. Invisibilis Ecclesia, est electorum numerus universus quotquot nempe fuerunt illi sunt, aut erunt unquam in unum collecti sub Christo capite *d*.

d Eph. 1. 10 22, 23

65 Q. *Quæ sunt specialia illa beneficia, quibus Ecclesiæ invisibilis membra per Christum potiuntur?*

Ioh 10. 16 Ioh. 11, 52

R. Membra Ecclesiæ invisibilis per Christum in gratia ac gloriâ unione cum ipso & communione potiuntur *e*.

e Ioh. 17. 21 Eph. 2. 5, 6 Ioh. 17 24

Q. *Quid est unio illa quæ electis cum Christo intercedit?* 67

R. Unio quæ electis cum Christo intercedit, est opus Divinæ gratiæ *f*, quo spiritualiter quidem ac mystice, realiter autem ac inseparabiliter Christo tanquam capiti ac marito suo conjunguntur *g*; quod rursus quidem effectum est vocatione illorum efficaci *h*.

Q. *Quid est vocatio efficax?* 68

R. Vocatio efficax est opus omnipotentis potestatis & gratiæ Dei *i*, quo ex amore suo erga electos, gratuito illo quidem ac speciali, nullâ in ipsis re quicquam eum ad id movente *k*, tempore suo accepto per verbum suum spiritumque ad Jesum Christum eos invitat atque trahit *l*, salutariter mentes eorum illuminans *m*, voluntates

f Eph. 1. 22 Eph. 2. 6, 7 8
g 1 Cor. 6. 17 Joh. 10. 28 Eph. 5. 23, 30
h 1 Pet. 5. 10 1 Cor. 1. 9
i 1 Joh. 5. 25 Eph. 1. 18, 19, 20 2 Tim. 1. 8, 9
k Tit. 3. 4, 5 Eph. 2. 4, 5 7. 8, 9 Rom. 9. 11
l 2 Cor. 5. 20 cum 2 Cor. 6. 1, 7 Joh. 6. 44 2 Thes. 2. 13 14
m Act. 26 18 1 Cor. 2 10, 12

n Ezech. 11 19 Ezech. 39. 26, 27 Joh 6. 45

luntatem renovans *n*, ac po
tenter determinans, adeo qui
dem ut per se mortui licèt
peccatis sint, hac ratione tu
men volentes fiant ac potenter
vocationi ipsius liberrimè re
spondere, gratiamque inibi ob
latam & exhibitam excipere

o Eph 2. 5 Phil. 2. 13 Deut. 30 6

quidem & amplexari *o*.

68 Q. *An soli electi vocantur efficaciter?*

R. Omnes & soli electi vo
cantur efficaciter *p*, quamv
alii etiam verbi ministerio ex
terne vocari & possint & sol
ant *q*, communesq; nonnull
operationes Spiritus experiri
qui ob contumacem suum gr
tiæ sibi oblatæ neglectum
contemptum, nunquam ve
ad Christum accedunt, in s
nempe infidelitate quàm j
stissimè derelicti *s*.

p Act. 13. 48

q Mat. 22 14

r Mat. 7 22 Mat. 13. 20, 21

Heb. 6. 4, 5

s Joh. 12. 38, 39, 40 Act. 28. 25, 26, 27 Job. 6. 64, 65 Psa. 81 11, 12

69 Q. *Qualis est communio gratia quæ membris Eccles*

inv

invisibilis cum Christo intercedit?

R. Communio in gratia quæ membris Ecclesiæ invisibilis cum Christo intercedit, est eorum de virtute mediationis Christi participatio, in justificatione *t*, adoptione *u*, sanctificatione, & quicquid aliud sit, quod eorum cum ipso unionem in hac vita manifestat *.

Q. Quid est justificatio?

R. Justificatio est actus gratuitæ Dei erga peccatores gratiæ *x*, quo peccata illorum omnia condonat, personas eorum pro justis in conspectu ipsius acceptat reputatque *y*, non quidem propter quicquam in iis productum, aut ab iis præstitum *z*, verùm propter solam Christi perfectam obedientiam, ac plenam satisfactionem à Deo illis imputatam *a*, acceptam autem fide solùm *b*.

Q. *Quomo-*

t *Rom.* 8. 30
u *Eph.* 1. 5
* 1 *Cor.* 1. 30
x *Ro.* 3. 21. 24, 25 *Rom.* 4. 5
y 2 *Cor.* 5. 19 21 *Rom.* 3 22, 24 25 27, 28
z *Tit.* 3. 5, 7 *Eph.* 1. 7
a *Rom.* 5. 17 18, 19 *Rom.* 4. 6, 7, 8
b *Act.* 10 43 *Gal* 2. 16 *Phil.* 3. 9

Q. *Quomodo eſt juſtificati[o] actus gratiæ Dei gratuitæ?*

R. Quamquam Chriſtus o[b]
bedientiâ & morte ſuâ juſtiti[æ]
c Rom. 5. 8 divinæ propriè, realiter, a[d]
9, 10, 19 plenè illorum vice, qui juſti[fi]
d 1 Tim. 2. ficantur, ſatisfecit *c*: nihilo g[e]
5, 6 minus tamen in quantum Deu[s]
Heb 10. 10 ſatisfactionem, quam ab illi[us]
Mat. 20. 28 poterat exegiſſe, à vade acce[pit]
Dan. 9. 24 ptavit, vademque hunc i[n]
26 procuravit, filium nempe ſu[um]
Iſa. 53. 4, 5 um unicum *d*, imputans iis ju[ſti]
6, 10. 11, 12 ſtitiam ejus *e*, nihilque ab i[pſ]
Heb. 7. 22 ad juſtificationem eorum re[quir]
Rom. 8. 32 quirens præter fidem *f*, qu[æ]
1 Pet. 1. 18, 19 etiam ipſa illius donum eſt,
e 2 Cor. 5. 21 juſtificatio illorum eſt quo[ad]
f Rom. 3. 24 ipſos à gratiâ gratuitâ *h*.
25
g Eph. 2. 8
h Eph. 1. 7

Q. *Quid eſt fides juſtificans?*

i Heb. 10. 39 *R.* Fides juſtificans eſt gra[tia],
k 2 Cor. 4. 13 tia ſalutaris *i*, à Spiritu *k* ver[bo]
Eph. 1. 17, 18, 19, boque *l* Dei effecta in cor[de]
l Rom. 10. 14, 17. peccatoris, quâ convictus pe[ri]
ca

ificati cati ac miſeriæ ſuæ, ut & ſum-
te? mæ illius quæ in ipſo eſt reli-
iſtus o quiſque e omnibus creaturis im-
juſtiti potentiæ, eum à perdita ſua &
er, a planè conclamata conditione
i juſti vindicandi *m*, non ſolùm Evan-
nihilo gelicæ promiſſionis veritati aſ-
n Deu ſentitur *n*, verùm etiam Chri-
ab illi ſtum, ejuſque juſtitiam reci-
e accepit, iiſque nititur inibi oblatis,
nc i in remiſſionem peccati *o*, per-
pe ſu ſonxque ſuæ pro juſta in con-
iis ju ſpectu Dei acceptationem &
ab i reputationem ad ſalutem *p*.

m re *Q. Quomodo fides juſtificat*
, qu *peccatorem in conſpectu Dei?*
eſt *R.* Fides juſtificat peccato-
quo rem in conſpectu Dei non
quidem propter alias illas, quæ
juſti perpetuò illam comitantur,
gratias: ſed neq; ſanè propter
ſt gra a, q æ fructus ejus ſunt *q*,
k ve bona opera; neque perinde
eor c ſi ipſa fidei gratia, aut ejuſ-
us pe em actus quivis, ad juſtifica-

m *Act.* 2. 37.
Act. 16. 30
n *Joh.* 16. 8 9
Rom. 5. 6
Eph. 2. 1
Act. 4. 12.
n *Eph* 1. 13
o *Ioh.* 1. 12
Act. 16 31
Act. 10. 43
p *Phil.* 3. 9
Act. 15. 11

73

q *Gal.* 3. 11
Rom. 3 28

r Rom. 4. 5 cum Rom. 10. 10. f Joh. 1. 12 Phil. 3. 9 Gal. 2. 16

tionem illi esset imputatus r verùm solummodo quatenus instrumentum est, quo Christum ejusque justitiam recipit applicatque f.

74 Q. *Quid est adoptio?*

t 1 Joh 3. 1 u Eph. 1. 5 Gal. 4. 4, 5 * Joh. 1. 12 x 2 Cor. 6. 18 z Apoc. 3. 12 y Gal. 4. 6 z Psa. 103 13 Prov. 14. 26 Mat. 6. 32

R. Adoptio est actus gratiæ Dei gratuitæ t, in & pro Jesu Christo filio ejus unico u, quo justificati omnes in numerum filiorum ejus recipiuntur *, impositum sibi habent ejus nomen x, Spiritum filii ejus donum accipiunt y, sub paterna ipsius cura ac dispensatione constituuntur z, ad immunitates omnes ac privilegia filiorum Dei admittuntur, promissionum fiunt hæredes & cum

a Heb 6. 12 Rom. 8. 17

Christo in gloria cohæredes a.

75 Q. *Quid est sanctificatio?*

R. Sanctificatio est opus Divinæ gratiæ, quo omnes, quos Deus ante jacta mundi fundamenta elegit ad sanctimoniam,

moniam, ſunt per-potentem operationem Spiritus ejus *b*, Chriſti mortem eis & reſurrectionem applicantis *c*, in tempore per totum hominem ad imaginem Dei renovati *d*: indita cordibus ſuis habentes reſipiſcentiæ ad vitam, aliarumque gratiarum omnium ſalutarium *e*, ſemina, ipſaſque gratias ità excitatas, auctas & confirmatas *f*, ut magis indies magiſque peccato moriantur, atque ad novitatem vitæ reſurgant ac reviviſcant *g*.

b Eph 1.4 1 Cor. 6.11 2 Theſ. 2.13
c Rom. 6.4 5, 6
d Eph. 4.23 24
e Act. 11.18 1 Joh. 3.9
f Judæ v. 20 Heb. 6. 11 12 Eph. 5 16, 17, 18 19 Col. 1. 10, 11
g Rom. 6.4 6, 14 Gal 5. 14
h 2 Tim. 2 25 1 Zech. 12. 10
k Act. 11.18 20, 21 Ezech. 18 28, 30, 32 Luc. 15. 18 18 Hoſ. 2. 6, 7
m Ezc 36 31 Iſa. 30. 22

76 Q. *Quid eſt reſipiſcentia ad vitam?*

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia ſalvifica *h* à Spiritu *i* verboque *k* Dei effecta in corde peccatoris, quâ ex inſpectu non ſolùm periculi *l*, ſed etiam ſenſuq; turpitudinis & exoſæ naturæ peccato um ſuorum *m*, atque perſpecta Dei erga reſipiſcentes

tes

n Joel. 2. 12 13 tes in Christo misericordia *n*, ità peccata sua deflet *o* ac detestatur *p*, ut ab iis omnibus ad Deum convertatur *q*, cum proposito & conatu in omnibus novæ obedientiæ viis constanter cum ipso ambulandi *r*.

o Jer. 31. 18 19
p 2 Cor. 7 11
q Act. 26 18
Ezech. 14. 6
1 Reg. 8. 47 48
r Psa. 119. 6 59, 128
Luc. 1. 6
2 Reg. 23 25

Q. *In quo à se invicem differunt justificatio & sanctificatio?*

R. Quanquam sanctificatio justificationi inseparabiliter planè sit conjuncta *s*, in eo tamen differunt, quòd in justificatione Deus imputet justitiam Christi *t*, in sanctificatione autem Spiritus ejus gratiam infundat, eamque exercendi potentiam suppeditet *u*; in illa peccatum condonatur *, in hac sub jugum mittitur *x*: altera fideles ex æquo omnes ab ira Dei vindicante, idque in hac vita perfectè liberat, adeo ut

s 1 Cor. 6. 11
1 Cor. 1. 30
t Rom. 4. 6 8
u Ezech. 36 17
* Rom. 3 24, 25
x Rom. 6 6 14

ut in condemnationem nunquam incidant *y*, altera verò neque in omnibus æqualis existit *z*, neque in quoquam est in hâc vitâ perfecta *a*, verùm ad perfectionem adolescit *b*.

y Rom. 8 33, 34
z 1 Joh. 2 12, 13, 14 Heb. 5. 11 13, 14
a 1 Joh. 1. 8 10
b 2 Cor. 7. 1 Phil. 3. 12 13, 14

Q. *Unde oritur sanctificationis in fidelibus imperfectio?* 78

R. Imperfectio sanctificationis in fidelibus oritur è reliquiis peccati in omni eorum parte remanentibus, perpetuis carnis adversùs spiritum concupiscentiis, unde fit ut à tentationibus vincantur sæpiùs, in peccata multa incidant *c*, in officiis suis spiritualibus sufframinentur *d*, operaque eorum optima in conspectu Dei imperfecta sint & contaminata *e*.

c Rom. 7. 8 23 Marc. 14. 66 ad finem Gal. 2. 11 13
d Heb. 11. 1
e Isa. 64 6 Exo. 28. 38

Q. *Annon fieri possit proinde eorum quà imperfectiones,* 79

quà

quà tentationes multas, a
peccata, quæ admittunt, u
è ſtatu gratiæ tandem excidan
fideles?

R. Verè fideles per amo
f Jer. 32. 40 rem Dei immutabilem f, ejuſ
que decretum ac fœdus per
g 2 Tim. 2 ſeverantiam eis largiendi g, u
19 Heb. etiam inſeparabilem eorum
13. 20, 21 cum Chriſto unionem h, ejuſq
2 Sam. 23 5 pro eis interceſſionem perpe
h 1 Cor. 1. 8 tuam i, per ſpiritum denique
9 ſemenque Dei in ipſis perma
i Heb. 7. 25 Luc. 22. 32 nentes k, ſtatu gratiæ nec fina
k 1 Joh 3. 9 liter neq e totaliter poſſun
l Joh. 2. 27 excidere l; verùm potenti
l Jer. 32. 40 Dei per fidem cuſtodiuntur a
Joh. 10. 28 ſalutem m.
m 1 Pet. 1. 5

80 Q. *Poſſuntne verè fideles infallibilem habere certitudinem ſe in ſtatu gratiæ conſtitutos, deque ſua in eodem perſeverantia ad ſalutem?*

R. Qui verè in Chriſtum credunt, ſtudentes coram ip

, a ſo in omni bona conſcientia
t, u ambulare *n*, poſſunt quidem n 1 *Joh.* 2. 3
idan bſque revelatione extraordina-
ria per fidem veritati promiſſio-
amo num Dei nixam, perq; Spiritum
ejuſ facultatem iis ſubminiſtran-
s per tem, quâ gratias illas qui-
g, u bus promiſſiones vitæ fiunt *o*, o 1 *Cor.* 2. 12
orum iſcernere valeant in ſeipſis, & 1 *Joh.* 3. 14
ejuſqu nà cum ſpiritubus eorum 18, 19, 21
perpe teſtificantem eos eſſe Dei fili- 24. 1 *Joh.* 4
niqu os *p*, infallibiliter certi evade- 13, 16
rma re eſſe ſe cùm in ſtatu gratiæ *Heb.* 6. 11
fina conſtitutos, tum perſeveraturos 12
ſſun in eodem ad ſalutem *q*. p *Rom.* 8. 16
enti Q. *An omnes verè fideles*, q 1 *Joh.* 5. 13
ur a *omni tempore*, *certi ſunt de*
præſenti ſuo in gratiæ ſtatu, de-
deleq ue futura ſalute? 81
itudi R. Quum certitudo gratiæ
onſtet ſalutis de eſſentia fidei non
per r, verè fideles priuſquam r *Eph.* 1. 13
am conſequantur, diu poſſunt
iſtum pectare *ſ*, quinetiam poſt- ſ *Iſa.* 50 10
m ip am eam adepti ſunt, pertur- *Pſal.* 88
ſo batio- per totum

bationibus quidem multifariis peccatis, tentationibus, ac de ſertionibus debilitari illa pote ac intermitti *t*; nunquam ta men eâ Spiritus Dei præſen tiâ, iiſque ſubſidiis deſtituun tur, quæ eos ſuſtentat quò mi nus in deſparationem penitu demergantur *u*.

t Pſal. 77. 1 ad 12 Cant. 5. 2, 3 6. Pſ. 51. 8, 12 Pſ. 31. 22 Pſal. 22. 1 *u* 1 Joh. 3. 9 Job 13. 15 Pſal 73. 15 22 Iſa. 54. 7, 8 9, 10

82 Q. *Quænam eſt communi gloriæ, quæ membris Eccl ſiæ inviſibilis cum Chriſto in tercedit?*

R. Communio gloriæ, qu membris Eccleſiæ inviſibil cum Chriſto intercedit, e * 2 Cor. 3 18 cùm in hac vita *, tum im mediatè poſt mortem *x*, tu x Luc. 23 43 verò etiam perfecta demu in reſurrectione, ac die ju dicii *y*.

y 1 Theſ. 4 17

83 Q. *Quænam eſt illi gloriæ cum Chriſto communi quâ membra Eccleſiæ invi ſibilis in hac vita potiuntur*

R. Mem

R. Membris Eccleſiæ invi-
bilis primitiæ gloriæ cum
Chriſto in hac vita commu-
nicantur, in quantum ejus
capitis nempe ſui, membra
ſunt; adeoque in ipſo jus ha-
bent in illa gloria, cujus ple-
nam ille poſſeſſionem eſt aſ-
ſecutus *z*, cujuſque velut
arrhabone quodam divini a-
moris ſenſu *a*, conſcientiæ pace,
gaudio in Spiritu ſancto, &
ſpe gloriæ potiuntur *b*. Quem-
admodum è contrario, ſen-
ſus iræ Dei vindicantis, conſci-
entiæ horror, judiciique ter-
ribilis expectatio improbis ini-
tia ſunt illorum cruciatuum,
qui ab illis ſunt poſt mortem
abeundi *c*.

z *Eph.* 2. 5 6
a *Rom.* 5. 5.
cum 2 *Cor.* 1. 22
b *Rom.* 5. 1 2
Rom. 14. 17
c *Gen.* 4. 13
Mat. 27. 4
Heb. 10. 27
Rom. 2. 9
Mat. 9. 44.

Q. *An omnes homines mo-*
rientur?

R. Quandoquidem lex
mortem tanquam peccati
mercedem interminatur *d*, con-
ſtitutum

d *Ro.* 6. 23

stitutum est omnibus semel
e Heb 9.27 mori e, in quantum omnes
f Rom. 5.12 peccaverunt f.

85 Q. *Quum mors sit peccati stipendium, unde fit ut à morte non eximantur justi, postquam omnia illorum peccata in Christo remittuntur?*

R. Justi in die novissimo à morte ipsa liberabuntur, quinetiam in ipsa morte ab aculeo ejus & maledictione li-
g 1 Cor. 15 26, 56 berantur g, adeo ut quamvis
Heb. 2. 2. 15 moriantur, ex Dei tamen a-
h Isa. 57. 1, 2 more illud fit h, nempe ut
2 Reg. 22 20 hac ratione perfectè à peccato
1 Apo 14. 13 & miseria liberentur i, & ul-
Eph. 5. 27 terioris communionis cum
k Luc. 23 43 Christo in gloria fiant capaces,
Phil 1, 23 quam tum quidem primum ingrediuntur k.

86 Q. *Quænam est ea communio gloriæ cum Christo quâ membra Ecclesiæ invisibilis imme-*

immediatè poſt mortem petiuntur?

R. Communio gloriæ cum Chriſto, quâ membra Eccleſiæ inviſibilis immediatè poſt mortem potiuntur, in eo conſiſtit, quod eorum animæ in ſanctitatè tum demum fiant perfectæ *l*, atque in ſupremos cœlos recipiantur *m*, ubi in lumine & gloria faciem Dei intuentur *n*, corporum ſuorum redemptionem expectantes *o*, quæ Chriſto vel etiam poſt mortem unita manent *p*, atque in ſepulchris ſuis tanquam in lectis requieſcunt *q*, donec in die noviſſimo animabus ſuis denuò uniantur *r*. Impiorum verò animæ à morte continuò in gehennam detruduntur, ubi in cruciatibus & tenebris exterioribus durant, eorumque corpora in ſepulchris ſuis tanquam in carceribus uſque ad reſurre-

l Heb. 12. 23
m 2 Cor. 5. 1 6, 8 Phil. 1. 23 cum Act. 3. 21 & Eph. 4. 10
n 1 Ioh. 3. 2 1 Cor. 13. 12
o Rom. 8. 23 Pſal. 19, 6
p 1 Theſ. 4. 14
q Iſai. 57. 2
r Iob. 19. 26 27

resurrectionem & magni illius diei judicium asservantur *s*.

s Luc 16 23, 24 Act. 1. 25 Judæ v. 6, 7

87 Q. *Quid autem de resurrectione tenemur credere?*

R. Credere tenemur futuram esse in die novissimo resurrectionem mortuorum tam justorum quam injustorum universalem *t*; quo certè tempore, quotquot in vivis reperientur, in ictu oculi mutabuntur: mortuorum autem corpora ipsissima illa, quæ in sepulchris priùs deponebantur, animabus suis denuò in æternum unita per potentiam Christi, suscitabuntur *u*; corpora justorum per Spiritum & vi resurrectionis Christi, (quatenus eorum capitis) suscitabuntur in potentia, spiritualia, incorruptibilia, & glorioso ipsius corpori conformata *: corpora verò impiorum suscitabuntur in dedecore, per eundem

t Act. 24 15

u 1 Cor. 15. 51 52, 53 1 Thes. 4. 15 16, 17 Joh. 5. 28, 29

* 1 Cor. 15 21, 22, 23 42, 43, 44 Phil. 3. 21

dem quatenus læsum judicem *x*.

x Iob. 5. 27 28, 29 Mat. 25. 33

Q. *Quid est immediatè post resurrectionem secuturum?* 88

R. Post resurrectionem immediatè sequetur judicium Angelorum hominumque generale ac finale *y*, cujus diem quidem horamque nemo mortalium novit, nempe quò omnes vigiliis se ac orationi addicant, semperque sint in adventum Domini præparati *z*.

y 2 Pet. 2. 4 Judæ v. 6, 7 14, 15 Mat. 25. 46

z Mat. 24. 36, 42, 44 Luc. 21. 35 36

Q. *Quid fiet improbis in die judicii?* 89

R. Improbi in die judicii ad lævam Christi constituentur *a*, & post probationem evidentem, & conscientiæ ipsorum convictionem plenam *b*, tremenda, sed justa condemnationis sententia adversus eos pronunciabitur *c*; deinde vero præsentiâ Dei gratiosâ, gloriosâ

a Mat. 25. 33

b Rom. 2. 15 16

c Mat. 25. 41, 42, 43

gloriosâ Christi, Sanctorum ejus Angelorumq; ejus sanctorum omnium societate ejicientur in gehennam tormentis ineffabilibus animæ corporisque puniendi cum diabolo ejusque angelis in æternum *d*.

d Luc. 16 26 2 Thes. 1. 8, 9

90 Q. *Quid fiet justis in die judicii.*

R. Justi in die judicii ad Christum in nubibus sursum rapti *e*, sistentur ad dextram ejus, ubi palàm agnoscentur & absolventur *f*: tum verò Christo assessores erunt, reprobos angelos hominesq; judicanti *g*, cœlo excipientur *h*, ubi plenè ac in perpetuum peccato ac miseria liberabuntur *i*, gaudiis non concipiendis erunt repleti *k*, fient perfectè sancti & beati cùm in animâ tum in corpore, consortio nempe sanctorum tam hominum quam angelorum innumerabilium *l*, tum

e 1 Thes. 4. 17
f Mat. 25 33
g Mat. 10. 32 1 Cor. 6. 2 3
f Mat. 25 34. 46
h Eph. 5. 27 Apo. 14. 13
k Psa. 16. 11
l Heb 12. 22 23

um verò præcipuè immediatè Dei Patris, Domini nostri Jesu Christi & Spiritus Sancti visione & fruitione in sempiternum m. Atque hæc quidem est communio illa plena & perfecta, quâ membra Ecclesiæ invisibilis cum Christo in gloria, in resurrectione, & die judicii potientur.

m 1 Joh. 3. 2. 1 Cor. 13. 12. 1 Thes. 4. 17. 18

Postquam jàm perspeximus quid nos præcipuè de Deo credere doceant Scripturæ, sequitur ut, quid exigant, tanquam hominis officium, dispiciamus.

Q. *Quodnam est officium illud quod exigit ab homine Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exigit est obedientia voluntati ejus revelatæ n.

n Rom. 1. 2. Mic. 6. 8. 1 Sam. 15. 22.

Q. *Quid*

92 Q. *Quid homini primùm tanquam obedientiæ suæ regulam revelavit Deus?*

R. Obedientiæ regula Adamo in statu innocentiæ, totiqui in eo humano generi revelata præter mandatum speciale de non comedendo fructu arboris scientiæ boni malique, erat lex moralis *o*.

o *Gen.* 1. 26 27 *Rom.* 2 14 15 *Rom.* 10. 5 *Gen.* 2. 17

93 Q. *Quid est lex moralis?*

R. Lex moralis est voluntatis Divinæ humano generi declaratio, unumquemque dirigens obliganſque ad personalem, perfectam ac perpetuam conformitatem, & obedientiam eidem exhibendam *p*: cùm totius hominis animæ corporisq; affectione ac dispositione debita, tum præstatione omnium officiorum tam sanctimoniæ quàm justitiæ Deo hominique debitorumq, vitam promittens observantibus, mor-

p *Deut* 5. 1 2. 3. 31. 33 *Luc.* 10. 26 27 *Gal.* 3. 10 1 *Thes.* 5. 23 q *Luc.* 1. 75 *Act.* 24. 16

tem

n autem interminans ean- r Rom 10.5
m violantibus *r*. Gal.3.10 20

Q. *Estne lex moralis ho-*
ini post lapsum utilis? 94

R. Quamvis post lapsum
mo per legem moralem ad
stitiam vitamque possit per-
gere *s*, utilitatem tamen ha- s Rom. 8.3
t non mediocrem, tam om- Gal. 2,16
bus hominibus communem,
uam quà regenitis, quà non
genitis peculiarem *t*. t i Tim. 1,8

Q. *Quomodo omnibus uti-*
est lex moralis? 95

R. Lex moralis utilis est
nnibus, ad edocendum eos
nctam Dei naturam ac vo- u Lev. 11
ntatem *u*, suumq; officium, 44, 45
uos etiam obligat ad consen- Lev. 20.7
neè ambulandum *: ad con- 8
ncendum eos quam sint ad Rom. 7.12
servandam illam prorsus im- * Mic. 6. 8
otentes, quantaque sint & Jac. 2.10,11
uàm nefaria naturæ, cordis, x Psal. 19
tæque suæ inquinamenta *x*: 11, 12
Rom 3.10
Rom. 7.7

ad humiliandum eos è se
y Rom. 3. 9 peccati sui ac miseriæ y, q
23 constare possit iis evident
z Gal. 3. 21 quàm necessarius eis Chri
22 sit z, quamque perfecta ip
a Rom. 10. 4 obedientia a.

Q. *Quis peculiaris u*
legis moralis hominibus
regenitis?

R. Lex moralis usui est
regenitis, ad conscientias ip
rum expergefaciendas, ut
b 1 Tim. 1. 9 giant ab ira ventura b, eos
10 ad Christum adigendos c:
c Gal. 3. 24 si in statu peccati permanser
d Rom. 1. 20 ut omni excusatione nudi d,
cum Rom. 2 maledictioni legis subjecti e
15 linquantur.
e Gal. 3. 10

Q. *Quis usus legis mora*
regenitis specialis?

R. Quamvis qui regener
tur, & in Christum credu
f Rom. 6. 14 à lege morali, quatenus e
Rom. 7 4, 6 fœdus operum, liberentur
Gal 4. 4, 5 adeò ut inde nec justificentu
g R. 3. 2.

ec condemnentur *h*: nihilo-
inus præter ejus generales
us cum universo humano ge-
re iis communes, est iis por-
speciali modo utilis, nempe
inde intelligere possint
uantum Christo debeant, qui
orum loco eorumque bono
m præstitit, ejusque male-
ctionem subiit *i*: utq; adeo
de ad majorem gratitudinem
rovocentur *k*, eandemque
anifestandam majori curâ
metipsos legi tanquam o-
edientiæ suæ normæ confor-
ando *l*.

Q. *Ubinam summariè*
mprehenditur lex moralis?

R. Lex moralis summariè
omprehenditur in decem præ-
eptis decalogi, quæ voce Dei in
Monte Sinai tradita, ab eoque
ascripta in duabus tabulis la-
ideis *m*, descriptâ verò ex-
ant *Exodi* 20. quatuor qui

h *Gal.* 5. 23
Rom. 8. 1
i *Rom.* 7. 24
25
Gal 3 13, 14
Rom 8. 3, 4
k *Luc.* 1. 68
69, 74, 75
Col. 1. 12, 13
14
l *Rom.* 7. 22
Rom. 12. 2
Tit. 2. 11, 12
13, 14

m *Deut.* 10
4
Exod. 34. 1
2, 3, 4

dem mandata prima officiu
noſtrum erga Deum, reliq
ſex officium noſtrum erga h
n *Mat* 22 37, 38, 39 40 mines complectuntur *n*.

Q. *Ut Decalogus rec intelligatur, quænam regu ſunt obſervandæ?*

R. Ut Decalogus rectè i
telligatur, iſthæc regulæ ſu
obſervandæ.

1. Lex eſt perfecta, unu
quemque obligans ad accur
tam totius hominis cum juſti
ejuſdem congruentiam, ad
bedientiam integram & perp
tuam, adeò quidem ut ſuc
o *Pſal* 19 7 *Jac.* 2. 10 *Mat* 5. 21 ad finem mam exigat cujuſque officii pe
fectionem, gradum verò pe
cati minimum quemque pr
hibeat *o*.

p *Rom* 7.14 *Deut* 6.5 cum *Mat.* 22. 37. 38 39 *Mat.* 5 21, 22, 27 28, 36 ad finem. 2. Lex eſt ſpiritualis, ade
que non minùs intellectum
voluntatem, affectiones, cæt
raſque omnes animæ potenti
pertingit, quàmverba, oper
geſtuſque externos *p*. 3. R

3. Res una eademque, re-
ctu alio atque alio, in plu-
bus mandatis aut præcipitur
t prohibetur *q*.

4. Quemadmodum ubi of-
cium præcipitur, peccatum
contrarium prohibetur; u-
bicunque verò prohibetur
eccatum quodvis, ibi etiam
præcipitur officium eidem con-
rarium *s*: ad eundem modum
bi promissum subjungitur,
neluditur ei contraria com-
inatio *t*; ubi verò intermi-
atio subnectitur, contrarium
bi promissum subintelligi-
ur *u*.

5. Quod Deus prohibet id
ullo tempore faciendum est *,
uod verò præcipit, semper
uidem tanquam officium no-
is incumbit *x*; at unumquod-
ue officium particulare om-
i tempore præstare non tene-
nur *y*.

q Col. 3. 5 Amos 8. 5 Prov. 1. 19 1 Tim. 6. 10
r Isa 58. 13 Deut. 6. 13 cum Mat. 4. 9, 10 Mat. 15. 4, 5, 6
s Mat. 5. 21 22, 23, 24 25 Eph. 4. 28
t Ex. 20. 12 cum Prov. 30. 17
u Jer. 18. 7 8 Exo. 20 7. cum Psa. 15. 1, 4, 5 & Psa. 24 4, 5
* Job. 13. 7 8 Rom. 3. 8 Job 36. 12 Heb. 11. 25
x Deut. 4 8, 9
y Mat. 12. 7

6. Sub uno ſeu peccato ſiv officio ejuſdem generis omn aut prohibentur, aut præc piuntur, unà cum omnibu eorum cauſis, mediis, occal onibus, ut etiam quæcunqu eorum vel ſpeciem habent cum omnibus eorundem irr tamentis *z*.

z Mat. 5.21 22, 27, 28 *Mat.* 15.4 5, 6 *Heb.* 10.24 25 *1 Theſ* 5.22 *Jude* v. 23 *Gal.* 5.26 *Col.* 3.21

7. Quicquid nobis ipſis au prohibetur aut præcipitur, il lud conari tenemur, pro eo ſta tu in quo ſumus conſtituti, u etiam ab aliis pro illorum ſtat ac officio aut declinetur au præſtetur *a*.

a Exo. 10 10 *Lev.* 19.17 *Gen.* 19.19 *Joſh.* 24.14

8. Quicquid aliis præcip tur, in eo pro ratione ſtatu vocationiſque noſtræ adjuto res iis eſſe debemus *b*; ſumm autem cavere nè cum aliis i iis quæ ipſis prohibentur ſimu participes *c*.

Deut. 6.6, 7 *b 2 Cor* 1.24 *c 1 Tim* 5.22 *Eph.* 5.11

Q. *Qua ſpecialia ſunt nobis in Decem præceptis conſideranda?* R. Con-

R. Considerandæ nobis sunt decem præceptis cùm præ-
lo, tum mandati cujusque
stantia ; tum etiam deni-
e rationes illæ quæ preceptis
nnullis quò magis fiant effi-
cia subnectuntur.

Q. *Quænam est præfatio mandatis præmissa?*

R. Præfatio mandatis præ-
issa in hisce verbis contine-
r [*Ego sum Dominus Deus*
us, qui te eduxi è terra
Ægypti, è domo servitu-
is d] ubi primatum suum
eus manifestat; ut qui Jeho-
a nempe sit, æternus, immu-
bilis ac omnipotens Deus *e*,
ui in seipso & à seipso exi-
ens *f*, verbis *g* operibusque *h*
nis omnibus dat existentiam :
eque Deum esse, qui fœdus
niit, prout olim cum Israele,
cum populo suo universo *i*,
uique sicut illos eduxit ex ip-

d Exo. 20 2

e Isa 44.6
f Exo. 3. 14
g Exo. 6. 3
h Act 17 24, 28

i Gen. 17. 7 cum Rom. 3. 29

ſorum in Ægypto ſervitute, ipſe nos à ſpirituali noſtra ſervitute
k Luc. 1. 74 liberat *k*, proindeque tenemur
75 nos eum ſolum pro Deo noſtro
1 Pet. 1. 15 acceptare, omniaque ejus man-
16, 17, 18 data obſervare *l*.
Levi 18. 30
Lev. 19. 37

Q. *Quænam ſumma eſt quatuor mandatorum quæ officium noſtrum erga Deum complectuntur?*

R. Summa quatuor mandatorum quæ officium noſtrum erga Deum complectuntur hæc eſt, ut Dominum nempe Deum noſtrum toto corde, tota
m Luc. 10 27 animâ, totis viribus, totaque mente noſtrâ diligamus *m*.

Q. *Quodnam eſt mandatum primum?*

R. Mandatum primum hoc eſt [*Non habebis alios Deos*
n Exod. 20 3 *coram me* n.]

Q. *Quænam officia imperantur mandato primo?*

R. Officia quæ mandato primo

primo imperantur hujuſmodi
unt, cognoſcere & agnoſcere
Deum eſſe ſolum verum De-
um, Deumque noſtrum *o*, eum
que ut talem colere & glorifi-
care *p*, de ipſo cogitando *q*,
meditando *r*, illum recordan-
do *ſ* faciendo plurimi *t*, hono-
rando *u*, adorando *, eligen-
do *x*, diligendo *y*, deſideran-
do *z*, timendoque *a*, ei cre-
dendo *b*, fidendo *c*, in eoque
ſperando *d*, oblectando noſ-
met *e*, exultando *f*, pro eo
zelando *g*, eum invocando,
laudem ei omnem, gratiaſque
tribuendo *h*, obedientiam om-
nem totius hominis ac ſummiſ-
ſionem exhibendo *i*: ſtudendo
ut ei in omnibus placeamus *k*,
dolendo ſi quâ re illum offen-
derimus *l*, cumque ipſo humi-
liter ambulando *m*.

o 1 Chro. 28 9 Deut. 26 17 Iſa. 33 10 Jer. 14 22 p Pſa. 95 6, 7 Mat. 4 10 q Pſa. 29. 2 Mal. 3. 16 r Pſal. 63. 6 ſ Eccleſ 12. 1 t Pſa 71. 19 u Mal. 1. 6 * Iſa 45. 23 x Joſh. 24 15, 22 y Deut. 6. 5 z Pſal. 73 25 a Iſa. 8, 13 b Exo 14. 31 c Iſa 26. 4 d Pſ 130. 7 e Pſa. 37. 4 f Pſa. 32. 11 g Ro. 12. 11 cum Num. 25. 11

h Phil. 4. 6 i Jer. 7. 23 Jac. 4. 7 k 1 Joh. 3. 22 l Jer. 31. 18 Pſal. 119. 15 m Mich 6. 8

Quænam ſunt peccata in quæ in primo hoc mandato prohibentur?

R. Peccata quæ in primo hoc mandato prohibentur ſunt, Atheiſmus, quo quis Deum aut eſſe negat, aut certum nullum habet *n*: Idololatria quæ habet aut colit plures Deos uno, aut alium quemvis ſimul cum vero Deo, aut ejus loco *o*: Eundem pro Deo Deoque noſtro vel non habere vel non profiteri *p*: Cujuſvis illi debiti in hoc mandato imperati omiſſio vel neglectus *q*, eum ignorare *r*, aut obliviſci, conceptus *t* opinione; *u* falſi indignæ ac impiæ de ipſo cogitationes *, audax & curioſa in illius ſecreta inquiſitio *x*, impietas omnis *y*, odium Dei *z*, amor ſui *a*, ſui ſtudium *b* & aliæ quævis animi noſtri, voluntatis, affectionumve rebus aliis inordina-

n *Pſal.* 14. 1 *Epheſ.* 2. 12
o *Jer.* 2. 27 28. cum 1 *Theſſ.* 1. 9
p *Pſal.* 81. 11
q *Iſa.* 43. 22 23. 24
r *Jer.* 4. 22 *Hoſ.* 4. 1. 6
ſ *Jer.* 2. 32
t *Act.* 17. 23 29
u *Iſ.* 40. 18
* *Pſ.* 50. 21
x *Deut* 29 29
y *Tit.* 1. 16 *Heb.* 12. 16
z *Ro.* 1. 30
a 2 *Tim.* 3. 2
b *Phi.* 2. 21

dinata ac immoderata applicatio, earumve à Deo vel totalis vel partialis avocatio *c*, credulitas vana *d*, infidelitas *e*, hæresis *f*, fides erronea *g*, diffidentia *h*, desperatio *i*, incorrigibilitas *k* ac stupiditas sub judiciis Dei *l*, durities cordis *m*, superbia *n*, præsumptio *o*, carnalis securitas *p*, tentatio Dei *q*, mediorum non licitorum usus *r*, in licitis fiducia *s*, oblectationes & gaudia carnalia *t*, zelus corruptus, cœcus, ac imprudens *u*; tepiditas * & languor in rebus Dei *x*, à Deo abalienatio nostri, ac apostasia *y*; preces aut cultus quivis religiosus exhibitus sanctis, Angelis, aut creaturis aliis quibuscunque *z*, pactiones quævis cum diabolo, eum consulere *a*, iisque, quæ

c 1 Job. 2. 15 16
1 Sam. 2. 29
Col 3. 2. 5
d 1 Job. 4. 1
e Heb. 3. 12
f Gal 5. 20
Tit. 3 10
g Act. 26. 9
h Ps. 78. 22
i Gen. 4. 13
k Jer. 5. 3
l Isa 42. 25
m Rom. 2. 5
n Jer. 13. 15
o Ps. 19. 13
p Zeph. 1. 12
q Mat. 4. 7
r Rom. 3. 8
s Jer 17. 5
t 2 Tim. 3. 4
u Gal. 4. 17
Job. 16. 2
Rom 10. 2
Luc. 9. 54 55
* Apo 3. 16
Apoc. 3 1 y Ezec 14. 5 Isa. 1. 4, 5 z Rom. 10. 13 14 Hos 4. 12 Act. 10. 25, 26 Apoc. 19. 10. Mat. 4 10 Col. 2. 18 Rom. 1. 25 2 Lev. 20. 6. 1 Sam. 28. 7. 11 cum 1 Chron. 10. 13, 14

ab illo ſuggeruntur, auſcultare, b *Act.* 5. 32 re *b*, fidei noſtræ & conſcientiæ dominos homines conſtituere *c*, Deum ac mandata ejus parvi æſtimare, & contemnere *d*; ſpiritum ejus contriſtare ac impugnare *e*, diſpenſationes ejus moleſtè ac impatienter ferre, ejuſdem ſtultam incuſatio ob ea quæ nobis infligit mala *f*, laudem boni cujuſvis quod aut ſumus, poſſumus, aut poſſidemus, fortunæ *g*, idolis *h*, nobiſmet ipſis *i*, aut alii cuicunque creaturæ impertire *k*.

c 2 *Cor.* 1. 24 *Matth.* 23. 9 d *Deut.* 32. 15 2 *Sam.* 12. 9 *Prov.* 13. 13 e *Act.* 7. 51 *Eph.* 4. 30 f *Pſa.* 73. 2, 3, 14. 15, 22 *Job.* 1. 22 g 1 *Sam.* 6. 7, 8, 9 h *Dan.* 5. 23 i *Deut.* 8. 17 *Dan.* 4. 30 k *Hab.* 1. 16

Q. *Illa verba in primo mandato* [Coram me] *quid nos præcipuè docent?*

R. Verba iſthæc [*Coram me*] ſive coram facie mea in primo mandato nos docent Deum qui videt omnia, peccatum alium quemvis habendi Deum cùm imprimis advertere

re

re, tum verò eo offendi plurimùm; nempe ut argumento ſit quo nos à peccato iſthoc abſterreamur, peccatum verò ipſum ut aggravetur tanquam impudentiſſima provocatio *l*, ut nos denique quam ei exhibemus obedientiam, eandem præſtare tanquam in ipſius conſpectu excitemur *m*.

l Eze. 8. 5 ad finem. Pſa. 44. 20 21

m 1 Chron. 28. 9

Q. *Quodnam eſt ſecundum præceptum?*

R. Secundum præceptum eſt [*Non facies tibi imaginem quamvis ſculptilem, aut ſimilitudinem rei cujuſvis, quæ eſt in cœlis ſuperne, aut inferiùs in terris, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis ſervies: ſiquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum Zelotypus, viſitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam uſque quartamque progeniem eorum mei, exhibens verò miſeri-*

n Exod. 20 4, 5, 6 o Deut. 32 46, 47 Mat. 28 20 Act. 2 42 1 Tim 6. 13 14 p Phil. 4.6 Eph. 5. 20 q Deut. 17 18, 19 Act. 15. 21 2 Tim. 4. 2 Jac. 1. 22 Act. 10. 33 r Mat. 28. 19 1 Cor. 11. 2 ad 20 s Mat 18. 15 16, 17 Mat. 16. 19 1 Cor. 5 cap. 1 Cor. 12 28 t Eph. 4. 11 12. 1 Tim 5 17, 18 1 Cor. 9. 7 ad 15 u Joel. 2. 12 13. 1 Cor. 7. 5.

fericordiam ad millenos usque diligentium me, ac mandata mea observantium n.]

Q. *Quænam sunt officia quæ in secundo præcepto imperantur?*

R. Officia quæ in secundo præcepto imperantur sunt cultum religiosum ac institutæ quæ Deus in verbo suo instituit recipere, observare, pura ac integra conservare o. Cujusmodi sunt preces, & gratiarum actio in nomine Christi p. verbi lectio, prædicatio ac auditio q; Sacramentorum administratio & receptio; Ecclesiæ regimen, ac disciplina s: ministrorum ordo ac stipendia t; jejunia religiosa u: jurare per nomen Dei *, eique vota nuncupare x: prout etiam cultus omnis falsi improbatio, detestatio, ac impu-

* Deu. 6. 13. x Isa 19. 21. Psa 76. 11

gnatio

gnatio *y*: ejusque simul & monumentorum omnium idololatriæ, pro ea quam unius cujusque status ac vocatio dederit facultate, extirpatio *z*.

Q. *Quænam peccata in secundo mandato prohibentur?*

R. Peccata in secundo mandato prohibita sunt, cultus cujusvis religiosi à Deo ipso non instituti excogitatio omnis *a*, per consilia promotio *b*, injunctio *c*, exercitum *d*, ac approbatio qualiscunque *e*: religionis falsæ toleratio *f*; fictio cujuslibet quod Deum repræsentet aut tres personas, vel earum quamlibet, seu internè id in animo & mente nostrâ fiat, sive externè per modum imaginis cujusvis aut similitudinis creaturæ cujuscunque *g*: omnis ejusdem cultus *h*, aut in eo vel per illud

y Act. 17. 16. 17. Psal. 16. 4.

z Deut. 7. 5. Isai. 30. 22.

a Num. 15. 39.

b Deut. 13. 6, 7, 8.

c Hos. 5. 11. Mic. 6. 16.

d 1 Reg. 12. 33.

e Deut. 12. 30. 31, 32.

f Deut. 13. 6. ad 12. Zech. 13. 2. 3. Apoc. 2. 2. 14. 15, 20. Apoc. 17. 12, 16, 17.

g Deu. 4. 15. 16, 17. 18, 19. Act. 17. 29. Rom. 1. 21. 22, 23. 25.

h Dan. 3. 8. Gal. 4. 8.

Dei

i *Ex.* 32.5.8 Dei *i*: cujuſvis quod ficta nu-
k *Exo.* 32.8 mina repræſentet fabricatio *k*,
l *1 Reg.* 18. 26. 28 omniſque eorum cultus, omni-
Iſa. 65. 11 aque quæ ad ea ſpectant offi-
m *Act* 17.22 *Col.* 2. 21, 22, 23 cia *l*, commenta quæque ſu-
n *Mal.* 1. 7, 8, 14 perſtitioſa *m*, cultum Divinum
o *Deut* 4.2 corrumpentia *n*, eidem adden-
p *Pſal.* 10.6, 39 tia, vel detrahentia *o*, ſeu à
q *Mat.* 15, 9 nobiſmetipſis inventa ac ſuſ-
r 1 *Pet.* 1.18 cepta fuerint *p*, ſive traditi-
ſ *Jer.* 44.17 one ab aliis recepta *q*, nomine
t *Iſai.* 65.3, 4, 5 licèt ac titulo antiquitatis *r*,
Gal. 1, 13, 14 conſuetudinis *ſ*, devotionis *t*,
u 1 *Sam.* 13. 11, 12 bonæ intentionis, aut alio præ-
1 *Sam* 15.21 textu quoviſcunque *u*: ſimo-
* *Act.* 8.18 nia *, ſacrilegium *x*: omnis
x *Ro* 2. 22 *Mal.* 3. 8 denique cultus ac officiorum
y *Exo.* 4, 24, 25, 26. divinorum quæ Deus inſtituit,
z *Mat.* 22.5. *Mal.* 1. 7, 13 neglectus *y*, contemptus *z*,
a *Mat.* 23.13. impeditio *a*, aut impugnatio *b*.
b *Act.* 13.44, 45. 1 *Theſ.* 2.15, 16.

Q. *Quænam ſunt rationes annexæ ſecundo mandato, quibus nos ad ejus obſervationem magis impellamur?* R.

R. Rationes annexæ ſecundo mandato, quibus ad ejus obſervationem magis impellamur, hiſce verbis comprehenſæ] *Siquidem ego Dominus Deus tuus, Deus ſum Zelotypus, viſitans iniquitates Patrum in filios ad tertiam uſque quartamque progeniem oſorum mei, exhibens verò miſericordiam ad millenas uſque diligentium me, ac mandata mea obſervantium* c] ſunt (præter Dei ſupremum in nos Dominium, ac jus noſtri peculiare *d*) fervens ejus pro cultu ſuo Zelus *e*, vindex adverſus cultum quemvis falſum indignatio, tanquam ſpirituale quoddam adulterium *f*: tum etiam quod hujuſce mandati violatores habeat Deus pro ipſius oſoribus, in eoſque ſe per varias progenies animadverſurum interminetur *g*, ejus autem

c *Exod.* 20 5, 6
d *Pſa.* 45. 11 *Apo.* 15. 3, 4
e *Exod.* 34 13, 14
f 1 *Cor.* 10 20, 21, 22 *Jer.* 7. 18, 19 20 *Zech.* 16. 26 17 *Deut.* 32. 16 17, 18, 19 20
g *Hoſ.* 2. 2 3, 4

autem observatores habeat pro amicis suis ac mandatis ipsius obtemperantibus, ac misericordiam iis per multas generationes polliceatur *h*.

h Deu. 5. 29

Q. *Quodnam est mandatum tertium?*

R. Mandatum tertium est [*Nomen Domini Dei tui inaniter non usurpabis: non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit*]

i Exo. 20. 7
k Mat. 6. 9
Deu. 28. 58
Psa. 29. 2
Psal. 68. 4
Apo 15. 3, 4
l Mal. 1. 14
Eccl. 5. 1
m Psal. 138. 2
n 1 Cor. 11. 24, 25, 28, 29
o 1 Tim. 2. 8
p Jer. 4. 2
q Eccl 5. 2, 4, 5, 6
r Act. 1. 24, 26
s Job. 36. 24

Q. *Quid autem exigitur in mandato tertio?*

R. Tertium mandatum à nobis exigit ut Dei nomen, tituli, attributa *k*, instituta *l*, ut verbum *m*, sacramenta *n*, preces *o*, juramenta *p*, vota *q*, sortes *r*, ut opera ipsius *s*, & quicquid demum sit quo se notum facit, sanctè ac reverenter, in cogitatione *t*, meditatione

tatione *u*, verbo *, ſcriptio-ne *x*, adhibeantur, & quidem per profeſſionem ſanctam *y*, & converſationem idoneam *z*, ad Dei gloriam *a*, ac bonum tam noſtrum *b*, quàm alio-rum *c*.

Q. *Quænam peccata ſunt prohibita in tertio manda-to?*

R. Peccata in tertio man-dato prohibita ſunt, neglectus atendi Divino nomine eo quo requiritur modo *d*, atq; abuſus ejuſdem ignorante *e*, vanâ *f*, minùs reverente, profanâ *g*, ſuperſtitioſâ *h*, ac impiâ men-tione, aut alio uſu, titulorum ejus, attributorum *i*, inſtitu-torum *k*, operumve *l*; blaſ-phemia *m*; perjurio *n*; Im-pia execrationes *o*, impia jura-

t *Mal.* 3. 16
u *Pſa.* 8. per totum.
x *Col.* 3. 17
y *Pſ.* 105. 2. 5
z *Pſal.* 102. 18
y 1 *Pet.* 3. 15
Mich. 4. 5
z *Phil.* 1. 27
a 1 *Cor.* 10. 31
b *Jer.* 32. 39
c 1 *Pet.* 2. 12
d *Mal.* 2. 2
e *Act.* 17. 23
f *Pro.* 30. 9
g *Mal.* 1. 6. 7. 12
Mal. 3. 14
h 1 *Sam.* 4. 3. 4. 5
Jer. 7. 4. 9. 10. 14. 31
Col. 2. 20
i *Pſal.* 139. 20
k 2 *Reg.* 19. 22
l *Sam.* 17. 45

21, 22 i 2 *Reg.* 18. 30. 35 *Exo.* 5. 2 *Pſ.* 50. 16. 17. *Iſa.* 5. 12 m 2 *Reg.* 19. 22 *Lev.* 24. 11 n *Zech.* 5. 4 *Zech.* 8. 17. o 1 *Sam.* 17. 45 2 *Sam.* 16. 5

menta

menta *p*, vota *q*, ac sortilegia *r*, quæviscunque; juramentorum nostrorum votorumque quæ licita sunt violatio *s*, quæ de rebus non licitis observatio *t*, adversûs Dei decreta *u*, & providentiam * obmurmuratio, aut expostulatio *x*; eadem curiosè rimari *y*, & perversè applicare; verbum Dei aut partem ejus aliquam perperam interpretari *z*, malè applicare *a*, aut quovis modo pervertere *b*, ad jocos profanos *c*; ad quæstiones curiosas ac inutiles, ad altercationes vanas aut falsæ Doctrinæ defensionem *d*. Verbi Dei abusus, vel creaturarum, aut rei cujusvis sub nomine Dei comprehensæ, ad incantamenta *e*, aut nefarias

p Jer. 5. 7
Jer. 23. 10
q Deut. 23 18.
Act. 23. 12 14
r Esth. 3. 7 Esth. 9 24
Psal. 22. 18
s Psal. 24. 4
Ezech. 17. 16, 18, 19
t Mar. 6. 26
1 Sam. 25 22, 32, 33 34
u Rom. 3. 5 7
Rom 6. 1
* Eccles. 8. 11
Eccl. 9. 3
Psal. 39 per totum
x Rom. 9 14, 19, 20
y Deut. 29 29
z Mat 5. 21 ad finem.
a Zech. 13 21
b 2 Pet. 3. 16 Mat. 22. 24 ad 31
c Isa 22. 13 Jer. 23. 34, 36, 38
d 1 Tim. 4. 6, 7 1 Tim. 6. 4, 5, 20 2 Tim. 2. 14 Tit. 3. 9
e Deut. 18 10, 11, 12, 13, 14 Act. 19. 13

seu

seu libidines sive actiones *f*, malevolentiâ *g*, contemptu *h*, contumeliâ *i*, aut quovis modo impugnare veritatem, gratiam, viasque Dei *k*; religionis professio hypocritica, aut in alium quàm par est finem *l*, eam pro dedecore habere *m*, eive esse dedecori; absque solatio *n*, imprudenter *o*, infructuosè *p*, ac cum offensione ambulando *q*, vel apostasiâ ab eadem *r*.

Q. *Quænam sunt rationes annexæ tertio mandato?*

R. Rationes tertio mandato in hisce verbis annexæ [*Domini Dei tui*] illisque [*Non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit*] sunt, quoniam is Dominus est, noster que Deus; proindeque nomen ejus profanare, eove quovis

f 2 Tim. 4. 3 4 Rom. 13 13, 14 1 Reg. 21. 9 10 Judæ v. 4 g Act 13. 16. 1 Joh. 3. 12. h Psa. 1. 1 2 Pet. 3. 3. i 1 Pet. 4. 4 k Act. 13. 45, 46, 50 Act. 4 18 Act 19. 9 l 1 Thes. 2. 16. Heb. 10. 29 1 2 Tim. 3, 5 Mat. 23. 14 Mat. 6. 1. 2 5, 16 m Mar. 8. 38 n Psal. 73. 14, 15 o 1 Cor. 6. 5, 6 Eph 5. 15 16, 17 p Isai. 5. 4 2 Pet. 1. 8, 9 q Rom. 2. 23 3, 24 r Gal. 3. 1, 3 Heb. 6 6 Exo. 20.

modo abuti non debemus t, præsertim quoniam tantùm abest ut ille hujus mandati transgressores absolvat eisve parcat, ut justum ejus judicium minimè eos effugere passurus sit u, hominum censuras ac supplicia multi licèt eorum subterfugiant *.

t Lev. 19. 12
u Ezech. 36 21, 22, 23 Deut. 28 58, 59 Zech. 5. 2, 3 4
* 1 Sam. 2 12, 17, 22 24 cum 1 Sam. 3. 13

Q. *Quodnam est mandatum quartum?*

R. Mandatum quartum est [*Memineris diem sabbati ut sanctifices eum: sex diebus operaberis, & facies omne opus tuum, septimus verò dies sabbatum Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque filius tuus, neque filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec hospes tuus quicunque intra portas tuas commoratur: Nam sex diebus perfecit Dominus cœlum, terramque, mare,*

mare, & quicquid in illis continetur, septimo verò die requievit, quamobrem benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit x] x Exo. 20 8, 9 10, 11

Q. *Quid exigitur in quarto mandato?*

R. Quartum mandatum ab omnibus exigit sanctificationem sive sanctam Deo observationem temporis illius definiti quod ipse in verbo suo designavit. nominatim è septenis diebus unum integrum, qui à mundi primordiis usque ad resurrectionem Christi dies erat septimus; exinde autem dies septimanæ primus ad finem usque mundi observandus. Qui Christianum sabbatum elt y, ac in N. T. dicitur *dies Dominicus* z.

y Deu. 5. 12 13, 14 Gen. 2. 2, 3 1 Cor. 16 1, 2 Act. 20. 7 Mat. 5. 17 18 Isa. 56. 2, 4 6, 7 z Apoc. 1. 10

Q. *Quomodo sanctificandum est sabbatum, sive dies Dominicus?*

R. Sancti-

R. Sanctificandum est sab-
a Exo. 20. 8 batum sive dies Dominicus
10 sanctâ per totum diem quie-
b Exod. 16 te *a*, non tantùm ab ejusmodi
25, 26, 27 negotiis mundanis ac recreati-
28 onibus quæ aliis diebus sunt li-
Neh 13 15 cita *b*: quinetiam hoc habendo
16, 17, 18, 19 in deliciis, totum illud tempus
21, 22 (nisi quod ad opera necessita-
Jer. 17. 21 tis ac miseri cordiæ requiritur *c*)
22 in exercitiis divini cultus publi-
c Mat. 12, 1 cis privatisque insumendo *d*:
ad 13 quem in finem corda nobis
d Isa. 58. 13 sunt præparanda, ac eâ provi-
Luc. 4. 16 dentiâ, diligentiâ & moderati-
Act 20. 7 one disponenda sunt, ac tem-
1 Cor. 16. 2 pestivè conficienda mundana
Psal. 92. Tit. negotia, ut magis expediti si-
Isa. 66. 23 mus ac idonei illius diei offi-
Lev. 23. 3 ciis præstandis *e*.
e Exo. 20. 8 Luc. 23. 54 56 Exo. 16. 21 25, 26, 29 Neh. 13. 19

Q. *Cur ad Patres-familiarum, reliquosque superiores præcipuè dirigitur mandatum de observando sabbato?*

R. Mandatum de sabbato obser-

bservando præcipuè dirigitur
d Patres-familiarum reliquos-
que superiores, eò quòd non
olùm ipsi teneantur id obser-
vare, verùm etiam curare ut
ab illis omnibus qui subduntur
ipsorum regimini, similiter ob-
servetur, & quoniam procli-
ves sunt eos quibus imperant
suis negotiis impedire quò mi-
nùs id faciant *f*.

f Ex. 20. 10
Josh. 24. 15
Neh. 13. 15
17
Jer. 17. 20
21. 22
Ex. 23. 12

Q. *Quænam sunt peccata prohibita in quarto mandato?*

R. Peccata prohibita in quarto mandato sunt officiorum quæ inibi exiguntur omissio quælibet *g*, omnisque eorum oscitans, negligens, & inutilis præstatio, eorumque tædium *h*; omnis illius diei profanatio, seu otio, sive agendo quod in se malum est *i*, sive operibus, dictis, cogitationibus circa res mundanas ac

g Ezech. 22
26
h Act. 20. 7
9
Ezech. 33
30, 31, 32
Amos. 8. 5
Mal. 1. 13
i Ezech. 23
38

k Jer. 17. 24 recreationes non necessar
27 is k.
Isai. 58. 13 Q. *Quænam sunt ration*
subjunctæ quarto mandato
quibus ad ejusdem observa
tionem vehementius urgea
mur?

R. Rationes annexæ quart
mandato, quibus ad ejusde
observationem vehementiù
urgeamur, desumptæ sunt a
illius æquitate, sex dies è se
ptem nobis & rebus nostri
permittente Deo, sibi ver
ipsi unicum reservante, in hi
verbis [*Sex diebus operaberi*
l Exo. 10 9 *& facies omne opus tuum* l.]
à Dei peculiaris sibi in eo di
proprietatis vendicatione [*Di-*
es septimus sabbatum est Do-
m Exo. 20 *mini Dei tui* m.] ab exem.
10 plo Dei qui [*Sex Diebus por-*
fecit cœlum, terramque, mare,
& quicquid in illis continetur,
septimo verò die requievit]
atque

atque à benedictione quam diei illi impertivit Deus, non solùm illum consecrando ut dies foret ipsius cultui peculiaris, verùm ordinando ut medium foret benedicendi nobis eundem sanctificantibus [*quamobrem benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit* n.] n Ex. 20. 11

Q. *Quare ponitur in principio mandati quarti vox* [Memineris?]

R. Vox [*Memineris*] ponitur in principio mandati quarti o, partim propter summum ex illius recordatione beneficium, quandoquidem exinde plurimum adjuvamur in præparatione nostra ad ipsum observandum p, atque ex ejus observatione ad reliqua mandata omnia melius observanda q, simul & gratâ memoriâ summa illa beneficia creatio-

o Exo. 20. 8
p Ex. 16. 23 Luc. 23. 54 56. cum Mar. 15. 42 Neh. 13. 19
q Psal. 92 Tit. cum v. 13, 14 Ezec. 20. 12 19, 20

nis ac redemptionis conſervanda, quæ totam religionem compendio quaſi complectuntur r; partim etiam quoniam proni ſumus in illius oblivionem ſ, eò quòd cùm minùs hoc à nobis exigat naturale lumen t, tum libertatem naturalem minuat in rebus aliàs non illicitis u: quodque ſemel tantum ſeptenis diebus recurrat, multaque negotia mundana interveniant quæ mentes noſtras nimium ſæpè abſtrahunt quo minùs vel de noſtri ad illum præparatione, vel de celebratione ejuſdem cogitemus *: Denique quòd Satanas ejuſque adminiſtri hujuſce dei gloriam, ac vel etiam memoriam delere plurimùm annitantur, nempe quo irreligionem omnem, ac impietatem introducant x.

r Gen. 2 3 Pſa 118 22 24 cum Act. 4.10,11 Apoc. 1. 10
ſ Ezech. 22 26
t Neh. 9.14
u Exod. 34 21
* Deu 5.14 15
x Amos. 8. 5 Lam 1.7 Jer. 17.21 22 23 Neh 13. 15 ad 23

Q. *Quænam eſt ſumma*

ſex

ſex mandatorum quæ officium noſtrum erga homines complectuntur ?

R. Sex mandatorum quæ officium noſtrum erga homines complectuntur hæc ſumma eſt, nempe ut proximum noſtrum perinde atque noſmet ipſos diligamus y, idemque aliis faciamus. quod nobis ab eis factum vellemus z.

y *Matt.* 22 39
z *Matt.* 7 12

Q. *Quodnam eſt mandatum quintum ?*

R. Quintum mandatum eſt [*Honora Patrem tuum & Matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus* a.]

a *Exod.* 20 12

Q. *Quinam Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur ?*

R. Patris ac Matris nomine in quinto mandato ſignificantur non ſolùm Parentes natura-

les *b*, verum etiam superiores omnes, seu ætate *c*, sive donis *d*, tum verò imprimis illi qui nobis munere vel authoritate ex ordinatione Divina præsunt, sive in familia *e*, sive in Ecclesia *f*, sive in republica *g*.

b Prov. 23 22. 25 Eph. 6. 1, 2 c 1 Tim. 5. 1 2 d Gen. 4. 20 21, 22 Gen. 45. 8 e 2 Reg. 5. 13 f 2 Reg. 2. 12 2 Reg. 13. 14 Gal. 4. 19 g Isa. 49. 23

Q. *Quamobrem verò superiores Pater ac Mater nuncupantur?*

R. Superiores Pater ac Mater nuncupantur, cum ut intelligant illi debere se in omnibus erga inferiores suos officiis parentum naturalium amorem ac indulgentiam imitari, habitâ tamen relationis ratione *h*: tum ut inferiores indè ad officia sua majore cum promptitudine & alacritate superioribus suis tanquam parentibus præstanda inducantur *i*.

h Eph. 6. 4 2 Cor. 12. 14 1 Thes. 2. 7 8, 11 Num. 11. 11, 12 1 Cor. 4. 14 15, 16 2 Reg. 5. 13

Q. *Quis est mandati quinti generalis scopus?*

R. Mandati quinti scopus generalis

generalis est illorum officium præstatio ad quæ pro variis relationibus nostris tenemur mutuò, quatenus inferiores sumus, superiores, aut æquales *k*.

Q. *Quis superioribus ab inferioribus debetur honos?*

R. Honos qui superioribus debetur ab inferioribus est, debita imprimis corde *l*, verbis *m*, gestuque *n*, reverentia, deinde pro iis preces & gratiarum actio *o*, virtutum & gratiarum quæ in eis conspiciuntur imitatio *p*, ut etiam prompta in rebus licitis eorum mandatis & consiliis obedientia *q*; & correctionibus eorum submissio debita *r*: quin & eorum cùm personarum tum authoritatis defensio *s*, sustentatio ac propugnatio, & erga utrasque

k *Eph.* 5. 21
1 *Pet.* 2. 17
Rom. 12. 10
l *Mal.* 1. 6
Lev. 19. 3
m *Prov.* 31 28
1 *Pet.* 3 6
n *Lev.* 19 32
1 *Reg* 2 19
o 1 *Tim* 2. 1 2
p *Heb.* 13. 7
Phil. 3. 17
q *Eph.* 6. 1 2, 5, 6, 7
1 *Pet.* 2. 13 14 *Rom.* 13. 1 2, 3, 4, 5
Heb. 13. 17
Pro. 4 3, 4
Pro. 23. 22
Exo. 18. 19 24
r *Heb.* 12. 9
1 *Pet.* 2. 18 19, 20
s 1 *Sam.* 26 15, 16 2 *Sam.* 18. 3 *Esth.* 6. 2

fidelitas

t Tit. 2. 9, 10
u Mat. 22. 21
Ro. 13. 6, 7
1 Tim. 5. 17, 18
Gal. 6. 6
Gen. 45. 11
Gen. 47. 12
* 1 Pet. 2. 18
Pro. 23. 22
Gen. 9. 23
x Pſ. 127. 3, 4, 5
Prov. 31. 23
y Mat. 15. 4, 5, 6
z Num. 11. 28, 29
a 1 Sam. 8. 7 Iſai. 3. 5
b 2 Sam. 15. 1, &c. 12
c Exo. 21. 15
d 1 Sam. 10. 27
e 1 Sam. 2. 25
f Deu. 21. 18, 19, 20, 21
g Pſ. 30. 11, 17
h Pro. 19. 26

fidelitas *t*; pro cujuſque ordine & ſtatus in quo fuerit conditione *u*, eorumque infirmitatum toleratio, atque in charitate diſſimulatio *; adeò quidem ut cùm eis tum eorum regimini honori eſſe poſſint *x*.

Q. *Quænam ſunt inferiorum in ſuperiores ſuos peccata?*

R. Peccata inferiorum in ſuperiores ſuos ſunt, officiorum iis debitorum neglectus quilibet *y*; invidia *z*, contemptus *a*, & rebellio *b* adverſùs ipſorum ſeu perſonas *c*, ſive munera *d*, in licitis eorum conſiliis *e*, mandatis, & correctionibus *f*: eorum execratio, deriſio *g*, atque ejuſmodi omnis ſcandali plena converſatio, quæ ipſis eorumque regimini probro ſit ac dedecori *h*.

Q. *Quid*

Q. *Quid verò superiores inferioribus præstare tenetur?*

R. A superioribus exigitur ut, pro illa quam à Deo acceperunt potestate, & relatione in qua sunt constituti, inferiores suos diligant *i*, pro eis orent *k*, eisque benedicant *l*: ut eos instruant *m*, consilio dirigant, ac admoneant *n*, benè quidem merentes ut favore complectantur *o*, laudent *p*, ac remunerentur *q*: malè verò agentes ut rejiciant *r*, reprehendant, castigentque *s*: ut protegant eos *t*, omniaque iis procurent quæcunque sunt animæ *u* aut corpori * necessaria, utque graviter, prudenter, sanctè & exemplariter se gerendo Deo gloriam *x*, sibimet ipsis honorem conciliant *y*, adeoque eam quâ Deus illos induit authoritatem tueantur *z*.

i Col. 3. 19 Tit. 2. 4
k 1 Sam. 12. 23 Job. 1. 5
l 1 Reg. 8. 55, 56 Heb 7. 7 Gen. 49. 28
m Deut. 6. 6, 7.
n Eph 6. 4
o 1 Pet. 3. 7
p 1 Pet. 2. 14 Rom 13. 3
q Esth. 6. 3
r Rom. 13. 3, 4
s Pro. 29. 15
t Pet. 2. 14
t Iob 29. 12, 13. 14, 15, 16, 17
u Isa. 10, 17 Eph 6.
* 1 Tim. 5. 8
x 1 Tim. 4. 12 Tit. 2. 3, 4, 5
y Reg 3. 28
z Tit. 2. 15

Q. *Quænam ſunt peccata ſuperiorum?*

R. Superiorum peccata (præter neglectum eorum quæ ab illis exiguntur officiorum *a*) ſunt, ſeipſos *b* h. e. ſuam ipſorum gloriam *c*, otium, lucrum, aut voluptatem *d* inordinatè appetere; jubere quæ ſunt illicita *e*, aut quæ ab inferioribus præſtari nequeunt *f*, eis ut malè agant conſulere *g*, vel malè agentibus animos facere *h* ac favere *i*, dehortari ac deterrere à benè agendo, benè autem agentes malè tractare *k*; eos indebitè caſtigare *l*, injuriæ, tentationi, ac periculo negligenter eos aut exponere aut permittere *m*; provocare ad iram *n*; aut quocunque modo ſemetipſos dehoneſtare, auto-

a *Ezech.* 34 2,3,4
b *Phil.* 2. 21
c *Joh.* 5. 44
Joh. 7. 18
d *Iſa* 56. 10 11 *Deut.* 17. 17
e *Dan.* 3. 4 5, 6 *Act.* 4. 17, 18
f *Exo.* 5. 10 ad 18.
g *Mat.* 23. 2, 4
h *Mat.* 14. 8 cum *Mar.* 6 24
i 2 *Sam.* 13 28 1 *Sam.* 3. 13
k *Joh.* 7. 46 47, 48, 49 *Col.* 3. 21 *Exod.* 5. 17
l 1 *Pet.* 2. 18, 19, 20 *Heb.* 12. 10 *Deut.* 25. 3
m *Gen.* 38. 11, 26 *Act.* 18. 17
n *Eph.* 6. 4

ritatem-

ritatemque ſuam imminuere, injuſtè, imprudenter, acerbè, vel remiſſè ſe gerendo *o*.

o Gen. 9. 21 1 Reg. 12. 13 14, 15, 16 1 Reg. 1. 6 1 Sam. 2, 29 30, 31

Q. *Quænam ſunt æqualium officia?*

R. Officia æqualium ſunt dignitatis ac valoris ſui invicem rationem habere *p*; honorem tribuendo alterum alteri antecellere *q*; de alterius donis aut profectu tanquam de propriis gaudere mutuò *r*.

p 1 Pet. 2. 17

q Ro. 12. 10

r Ro. 12. 15 16 Phil. 2. 3, 4

Q. *Quænam ſunt æqualium peccata?*

R. Æqualium peccata ſunt (præter neglectum eorum quæ ab iis exiguntur officiorum *ſ*) alterius invicem dignitatem parvi facere *t*, donis invidere *u*, de auctis honoribus, aut proſperitate dolore affici ***, ſuperioritatem in ſe invicem uſurpare *x*.

ſ Rom. 13. 8

t 2 Tim. 3. 3

u Act. 7. 9 Gal. 5. 26

* Num. 12. 2 Eſth. 6. 12 13

x 3 Joh. v. 9 Luc. 12. 24

Q. *Quænam eſt ratio quinto mandato annexa, quâ magis*

gis nos ad ejus obſervationem urgeamur?

R. Ratio annexa quinto mandato in hiſce verbis [*Ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus*] eſt, quâ longævitas, ac proſperitas diſertè promittitur omnibus hoc mandatum obſervantibus quatenus nempe Dei gloriæ, eorumq; bono conducant.

y Exod. 20 12

z Deu. 5.16 1 Reg 8.25 Eph. 6.2,3

Q. *Quodnam eſt mandatum ſextum?*

R. Mandatum ſextum eſt [*Non occides.*]

a Exod. 20 13

Q. *Quæ autem ſunt officia in ſexto mandato imperata?*

R. Officia in ſexto mandato imperata ſunt, ſtudia quæque ſedula licitique conatus vitam noſtram *b* aliorumque *c* conſervandi; omnibus cum cogitationibus tum deſtinationibus obſiſten-

b Eph. 5 28 29

c 1 Reg 18 4.

ſiſtendo *d*, paſſiones ſubjugando *e*; occaſiones *f*, tentationes *g*, actioneſque omnes declinando, quæcunque eò tendunt ut vitâ ſuâ quiſpiam injuſtè privetur *h*; prout etiam juſtâ ejuſdem adverſus vim defenſione *i*, patiente manus divinæ perpeſſione *k*, animi tranquillitate *l*, cordis alacritate *m*, cibi *n*, potus *o*, medicinæ *p*, ſomni *q*, laboris *r*, ac recreationum *ſ* uſu ſobrio, cogitationibus benignis *t*, dilectione *u*, miſericordiâ *, manſuetudine, lenitate, benignitate *x*, dictis ac moribus placidis *y*, mitibus, comibuſque *z*, longanimitate, facilitate rede-

d Jer. 26 15 16 Act. 23. 12 16. 17, 21 27
e Eph. 4. 26 27
f 2 Sam. 2 22 Deut. 22. 8
g Mat 4. 6
h Pro. 1. 10 10, 11, 15 16
i 1 Sam. 24 12 1 Sam. 26. 9, 10, 11 Gen. 37. 21 22 i Pſa 82. 4 Pro. 24. 11 12 1 Sam. 14 45 1 Theſ. 4. 11
k Jac. 5. 7 8, 9 10, 11 Heb. 12. 9 11
l 1 Pet 3. 4 Pſal 37. 8, 9, 10, 11
m Prov. 17. 22
n Pro. 25 16 27 01 Tim. 5. 23
o Iſai 38. 21
p Pſa. 27. 2
q Eccl. 5. 12
r Theſ. 3. 10, 12 Prov. 16 16
ſ Eccl. 3. 4, 11
t 1 Sam. 19. 4, 5
u Rom 13. 10.
* Luc. 10. 33, 34, 35
x Col. 3. 12, 13
y Jac. 3. 17
z 1 Pet. 3. 8, 9, 10, 11 Pro. 15. 1 Judic. 8. 1, 2, 3

undi in gratiam, injuriarum patiente tolerantiâ & condonatione, boni pro malo retributione *a*, afflictorum levatione, & ſublevatione, tuitione ac defenſione innocentum *b*.

Q. *Quænam ſunt peccata in ſexto mandato vetita?*

R. Peccata vetita in ſexto mandato ſunt, quælibet vitæ ademptio ſeu noſtræ *c*, ſive alienæ *d*, extra tamen rationem juſtitiæ publicæ *e*, belli legitimi *f*, ac defenſionis neceſſariæ *g*; licitorum ac neceſſariorum vitæ mediorum neglectus aut ſubductio *h*, ira mala *i*, odium *k*, invidia *l*, vindicta cupiditas *m*, omnes paſſionum exceſſus *n*, curæ anxiæ *o*, cibi, potûs *p*, laboris *q*, recreationum *r* uſus immoderatus;

a *Mat.* 5. 24 *Eph* 4. 2, 32 *Rom* 12. 17 20, 21
b 1 *Theſ.* 5. 14 *Job.* 31. 19 20 *Mat.* 25 35, 36 *Pro.* 31. 8, 9
c *Act.* 16. 28
d *Gen.* 9. 6
e *Num* 35 31, 33
f *Jer.* 48. 10 *Deu.* 20 cap
g *Exo.* 22 2, 3
h *Mat.* 25 42, 43 *Jac.* 2. 15, 16 *Eccl* 6. 1, 2
i *Mat.* 5. 22
k 1 *Joh.* 3. 15 *Lev* 19. 17
l *Pro* 14 30
m *Ro.* 12. 19
n *Eph* 4. 31
o *Mat.* 6 31, 34 p *Luc.* 21. 34 *Ro.* 13. 13 q *Eccle.* 2. 10, 12 *Eccleſ.* 2, 22, 23 r *Iſa.* 5. 12

dictu

dicta provocantia *s*, oppressio *t*, litigatio *u*, percussio, vulneratio ***, & quicquid denique conferre quoquo modo possit ad vitam cujuspiam destruendam *x*.

s *Pro.* 25. 1 *Pro.* 12 18 t *Ezech.* 18 18 *Exod.* 1. 14 u *Gal.* 5. 15 *Pro.* 23. 19 * *Num.* 35 16, 17, 18, 21 x *Exo.* 21. 18. ad finem.

Q. *Quodnam est mandatum septimum?*

R. Mandatum septimum est [*Non mœchaberis* y.]

Q. *Quænam verò sunt officia in septimo mandato imperata?*

y *Exo.* 20 14

R. Officia septimo mandato imperata sunt corporis, mentis, affectuum *z*, verborum *a*, gestuumque *b*, castitas: ejusque in nobis ipsis ac in aliis conservatio *c*, oculorum suumque omnium vigil custodia *d*, temperantia *e*, inter castos versari *f*, in vestitu mode-

z 1 *Thes.* 4 4 *Job.* 31. 1 a *Col.* 4. 6 b *Pet.* 3. 2 c 1 *Cor* 7. 2 3 5, 3 6 d *Job.* 31. 1 e *Act.* 24 24, 25 f *Pro.* 2. 16. 1 d 22

g 1 Tim. 2. 9
h 1 Cor. 7. 2, 9
i Prov. 5. 19, 20
k 1 Pet. 3. 7
l Pro. 3. 11, 27, 28
m Pro. 5. 8, Gen. 39. 8, 9, 10
n Pro. 5. 7
o Heb. 13. 4, Gal. 5. 19
p 2 Sam. 13. 14
q 1 Cor. 5. 1, Rom 1. 24, 26, 27, Lev 20. 15, 16
r Mat. 5. 28, Mat. 15. 19, Col 3. 5, Eph. 5. 3, 4, Pro. 7. 5. 21, 22
s Iſa. 3. 16
t 2 Pet. 2. 14

ſtia *g*, conjugium continentia donum non habentium *h*, conjugalis amor *i*, ac cohabitatio *k*: in vocationibus labor diligens *l*, occaſionum omnium impuritatis fuga, ac tentationum eò tendentium reſiſtentia *m*.

Q. *Quæ ſunt peccata prohibita in mandato ſeptimo?*

R. Peccata in mandato ſeptimo prohibita ſunt, cùm neglectus officiorum quæ exiguntur *n*, tum etiam adulterium, fornicatio *o*, raptus, inceſtus *p*, ſodomia, ac lubidines omnes non naturales *q*; impuræ quæque imaginationes, cogitationes intentiones, affectioneſque *r*; corrupta omnia turpiaque colloquia, eiſve auſcultatio *ſ*, oculorum laſcivia *t*, geſtus impudens leviſque, veſtitus

vestitus immodestus *u*, conjugiorum licitorum prohibitio *, illicitorum dispensatio *x*, prostibulorum approbatio, toleratio, exercitium, eorundemque frequentatio *y*; vota cœlibatus illaqueantia *z*, matrimonii dilatio indebita *a*, polygamia, quâ plures habet aut vir uxores, aut fæmina maritos eodem tempore *b*, injustum divortium *c*, aut desertio injusta *d*, otium, gula, ebrietas *e*, consortii impudici usus *f*, ut & lascivarum cantionum, librorum, picturarum, saltationum, ludorum scenicorum *g*, omnium denique quæ impudicitiæ motus excitare in nobis aliisve possint, omnesque impudicitiæ actus *h*.

u *Pro.* 7. 10 13
* 1 *Tim.* 4. 3
x *Lev.* 18. 1 1 d 21 *Marc.* 6. 18 *Mal* 2. 11. 12
y 1 *Reg* 15. 12 2 *Reg* 23. 7 *Deu.* 23. 17 18 *Lev.* 19. 29 *Jer.* 5. 7 *Prov.* 7. 24. 25, 26, 27
z *Mat.* 19. 10 11
a 1 *Cor.* 7. 7 8, 9 *Gen.* 38. 26
b *Mal.* 2. 14 15 *Mat.* 19. 5
c *Mal.* 2. 16 *Mat.* 5. 32
d 1 *Cor.* 7. 12 13

e *Ezech.* 16 49 *Pro* 23. 30, 33 f *Gen* 39 10 *Pro.* 5. 8 g *Eph.* 5 4 *Ezech.* 23. 14, 15, 16 *Isa.* 23. 15 16, 17 *Isa.* 3. 16 *Marc.* 6 22 *Rom* 13 13 1 *Pet.* 4. 3 h 2 *Reg.* 9. 30 cum *Jer.* 4. 30 & *Ezech.* 23. 40

Q. Quod.

Q. *Quodnam eſt mandatum octavum?*

R. Mandatum octavum eſt;

i Exo. 20. 15 [*Non furaberis* i.]

Q. *Quanam ſunt officia octavo mandato imperata?*

R. Officia octavo præcepto imperata ſunt, veritas, fidelitas, juſtitiaque in contractibus ac hominum inter ſe commerciis *k*, ſuum cuique tribuere *l*, reſtitutio bonorum, ſi quæ injuſtè ab iis ad quos jure ſpectant detineantur *m*; largitio ac mutuatio gratuita, prout res noſtræ tulerint, ac neceſſitates aliorum flagitaverint *n*, judiciorum noſtrorum, voluntatum & affectionum circa res mundanas moderatio *o*, providens cura ſtudiumque ea quæ naturæ noſtræ ſuſtentandæ neceſſaria ſunt ac convenientia conditionique noſtræ congruentia

k *Pſa.* 15. 2, 4
l *Zech.* 7. 4, 10
Zech. 8. 16, 17
m *Rom.* 13. 7
m *Lev.* 6. 2, 3, 4, 5 cum *Luc.* 19. 8
n *Luc.* 6. 30, 38
o 1 *Tob.* 3. 17
Eph. 4. 28
Gal. 6. 10
p 1 *Tim.* 5. 6, 7, 8, 9
Gal. 6. 14

tia p acquirendi q, conser-
ndi, adhibendi, ac ordinan-
; vitæ genus licitum r, in
que diligentia ſ; frugali-
t: actionum forentium u,
fidejuſſionum, niſi ſi fortè
ceſſariæ fuerint, evitatio
arumque ejus generis obli-
tionum *: unà cum conatu
s & bona externa non minùs
iorum quàm noſtra, juſtis
ibuſque licitiſq; mediis, cum
ocurandi, tum conſervandi ac
omovendi x.

Q. *Quæ ſunt peccata ve-
ta in octavo præcepto?*

R. Peccata octavo præce-
o vetita (præter officiorum
iæ inibi exiguntur negle-
um y,) ſunt furtum z, latro-
nium a, plagium b, rei cu-
libet vi aut dolo malo ab-
æ receptio c, fraudem exer-

p Pro. 27. 23 ad finem. Eccl. 2. 24 Eccleſ. 3. 12 13 1 Tim 6. 17 18 Iſa 38. 1 Mat. 11. 8 q 1 Tim. 5. 8 r 1 Cor. 7. 20 Gen. 2. 15 Gen. 13 19 t Eph. 4. 28 Prov. 10. 4 u Job. 6. 12 Pro. 21. 20 n 1 Cor. 6. 1 ad 9 * Pro. 6. 1. ad 6 Prov. 31. 5 x Lev. 25 35 Deut. 22. 1, 2, 3, 4 Exo. 23. 4, 5 Gen. 47. 14 20 Phil. 2. 4 Mat. 22. 39 a Pſ 62. 10

ac 2. 15, 16 1 Joh. 3. 17 2 Eph. 4. 28 1 Tim. 1. 10 c Pro. 29. 24 Pſal. 50. 18

cere

d 1 Thes. 4. 6 cere *d*, ponderibus ac mensur
e Pro. 11. 1 injustis uti *e*, terminos dimo
Pro. 20. 10 vere *f*, in contractibus hom
f Deut. 19 num inter se *g*, aut in rebu
14 Pro. 23. 10 hdei commissis injustitia &
g Amos 8. 5 fraudulentia *h*, oppressio *i*, ex
Psa. 37. 21 pilatio *k*, fæneratio *l*, corrupt
h Luc. 16. 10 munerum acceptatio *m*, actio
11, 12 nes forenses excruciantes *n*
i Ezc. 22 29 agrorum diremptiones ac vil
Lev. 25. 17 larum depopulationes injustæ
k Mat. 23 Timiopolas agere unde rerum
25 Ezech. precium augeatur *p*, institut
22 12 vitæ illicitæ *q*, omnes aliæ rati
l Psa. 15. 5 ones injustæ ac nefariæ quibu
m Job. 15 à proximo nostro quod ei jur
34 debetur aut auferimus, aut de
n 1 Cor. 6. 6 tinemus, aut nosmet ipsos lo
7, 8 cupletamus *r*: avaritia *s*, in
Prov. 3. 29 ordinata bonorum externorum
30. æstimatio, aut affectatio *t*, dis
o Isa. 3. 8 fidentes ac distrahentes cur
Mic. 2. 2 studiaque in eis acquirendis
p Prov. 11 26
q Act. 19 19, 24, 25 r Job. 20. 9 Jac. 5. 4 Prov. 22. 6 s Lu
12. 15 t 1 Tim. 6. 5 Col. 3. 2 Pro. 23. 5 Psa. 62. 1

onservandis, utendisque *u*; iorum rebus prosperis invide- * ; prout etiam ignavia *x*, rodigalitas, lusus vastantes: eliquæque omnes viæ damnum ei nostræ familiari indebte ferendi *y*, utì & debito usu, solatio ex rebus nobis à Deo onatis percipiendo nostrimet efraudatio *z*.

Q. *Quodnam est mandatum nonum?*

R. Mandatum nonum est [*Non eris adversus proximum tuum testis mendax* a.]

Q. *Quæ sunt officia nono mandato imperata?*

R. Officia nono mandato mperata sunt, veritatem inter homines *b*, bonumque nomen & existimationem proximi æquè ac nostrum conservare *c*, ac promovere; veritatem publicè agnoscere ac defendere *d*, eam ex animo *e*, sincerè *f*, libe re

u Mat. 6. 25 31. 34
Eccl. 5. 12
* Psa. 73 3
Psa. 37. 6, 7
x 2 Thes. 3 11
Prov. 18 9
y Pro. 21. 17
Pro. 23. 20 21
Pro. 28. 19
z Eccl. 4. 8
Eccles. 6 2
1 Tim. 5. 8
a Exo. 20 16
b Zech. 8. 16
c 3 Joh. v. 12
d Prov. 31 8. 9
e Psa. 15. 2
f 2 Chron. 19. 9

g 1 Sam. 19 4,5 rè *g*, plane *h*, pleneque *i* pr
h Iosh 7. 19 loqui eamque solam, cùm
i 2 Sam. 14 18,19,20 rebus forensibus ac juridicis
k Lev. 19 15 Prov. 14. 5 tum in aliis rebus quibuscu
que *l*: bene de proximis n
stris præ charitate existimare
25 eorumque bonum nomen
l 2 Cor. 1. 17 18 mare, cupere, deque eo gaud
Eph. 4. 25 re *n*; de ipsorum infirmitat
m Heb. 6. 9 bus dolore affici *o*, easque co
1 Cor. 13. 7 perire *p*: dona & gratias e
n Rom. 1. 8 rum lubenter agnoscere
2 Joh. v. 4 eorum innocentiam propugn
3 Joh. v. 3 4 re *r*, bonam de iis famam pro
o 2 Cor. 2 4 ptè excipere *s*, obloquution
verò non nisi invitè admitte
2 Cor. 12 21 re *t*: delatores *u*, adulatoriâ
p Pro. 17. 9 res *, ac detractatores rejice
1 Pet. 4. 8 re *x*: nominis nostri amore
q 1 Cor. 1. 4 5,7 curamque gerere, illudque
ubi opus est, defendere *y*
2 Tim. 1. 4 5 promissiones licitas præstare

r 1 Sam. 22. 14 s 1 Cor. 13. 6,7 t Psal. 15. 3 u Pr
25. 23 * Pro. 16. 24. 25 x Psa. 101. 5 y Pro
22. 1 Joh. 8. 49 z Psal. 15. 4

quecun

quæcunque denique vera sunt, quæcunque honesta, quæcunque amabilia, quæcunque boni nominis, eis studere, ea facere *a*.

Q. *Quænam sunt peccata nono præcepto prohibita?*

R. Peccata nono præcepto prohibita sunt, veritatem aut nomen seu proximorum sive notorum quocunque modo violare *b*, tum verò præcipuè in judiciis publicis *c*: testimonium falsum præbere *d*, testes falsos subornare *e*, scienter ac prudenter malam causam aut præsentiâ aut patrocinio defendere, veritatem impudenter ac vultuosè opprimere *f*, sententiam injustam ferre *g*, quod malum est bonum, quod verò bonum est malum dicere, improbos secundum opera justorum remunerare, justos autem secundum opera improborum *h*: testa-

a Phil. 4. 8
b 1 Sam. 17 28
2 Sam. 16. 3
2 Sam. 1. 9 9, 10, 15, 16
c Lev. 19. 15 Hab. 1. 4
d Pro. 19. 5 Pro. 6. 16 19
e Act. 6. 13
f Jer. 9 3, 5 Act. 24. 2 5
Psal. 12 3, 4 Psal 52. 1, 2 3, 4
g Pro. 17. 15
i Reg. 21. 9 10, 11, 12, 13
h Isai 5. 23

testamenta vel tabulas subjice-
re aut comminiſci *i*, veritatem
i *Pſal.* 119 69 ſupprimere, indebite in cauſ-
Luc. 9. 8 juſta reticere *k*, prout etiam
Luc. 16. 5, 6 ſilere, quandocunque iniquita-
7 tem aut ipſi reprehendere *l*,
k *Luc.* 5 1 aut ad alios deferre debemus
Deut. 13 8 *m*; veritatem dicere, intem-
Act. 5. 3 8 9 peſtivè *n* malitiosè in malum
2 *Tim.* 4. 16 finem *o* eandem in falſum ſen-
1 *Reg.* 1. 6 tentiam pervertere *p*, aut du-
Lev. 19. 17 biè ac æquivoce proferre ad
m *Iſa.* 59. 4 veritatis juſtitiæve incommo-
n *Pro.* 29. 11 dum ac detrimentum *q*; fal-
o *1 Sam* 22. 9 o cum *Pſal.* 52 1, 2 ſiloquium *r*; mendacium *ſ*;
3, 4 obtrectatio *t*; abſentum inſimu-
p *Pſa* 56 5 latio *u*; detractio *: rumi-
Job 2. 19 geratio *x*: ſuſurrus *y*: ſub-
cum *Mat* 26. 60, 61 ſannatio *z*, convitium *a*, cen-
q *Gen* 3. 5 ſura temeraria *b*, tetrica *c*, i-
Gen. 26. 7, 9 niqua *d*, intentionum, verborum

r *Iſa* 59. 13 ſ *Lev* 19. 11 *Col* 3 9 t *Pſal.* 50. 20
u *Pſal* 15. 3 * *Jac.* 4. 11 *Jer* 38. 4 x *Lev.* 19. 16
y *Rom* 1. 29 30 z *Gen* 21. 9 cum *Gal.* 4 29
a 1 *Cor.* 6. 10 b *Mat.* 7. 1 c *Act.* 28. 4 d *Gen.* 38. 14
Rom 2. 1

actionumque

ctionumque mala interpreta-
io *e*: adulatio *f*: oſtentatio
ana *g*: nimis honorifice aut
iliter de nobiſmet ipſis aliiſve
ut loqui aut ſentire *h*: dono-
um gratiarumque Dei abne-
atio *i*: levioris culpæ aggra-
atio *k*, peccatorum occulta-
io, excuſatio vel extenuatio,
ùm ad ea liberè confitendum
nvitamur *l*: infirmitatum
roditio non-neceſſaria *m*;
alſos rumores ſpargere *n*:
blocutiones avidè accipere,
iſque favere *o*: aures adverſùs
efenſionem juſtam obturare
, ſuſpicio mala *q*, meritæ
ujuſquam laudi invidere vel
ndolere *r*, eamque imminuendi
onatus ac deſiderium *f*:

e *Neh.* 6. 8
7. 8
Rom. 3. 8
Pſa. 69. 10
1 *Sam.* 1. 13
14, 15
2 *Sam.* 10. 3
f *Pſ.* 12. 2, 3
g 2 *Tim.* 3. 2
h *Luc* 18. 9
11
Rom. 12. 16
1 *Cor.* 4. 6
Act. 12. 22
Exod. 4. 10
11, 12, 13
14
i *Job.* 27
5, 6
Job. 4. 6
k *Mat.* 7. 3
4, 5
è *Pro.* 28. 3
Pro. 30. 9

Gen. 3. 12, 13 *Jer.* 2. 35 2 *Reg.* 5. 25 *Gen.* 4. 9
m *Gen.* 9. 22 *Pro.* 25. 9, 10 n *Exo.* 23. 1 o *Pro.*
29. 12 p *Act.* 7. 56, 57 *Job.* 31. 13, 14 q 1 *Cor.*
13. 5. 1 *Tim.* 6. 4 r *Num.* 11. 29 *Mat.* 21. 15
Ezra. 4. 12, 13

t Jer. 48. 27 cujuſvis dedecore ac infami
u Pſ. 35. 15, 16, 21 lætitiam capere t: contemptu
Mat. 27. 28, 29 faſtidioſus u: admiratio ſtul
ta *; promiſſionum licitarum
Judæ v. 16 violatio x: neglectus earum re
Act. 22. 22 rum quæ ſunt bonæ famæ y, ea
x Rom. 1. 31, 2 Tim. 3. 3 rum autem quæ malam famam
y 1 Sam. 2. 24 conciliant, cum à nobis ipſi
z 2 Sam. 13. 12, 13 perpetratio vel non-declinatio
Pro. 5. 8, 9 Pro 6. 33 tum in aliis, quoad ejus fieri poteſt, non-impeditio z.

Q. *Quodnam eſt mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum eſt [*Non concupiſces proximi tui domum, non concupiſces proximi tui uxorem, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, neque aliud denique quicquam quod eſt proximi*
a Exo. 20. 17 *tui* a.]

Q. *Quænam ſunt officia quæ decimo præcepto exiguntur?*

R. Officia quæ decimo præ-

præcepto exiguntur sunt, ac-
quiescentia sorti nostræ adeò
perfecta *b*, totiusque animæ
nostræ adeò benevola in proxi-
num dispositio, ut omnes
interni nostri motus ac affectus
eum spectantes ad bonum ipsius
tendant, idemque promoveant
universum *c*.

Q. Quæ verò sunt peccata decimo mandato prohibita?

R. Peccata decimo mandato prohibita sunt, rerum nostrarum displicentia *d*, invidia *e*, dolorque de bono proximi *f*, una cùm motibus affectibusque circa res ejus indebitis quibuscunque *g*.

Q. Quisquamne potest mandata Dei perfectè observare?

R. Nemo potis est vel è seipso *h*, vel ex gratia quavis in hac vita receptâ mandata Dei per-

b *Heb.* 13. 5
1 *Tim.* 6. 6
c *Job.* 31. 29
Rom. 12. 15
Psal. 122. 7
8, 9
1 *Tim.* 1. 5
Esth. 10. 3
1 *Cor.* 13. 4
5, 6, 7
d 1 *Reg.* 21. 4
Esth. 5. 13
e 1 *Cor.* 10. 10
Gal 5. 26
Jac. 3. 14, 16
f *Psal* 112. 9
10
Neh. 2. 10
g *Ro.* 7. 7, 8
Rom. 13. 9
Col. 3. 5
Deut. 5. 21
h *Jac.* 3. 2
Job. 15. 5
Rom. 8. 3

perfecte implere *i*, verùm e
quotidie violat cum cogit
tionibus *k*, tum dictis, facti
que *l*.

Q. *An verò sunt omne*
legis Divinæ transgressio
suâ naturâ atque in conspect
Dei ex æquo graves?

R. Omnes legis Divin
transgressiones non sunt e
æquo graves; verum pecca
quædam aliis, tam suâ naturâ
quam propter varias eorunde
aggravationes, sunt in conspe
ctu Dei graviora *m*.

Q. *Quænam sunt aggra*
vationes illæ quibus peccat
alia aliis redduntur gravio
ra?

R. Peccatis aggravatione
accedunt

A Personis delinquenti
bus *n*, nempe si illis ætas pro
vectior sit *o*, si plus habean
experientiæ, aut gratiæ *p*, quoq
mag

i Eccl. 7, 20
1 Joh. 1. 8, 10
Gal. 5. 17
Rom. 7. 18
19
k Gen. 6. 5.
Gen. 8. 21
l Rom. 3. 9
ad 21 Jac.
3. 2 ad 13

m Job. 9. 11
Ezech. 8. 6
13, 15
1 Joh. 5. 16
Psa. 78. 37
31 56

n Jer. 2. 8
o Job. 32. 7
9 Eccles. 4
13
p 1 Reg. 11
4 9

magis professione religionis *q*, 9 2 *Sam.* 12
onis *r*, dignitate *s*, ac munere 14
int præstantes *t*, si sint aliorum 1 *Cor.* 5. 1
uces *u*, quorumq; exemplum r *Jac.* 4 17
lares possit ad imitationem *Luc.* 1. 47
vitare *. 4 8
s *Jer.* 5 4
5 t
A Personis Læsis *x*, si immedi- t 2 *Sam* 12.
atè adversus Deum *y*, ejus 7, 8, 9 *Etc.*
ttributa *z*, cultumque *a*; 8. 11, 12
adversus Christum, ejusque u *Rom.* 2. 17
ratiam *b*; Spiritum Sanctum a 25
, ejus testimonium *d*, ac ope- * *Gal.* 2, 11
ationes *e*; adversus superio- 12, 13 14
es, viros eminentes *f*, eosque x *Mat.* 2 t
uibus aut relatione aliquâ 38, 39
peciali conjuncti sumus, aut y 1 *Sam.* 2
fficio devincti *g*; adversus 25
anctorum quemlibet *h*, specia- *Act.* 5. 4.
im infirmos fratres *i*; ipsorum *Psal.* 51 4
ut aliorum quorumvis ani- z *Rom.* 2. 4
a *Mal.* 1. 4
11
b *Heb* 2

2, 3 *Heb.* 12. 25 c *Heb.* 10 29 *Mat.* 12. 31 32
d *Eph.* 4. 30 e *Heb.* 6. 4, 5 f *Judæ* v. 8 *Num* 12.
8, 9 *Isai.* 1. 5 g *Pro.* 30 17 2 *Cor.* 12. 15 *Psal.*
5. 12, 13, 14, 15 h *Zeph* 2. 8, 10, 11 *Mat.* 18 6
1 *Cor.* 6. 8 *Apoc.* 17. 6 i 1 *Cor.* 8. 11, 12 *Rom.*
14, 15, 15, 21

k Ezech. 13 19
mas k; commune bonum seu omnium sive multorum l.

l 1 Cor. 8. 12 Apoc. 18. 13
A Peccati naturâ & quali-

Mat 23. 15 l 1 Thes. 2. 15 16
tate m, si contra expressa legis verba sit n, aut plura mandata

Iosh. 22. 20 m Pro. 6. 30 ad finem.
violet, peccata plura in se con-tineat o; si non solum in corde conceptum, verum etiam dictis

n Ezra. 9 10 11, 12
aut factis expressum sit p: si aliis sit offendiculo q, si repa-

1 Reg. 11. 9 10
rationem nullam admittat r; si adversus media f salutis, be-

o Col. 3. 5 1 Tim. 6. 10
neficia t, judicii Dei u, naturæ

Pro. 5. 8, 9 10, 11, 12
lumen *, conscientiæ convictio-nem x, admonitionem publi-

Pro. 6. 32 33
cam privatamve y, censuras

Iosh 7. 21
Ecclesiasticas z, punitiones

p Isa. 1. 14 15
civiles a, nostras ipsorum pre-

Mat. 5. 22 Mic. 2. 1 q Mat. 18. 7 Rom. 2. 23, 24 r Deut. 22. 21 cum v. 28. 29 Pro. 6. 32, 33, 34, 35 s Mat. 11. 21, 22, 23, 24 Ioh. 15. 22 t Isai. 1. 3 Deut. 32. 6 u Amos 4. 8. ad 12 Jer. 5. 3 * Rom. 1. 26, 27 x Rom. 1. 32 Dan. 5. 22 Tit. 3. 10, 11 y Pro. 29. 1 z Tit. 3. 10 Mat. 18. 17 a Pro 27. 28 Prov. 23. 35

ces,

tes, proposita, promissa *b*, vota *c*, fœdera *d*, obligationes Deo facta aut hominibus *e*; si deliberate fiat *f*, præfracto animo *g*, insolenter *h*, impudenter *i*, ostentanter *k*, maliciose *l*, frequenter *m*, refractarie *n*, cum delectatione *o*, diuturnitate *p*, aut recidivatione post resipiscentiam *q*.

A temporis *r*, locique *s*, circumstantiis; si die Dominico *t*, aliisve temporibus divino cultui consecratis *u*: si immediate præcedat *, vel subsequatur hæc *x*, aliave auxilia quæ istiusmodi malis vel præcavendis vel medicandis destinantur *y*: si publice aut coram aliis, quos probabile est provo-

b Ps. 78. 34 35, 36, 37 Jer 2. 20 Ier. 42. 5, 6 20, 21.
c Eccles. 5. 4 5, 6 Pro 20. 25
d Lev. 26. 25
e Pro. 2. 17 Ezech 17 18 19
f Psal. 36 4
g Jer. 6. 16
h Num. 15 30 Exo. 21. 14
i Ier. 3. 3 Pro. 7. 13
k Psal 52. 1
l 3 Joh. v. 10
m Num. 14 22
n Zech. 7. 11 12
o Pro. 1. 14
p Isai 57. 17
q Ier. 34 8, 9, 10, 11 2 Pet. 2. 20, 21 22
r 2 Reg. 5. 26
s Ier. 7. 10 Isai. 26. 10
t Ezech. 23. 37, 38, 39
u Isai 58. 3, 4, 5 Num. 25. 6, 7
* 1 Cor. 11. 20, 21
x Jer. 7. 8, 9, 10 Prov. 7. 14, 15 Joh. 13. 27, 30
y Ezra. 9. 13, 14

catum inde aut coinquinatu-
iri z.

Q. *Quid de Deo meretur peccatum unumquodque?*

R. Peccatum vel minimum quodque cum adversus supremum Dei Dominium *a*, bonitatem *b*, & sanctitatem *c* justamque ejus legem fiat *d* iram ejus ac maledictionem *e* tam in hac vita *f* quàm futurâ commeretur *g*, neque potest nisi Christi sanguine expiari *h*.

Q. *Quid à nobis exigit Deus, quòd iram ejus ac maledictionem nobis debitam propter legis transgressionem, effugiamus?*

R. Quòd iram ac maledictionem Dei propter transgressionem legis nobis debitam effugiamus, a nobis exigit resipiscentiam erga Deum, fidemq; erga Dominum nostrum Jesum Chri-

z 2 Sam. 16 22 1 Sam. 2. 22, 23 24
a Jac. 2 10 11
b Exod. 20 1, 2
c Hab 1. 13 Lev. 10. 3
Lev. 11. 44 45
d 1 Joh. 3 4 Rom. 7. 12
e Eph. 5. 6 Gal. 3. 10
f Lam. 3. 39 Deut. 28. 15 ad finem
g Mat. 25 41
h Heb. 9 22, 1 Pet. 1. 18 19

Christum *i*, ac diligentem me- *i Act.* 20
liorum externorum usum, 31. *Mat.*
quibus communicat nobis Chri- 3.7,8 *Luc.*
stus mediationis suæ benefi- 13.3,5 *Act.*
cia *k*. 16. 39. 31
Ioh. 3. 16
18

Q. *Quænam sunt externa illa media quibus Christus nobis mediationis suæ communicat beneficia?* *k Prov.* 2.1 ad 6 *Prov.* 8.33 ad finem

R. Media externa ac ordinaria quibus Christus communicat Ecclesiæ suæ mediationis suæ beneficia sunt instituta ejus omnia: imprimis autem verbum, sacramenta & oratio, quæ quidem omnia electis fiunt ad salutem efficacia *l*. *l Mat.* 28 19. 20 *Act.* 2. 42 46, 47

Q. *Quomodo fit verbum efficax ad salutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipue verò prædicationem reddit medium efficax illuminandi *m*, convincendi humiliandique peccatores *n*, eosque emoliendi ab omni con- *m Neh.* 8. 8 *Act.* 26. 18 *Psal.* 19. 8 *1 Cor.* 14. 24, 25 *n 2 Chron.* 34. 18, 19, 26, 27, 28

o Act. 2. 37 41 fidentia sui, ad Christum auten
Act. 8. 17 3d 39 pertrahendi *o*, ac ad imagine
p 2 Cor. 3. 18 ejus conformandi *p*, ejusqu
q 2 Cor. 10 4 5, 6 eos voluntati subjugandi *q*
Rom. 6. 17 quin etiam confirmandi eo
r Mat. 4, 4 7, 10 adversus tentationes omne
Eph. 6. 16. 17 corruptionesque *r*, ædificand
Psal. 19. 11 in gratia *s*, eorumque cord
1 Cor. 10. 11 in sanctitate ac solatio per
s Act. 20. 32 2 Tim. 3. 15 16, 17 fidem ad salutem stabilien
t Rom. 16. 25 di *t*.

Q. *Estne igitur verbum Dei ab omnibus legendum?*

1 Thes. 3. 2 10, 11, 13 R. Quamvis omnibus non
Rom. 15. 4 sit permissum, ut verbum Dei
Rom. 10. 13 14, 15, 16 17 publice legant coram toto cœ-
Rom. 1. 16 tu *u*, nullum tamen est genus
u Deut. 31. 9 11, 12, 13 hominum quod seorsim *, ac
Neh. 8. 2, 3 in familiis suis illud legere non
Neh. 9. 3, tenetur *x*, in quem finem scri-
4, 5 pturæ sacræ sunt ex originalibus
in vulgares linguas transferen-
dæ *y*.

* Deut. 17. 19 Apoc. 1. 3 Joh 5. 39 Isai. 34 16 x Deut. 6. 6, 7, 8, 9 Gen. 18. 17, 19 Ps. 7. 8. 5, 6, 7
y 1 Cor. 14. 6, 9 11, 12, 15, 16, 24, 27, 28

Q.

Q. *Quî legendum est verbum Dei?* z *Ps.* 19, 10 *Neh.* 8. 3

R. Scripturæ sacræ legendæ sunt, cum summa illarum veneratione, ac reverentia z: cum persuasione firma, esse illas ipsissimum verbum Dei a, eumque solum efficere posse ut illas intelligamus b: cum desiderio voluntatem Divinam in iis revelatam cognoscendi, credendi, eique obtemperandi c: cum diligentia d, ac earum materiæ scopoque attentione e, cum meditatione f, applicatione g, abnegatione nostri h, ac oratione i.

ad 10 *Exod.* 24. 7 2 *Chron.* 34 27 *Isai.* 66. 2 a 2 *Pet.* 1. 19 20, 21 b *Luc.* 24. 45 1 *Cor.* 3. 13 14, 15, 16 c *Deut.* 17. 19 20 d *Act.* 17. 11 e *Act.* 8. 30 34 *Luc.* 10. 26 27, 28 f *Psal.* 1. 2 *Psal* 119 97 g 2 *Chron.* 34. 21 h *Prov.* 3. 5 *Deut* 33. 3 i *Prov.* 2. 1

Q. *A quibus prædicari debet verbum Dei?*

R. Verbum Dei ab iis solis prædicari debet, qui donis sufficienter instructi sunt k, at-

ad 7 *Psal* 19. 18 *Neh* 8. 6, 8 k 1 *Tim* 3. 2, 6 *Ephes.* 4. 8, 9, 10, 11 *Hos.* 4. 6 *Mal.* 2. 7 2 *Cor.* 3. 6

que

que insuper debitè ad id offici approbati vocatique *l*.

Q. *Quo modo prædicare debent verbum Dei qui sunt ad illud muneris vocati ac designati?*

R. Qui vocati sunt ad laborandum in verbi ministerio prædicare debent doctrinam sanam *m*, diligenter *n*, tempestivè, intempestivè *o*; simpliciter *p*, non in allicientibus humanæ sapientiæ verbis, verum in demonstratione spiritûs, & potentiâ *q*, fideliter *r*, totum Dei consilium manifestando *s*; prudenter *t*, variæ auditorum necessitati & captui semet accommodando *u*; fervidè *, è flagrante Dei *x* animarumque populi ejus amore *y*, sincerè *z*, in Dei gloriam *a*, populique conversionem *b*, ædificatio-

l Ier. 14. 15
1 Rom. 10. 15
Heb. 5. 4
1 Cor. 12. 28 29
1 Tim 3. 10
1 Tim. 4. 14
1 Tim 5. 22
m Tit. 2. 1. 8
n Act. 18 25
o 2 Tim. 4 2
p 1 Cor. 14 29
q 1 Cor. 2. 4
1 Ier. 23. 28
1 Cor 4. 1, 2
1 Act. 20. 27
1 Col 1. 28
2 Tim. 2. 15
u 1 Cor. 3. 2
Heb. 5. 12 13, 14 Luc. 12. 42
* Act. 18 25
x 2 Cor. 5 13 14 Phil. 1. 15. 16, 17
y Col 4. 12 2 Cor. 12. 15
z 2 Cor. 2 17 2 Cor. 4 2
a 1 Thes. 2. 4, 5, 6 Ioh. 7 18
b 1 Cor 9 19. 20, 21, 22

nem

nem *c*, ac salutē collimando *d*.

Q. *Quid exigitur à prædicationem verbi audientibus?*

R. Ab iis qui prædicationem verbi audiunt id exigitur, ut ei cum omni diligentia *e*, præparatione *f*, ac oratione *g* attendant: ut quicquid audierint, per scripturas examinent *h*: ut fide *i*, amore *k*, lenitate *l*, ac promptitudine animi *m* veritatem excipiant tanquam verbum Dei *n*: de eo meditentur *o*, sermonesque conferant *p*: in cordibus suis abdant *q*, ejusque fructus in vita sua edant *r*.

Q. *Quâ verò ratione fiunt Sacramenta salutis media efficacia?*

R. Sacramenta fiunt media salutis efficacia, non per vim quamvis ipsis intrinsecam, aut per virtutem aliquam ab ad-

c 2 Cor. 12. 16
Eph. 4. 12
d 1 Tim. 4. 16 Act. 26. 16, 17, 18
e Pro. 8. 34
f 1 Pet. 2. 1, 2 Luc. 8. 18
g Psal. 119. 18 Eph. 6. 18, 19
h Act. 17. 11
i Heb. 4. 2
k 2 Thes. 2. 10
l Jac. 1. 21
m Act. 17. 11
n 1 Thes. 2. 13
o Luc. 9. 44 Heb. 2. 1
p Luc. 24. 14 Deut. 6. 6, 7
q Pro. 2. 1 Psal. 119. 11
r Luc. 8. 15 Jac. 1. 25

mini-

miniſtrantis pietate, vel intentione derivatam: verùm tantummodò per operationem ſancti ſpiritus & benedictionem Chriſti, à quo ſunt inſtituta *ſ*.

ſ 1 Pet. 3. 21 Act. 8. 13 cum v. 23 1 Cor. 3. 6, 7 1 Cor. 12. 13 t Gen 17 7. 10 Exo 12 cap. Mat 28. 19 Mat. 26. 27 28 u Act. 2. 38 1 Cor. 10. 16 * Rom. 15. 8 Exo. 12. 48 x Rom. 4. 11 1 Cor. 11 24. 25 y Rom 4. 11 Gal 3. 27 z Ro. 6. 3, 4 1 Cor. 10. 21 a Eph. 4. 2 3, 4, 5 1 Cor 12. 13 b Eph. 2, 11 12 Gen. 34. 14

Q. *Quid eſt Sacramentum?*

R. Sacramentum eſt ordinatio ſacra à Chriſto in Eccleſia ſua inſtituta *t*, ad mediationis ſuæ beneficia *u* eis qui ſunt in fœdere gratiæ * ſignificandum, obſignandum, & exhibendum *x*: eorumque fidem cæteraſque gratias confirmandum augendumque *y*, eos ad obedientiam obligandum *z*, eorumque amorem ac communionem inter ſe mutuam teſtificandum fovendumq; *a*, quinetiam eos ab extraneis diſtinguendum *b*.

Q. *Qua ſunt partes Sacramenti?*

R. Sacra-

R. Sacramenti partes duæ ſunt: altera quidem ſignum externum ac ſenſibile adhibitum ſecundùm Chriſti inſtitutionem: altera verò gratia interna eſt ac ſpiritualis per illud ſignificata *c*.

c *Mat.* 3. 11 1 *Pet.* 3. 21 *Rom.* 2. 28

Q. *Cedò numerum Sacramentorum, quæ Chriſtus inſtituit in Eccleſia ſua ſub N. T.* ? 29

R. Sub Novo Teſtamento Chriſtus in Eccleſia ſua duo tantùm inſtituit Sacramenta, baptiſmum ſcilicet ac cœnam Dominì *d*.

d *Mat.* 28 19 1 *Cor.* 11 20, 23

Q. *Quid eſt Baptiſmus?*

R. Baptiſmus eſt Sacramentum N. T. quo ablutionem per aquam in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti *e* ordinavit Chriſtus, quæ ſignum foret ac ſigillum inſitionis in ipſum *f*, remiſſionis peccatorum per ſanguinem ipſius *g*, ut

Mat. 26. 26, 27, 28

e *Mat.* 28 19

f *Gal.* 3. 27

g *Mare.* 1. 4 *Apoc.* 1. 5

ut & regenerationis per ejus
b Tit. 3.5 spiritum *b*, adoptionis item *i*,
Eph. 5.26 ac resurrectionis ad vitam æ-
i Gal. 3.26 ternam *k*, quaque personæ
27 baptizatæ in Ecclesiam visibi-
k 1 Cor. 15 lem solenniter admittuntur *l*,
29 Rom. 6.5 & paciscuntur publicè ac ex
l 2 Cor. 12 professo, se nempe totos fore
13 solius Domini *m*.
m Rev. 6.4

Q. *Quibus administrandus est Baptismus?*

R. Baptismus non est quibusquam administrandus, qui
n Act. 8.36 sunt extra Ecclesiam visibilem,
37 Act. 2.38 adeoque à fœdere promissio-
o Gen. 17.7 nis alieni, usque dum suam in
9 cum Gal. Christum fidem, eiq; se obe-
3.9, 14 & dientes fore profiteantur *n*;
Col. 2.11, 12 infantes autem à parentum
& Act. 2.38 utroq; vel altero tantùm pro-
39 & Rom. creati, fidem in Christum, eiq;
4.11, 12 obedientiam profitente, vel eò
1 Cor. 7.14 fœderati sunt ac baptizandi *o*.
Mat. 28.19
Luc. 18.15
16

Q. *Quâ ratione recolendus est nobis baptismus noster*

quò

quò uberiorem exinde fructum percipiamus?

R. Neceſſarium (at neglectum nimis) officium baptiſmum noſtrum recolendi quo uberiorem exinde fructum percipiamus à nobis totâ vitâ præſtari debet, præcipuè verò tentationis tempore, dumq; aliis nobis præſentibus adminiſtratur *p*: ſerio nempe gratoque animo naturam ejus conſiderando, fineſque propter quos eſt à Chriſto inſtitutus, privilegia, ac beneficia per illum collata & obſignata, noſtrumq; in eo votum ſolenniter nuncupatum *q*: humiliando noſmet ipſos propter nefaria noſtra inquinamenta, quodq; gratiæ baptiſmi defuerimus, noſtræq; in eo pactioni *r*: eiſq; planè contrarii ambulaverimus: promovendo ad certitudinem remiſſionis peccatorum, ut & benedicti-

p Col. 2. 11 12 Rom. 6. 4, 6, 11

q Rom. 6. 3 4. 5

r 1 Cor. 1. 11 12, 13 Rom. 6 2, 3

ut & regenerationis per ejus
h Tit. 3. 5 ſpiritum *h*, adoptionis item *i*,
Eph. 5. 26 ac reſurrectionis ad vitam æ-
i Gal. 3. 26 ternam *k*, quaque perſonæ
27 baptizatæ in Eccleſiam viſibi-
k 1 Cor. 15 lem ſolenniter admittuntur *l*,
29 Rom. 6. 5 & paciſcuntur publicè ac ex
l 2 Cor. 12 profeſſo, ſe nempe totos fore
13 ſolius Domini *m*.
m Rt. 6. 4

Q. *Quibus adminiſtrandus eſt Baptiſmus?*

R. Baptiſmus non eſt quibuſquam adminiſtrandus, qui
n Act. 8. 36 ſunt extra Eccleſiam viſibilem,
37 Act. 2. 38 adeoque à fœdere promiſſio-
o Gen. 17. 7 nis alieni, uſque dum ſuam in
9 cum Gal. Chriſtum fidem, eiq; ſe obe-
3. 9, 14 & dientes fore profiteantur *n*:
Col. 2. 11, 12 infantes autem à parentum
& Act. 2 38 utroq; vel altero tantùm pro-
39 & Rom. creati, fidem in Chriſtum, eiq;
4. 11, 12 obedientiam profitente, vel eò
1 Cor. 7. 14 fœderati ſunt ac baptizandi *o*.
Mat. 28. 19
Luc. 18. 15
16

Q. *Quâ ratione recolendus eſt nobis baptiſmus noſter*
Rom. 11. 16

quò

quò uberiorem exinde fructum percipiamus?

R. Necessarium (at neglectum nimis) officium baptismum nostrum recolendi quo uberiorem exinde fructum percipiamus à nobis totâ vitâ præstari debet, præcipuè verò tentationis tempore, dumq; aliis nobis præsentibus administratur *p*: serio nempe gratoque animo naturam ejus considerando, finesque propter quos est à Christo institutus, privilegia, ac beneficia per illum collata & obsignata, nostrumq; in eo votum solenniter nuncupatum *q*: humiliando nosmet ipsos propter nefaria nostra inquinamenta, quodq; gratiæ baptismi defuerimus, nostræq; in eo pactioni *r*: eisq; planè contrarii ambulaverimus: promovendo ad certitudinem remissionis peccatorum, ut & benedicti-

p *Col.* 2. 11 12 *Rom.* 6. 4, 6, 11

q *Rom.* 6. 3 4. 5

r 1 *Cor.* 1. 11 12, 13 *Rom.* 6 2, 3

dictionum omnium reliquarum quæcunque in eo nobis sacramento obsignantur *f*; derivando vires à Christi morte ac resurrectione, in quem baptizati sumus, ad mortificationem peccati, & gratiæ vivificationem *t*; operam dando ut fide vivamus *u*, & conversationem nostram in sanctimonia ac justitia habeamus *, quemadmodum illos decet qui nomina sua Christo inibi dederunt *x*, utque in fraterna charitate ambulemus, eodem nempe spiritu in idem corpus baptizati *y*.

f Ro. 4. 11, 12
1 Pet. 3. 21
t Rom. 6. 3 4. 5
u Gal. 3. 26 27
* Ro. 6. 21
x Act. 2. 38
y 1 Cor. 12. 13 25, 26, 27

Q. *Quid est cœna Dominica?*

Cœna Dominica est N. T. sacramentum *z*, in quo dando accipiendoque panem ac vinum, secundùm constitutionem Jesu Christi, mors ejus declaratur; quique dignè partici-

z Luc 22. 20

pant

ant corpore ipsius ac sanguine
escuntur ad eorum spiritua-
em nutritionem, & incremen-
um in gratia *a*; unionem cum
o ac communionem habent
onfirmatam *b*, gratitudinem
uam erga Deum *c*, & cum
o pactionem *d*, mutuumque
morem, ac societatem inter
e tanquam membra ejusdem
corporis mystici testantur re-
novantque *e*.

a *Matth.* 26. 26, 27, 28
1 *Cor.* 11. 23 24 25, 26
b 1 *Cor.* 10. 16
c 1 *Cor.* 11 23, 25, 26
d 1 *Cor.* 10 14, 15, 16 21
e 1 *Cor.* 10 17

Q. *Quomodo in sacramento cœnæ Dominicæ dandum accipiendumque panem ac vinum ordinavit Christus?*

R. Christus ordinavit ut verbi sui ministri in sacramento cœnæ Dominicæ administrando panem vinumque, ab usu communi separent, atque id quidem per verbum institutionis, gratiarum actionem ac orationem: ut panem accipiant frangantque, atque tum panem, tum

tum vinum dent communicantibus; qui eadem constitutione tenentur panem accipere & comedere, vinumque bibere, gratè commemorantes corpus Christi pro iis fractum datumque, sanguinemque ejus pro iis fusum *f*.

f 1 Cor 11 23, 24 Mat. 16. 26 27, 28 Mar. 14. 22 23, 24 Luc. 22. 19 20

Q. *Quâ ratione corpus ac sanguinem Christi pascuntur qui dignè participant cœnam Dominicam?*

R. Quemadmodum corpus & sanguis Christi in cœna Dominica non sunt corporeè aut carnaliter præsentia, in, cum, aut sub pane ac vino *g*, spiritualiter tamen fidei recipientis non minùs quidem verè ac realiter, quàm externis eorum sensibus elementa ipsa præstò sunt *h*: ità in sacramento cœnæ Dominicæ dignè communicantes, vescuntur inibi corpore ac sanguine Christi, modo non

g Act. 3. 21

h Mat. 26 26, 28

non corporeo quidem aut carnali, at spirituali *i*, verè nihilominus ac realiter, dum Christum crucifixum omniaque mortis ejus beneficia per idem recipiunt applicantque sibimetipsis *k*.

i 1 Cor. ii. 24 25, 26. 27 28, 29

k 1 Cor. 10 16

Q. *Quomodo se præparare debent qui sacramenti cœnæ Dominicæ participes sunt futuri?*

l 1 Cor. ii. 28 m 2 Cor. 13 5 n 1 Cor. 5 7 cum Exo. 12. 15 o 1 Cor. 11 29 p 2 Cor. 13 5 q Zach 12. 10 r 1 Cor. 10. 16 17 s Act. 2 46, 47 t 1 Cor. 5. 8 1 Cor. ii. 18 20 t Mat. 5. 23 24

R. Sacramenti cœnæ Dominicæ participes futuri, ad illud priùs semet præparare debent, examinando semet *l*, an sint in Christo *m*, quæ peccata admiserint, quibus rebus indigeant *n*, an veram habeant ac sufficientem cognitionem *o*, fidem *p*, resipiscentiam *q*, erga Deum ac fratres amorem *r*, erga omnes homines charitatem *s*, eorum qui illos injuriâ affecerint ignoscentiam *t*, qualia habeant erga Christum desideria

u *Isai.* 55 1 *Joh.* 7.37 * 1 *Co.* 5.7,8 x 1 *Cor.* 11.25 26,28 *Heb* 10. 21, 22 24 *Psal.* 26.6 y 1 *Cor.* 11 24,25 z 2 *Chro.* 30 18, 19 *Mat* 16.26 a *Isa.* 50 10 1 *Ioh* 5.13 *Psal.* 88 per totum *Psal.* 77.1 ad 12 *Jon.* 2.4,7 b *Isa.* 54.7 8, 9, 10 *Mat.* 5.3,4 *Psa.* 31. 22 *Psa.* 73.13 22, 23 c *Phi* 3 8,9 *Psa.* 10.17 *Psa* 43 1,2 5 *Psa* 5.11 d 2 *Tim* 2.19

sideria *u*, deque nova ipsorum obedientia *, quinetiam porrò harum gratiarum exercitium renovando *x*, per meditationem seriam *y*, ac orationem fervidam *z*.

Q. *An accedere ad cœnam Domini licet ei, qui an sit in Christo, vel an sit ritè præparatus dubitat?*

R. Qui dubitat an ipse in Christo sit, aut an sit ritè ad sacramentum cœnæ Dominicæ præparatus, fieri potest ut jus in Christo habeat, quamvis illud nondum habeat pro comperto *a*, imò verò in reputatione Dei jam habet, si nempe carentiæ ejus sensu debito sit affectus *b*, vereque cupiat in Christo reperiri *c*, ac discedere ab omni iniquitate *d*: quo in casu (quoniam eo fine promissa fiunt & hoc sacramentum instituitur, quò Christianis infirmis

Isa. 50, 10 *Ps* 66.18, 19, 20

is ac dubitantibus subvenia-
ar *e*) deflere suam debet in-
delitatem *f*, atque operam
are ut dubia ei solvantur *g*,
uod certè faciens ad cœnam
Domini accedere & potest &
ebet, ut ulteriùs inde corro-
oretur *h*.

e Isa. 40. 11 29. 31 Mat. 11. 28 Mat. 12. 20 Mat. 26. 28 *f* Mar. 9. 24 *g* Act. 2. 37 Act. 16. 30 *h* Rom. 4. 11 1 Cor. 11. 28

Q. An qui fidem profitentur ac ad cœnam Domini accedere cupiunt ab eadem arceri ure possunt?

R. Quotquot vel ignoran-
es, aut scandalo aliis esse repe-
iuntur, fidem licèt profitean-
ur, ac adire cupiant cœnam
Dominicam, arceri ab hoc sa-
cramento & possunt & debent
per potestatem illam quam
Christus in Ecclesia sua reli-
quit *i*; neque quidem sunt ad-
mittendi, ni cognitione priùs
imbuantur, ac reformationem
sui manifestent *k*.

i 1 Cor. 11. 27 ad fin. cum Mat. 7. 6 & 1 Cor. 5 cap. & Judæ v. 23 & 1 Tim. 5. 22 *k* 2 Cor. 2. 7

Q. Quid à Sacramentum

cœnæ

cœna Dominica participantibus in tempore administrationis præstandum est?

R. A participantibus Sacramentum cœnæ Dominicæ exigitur, ut interea dum administratur, Deum omni sancta reverentiâ & attentione in illo instituto observent *l*, elementa & actiones sacramentales diligenter advertant *m*, corpus Domini cautè discernant *n*, mortem ejus ac perpessionem cum summo affectu meditentur *o*, indeque semet excitent ad gratiarum suarum vividum ac vegetum exercitium *p*, semet ipsos judicando *q*, de peccato dolendo *r*, Christum vehementer esuriendo sitiendoque *s*, eum per fidem pascendo *t*, de plenitudine ejus percipiendo *u*, meritis ejus fidendo ✶, amore ejus gaudendo *x*, pro ejus gratia agendo

l Lev. 10. 3 Heb. 12. 28 Psal 5. 7 1 Cor. 11. 27 26, 27
m Exo. 24 8 cum Mat 26. 28
n 1 Cor. 11 29
o Luc. 22. 19
p 1 Cor. 11. 26 1 Cor. 10 3 4 5, 11, 14
q 1 Cor. 11. 31
r Zech. 12 10
s Apoc. 22 17
t Joh 6. 35
u Joh. 1. 16
✶ Phil. 3. 9
x Psa 9 3. 4 5 2 Chron. 30. 21

gendo gratias y, pactum de- y Pſ. 22. 26
que ſuum cum Deo z, amo- z Jer. 50. 5
emque erga ſanctos omnes re- Pſa. 50. 5
ovando a. a Act. 2. 42

Q. *Ecquod reſtat officium Chriſtiano, poſtquam ſacramentum cœnæ Dominicæ participârunt, peragendum?*

R. Poſtquam ſacramentum cœnæ Dominicæ participârunt b Pſa. 28. 7
ficium reſtat Chriſtianis, ut Pſal. 85. 8
ecum perpendant ſeriò quo- 2 Cor. 11. 17
modo inibi ſe, qualique cum 30, 31
ucceſſu geſſerint b; ſi vivifi- c 2 Chro. 30
tationem & ſolatium perce- 21, 22, 23
perint, ut Deo propterea be- 25, 26 Act.
nedicant c, ejuſque continua- 2. 42, 46
tionem orent d, adverſus reci- 47
divationes invigilent e, voto- d Pſ. 36. 10
rum fidem ſolvant f, ſeque ip- Cant. 3. 4
ſos animent ut Domino in eo 1 Chron. 29
inſtituto frequenter atten- 18
dant g; quod ſi nullum exinde e 1 Cor. 10
ſibi enatum percipiant præ- 3, 4, 5, 12
ſentiarum emolumentum, in f Pſa 50. 14
g 1 Cor. 11. 25
26 Act. 2
42, 46

posterum debent cùm præp
rationem suam, tum in eode
sacramento quomodo se gess
rint, accuratius ad examen r
vocare *h*: in quibus utrisque
apud Deum, suamque ipsoru
conscientiam possint quide
semet liberare, fructum ej
expectare debent idoneo ten
pore percipiendum *i*, quod
in alterutro se deliquisse d
prehenderint, humiliari d
bent *k*, ac majorem in post
rum curam diligentiamque
eo adeundo adhibere *l*.

h *Cant.* 5. 1
2 3,4,5,6
i *Ps.* 12 3.
Ps. 42. 5. 8
Ps. 43. 3, 4
5
k 2 *Chron.*
30 18,19
Isa. 26,18
l 2 *Cor* 7. 11
1 *Chron.* 15
12,13,14

Q. *In quo convenit sacra*
mento baptismi cum cœna D
minicæ sacramento?

R. Sacramenta baptismi
cœnæ Dominicæ in hoc conv
niunt, quòd utriusque auth
sit Deus *m*, utriusque pars sp
ritualis sit Christus ejusque b
neficia *n*, utraque ejusdem fo
deris sigilla sint *o*, non nisi p
minist

m *Mat.* 28
19
1 *Cor.* 11. 23
b *Ro.* 6. 3, 4
1 *Cor.* 10. 16
b *Rom.* 4. 11
cum *Col.* 2
21 *Mat.* 26
27, 28

piniſtros evangelii diſpenſan-
p, atque in Eccleſia Chriſti
ſque ad ſecundum ipſius ad-
entum retinenda q.

Q. *In quo differunt ſacra-*
menta baptiſmi ac cœnæ Domi-
nicæ?

R. In eo differunt ſacra-
menta baptiſmi ac cœnæ Do-
minicæ, quòd baptiſmus ſemel
tantummodo ſit adminiſtran-
dus, & quidem aquâ: utque
gnum ſit & ſigillum regene-
rationis noſtræ ac inſitionis in
Chriſtum r, idque etiam in-
fantibus ſ: at cœna Domini
ipſius adminiſtranda eſt, ele-
mentis panis ac vini, ad Chri-
ſtum tanquam animæ nutri-
mentum ſpirituale repræſen-
randum & exhibendum t: ad
noſtram in eo manſionem ac
incrementum confirmandum
u: atque hoc quidem eis tan-
tummodo qui cum ætatem

p Joh. 4. 3
Mat. 28. 19
1 Cor. 12. 3
1 Cor. 4. 1
Heb 5. 4
q Mat. 28 19, 20
1 Cor. 11, 26
r Mat. 3. 11
Tit. 3. 5
Gal. 3. 27
ſ Gen. 17. 7
9 Act. 2 38, 39
1 Cor. 7. 14
t 1 Cor. 11 23 24, 25, 26
u 1 Cor. 10 16

* 1 Cor. 11 28, 29. tum potentiam habent semet ipsos examinandi *.

Q. *Quid est oratio?*

R. Oratio est quâ petitio-
x Psa. 62. 8 nes nostras Deo *x* in nomine
y Joh. 16. 23 Christi offerimus *y*, auxilio
z Ro. 8. 26 Spiritûs ipsius *z*, cum peccatorum
a Psal 32. 5 6 Dan. 9 5 nostrorum confessione *a*, & gratâ beneficiorum ejus agnitione *b*.
b Phil. 4. 6

Q. *An ad solum Deum preces nostræ sunt dirigendæ?*

R. Quum Deus solus possit scrutari corda *c*, solus omnium petitiones exaudire *d*, peccata condonare *e*, desideria implere *f*, quumque in nullum alium credendum sit *g*, nulli cultus religiosus exhibendus *h*, preces (quæ hujus pars sunt non minima *i*) Deo *k* eique soli *l* ferendæ sunt.
c 1 Reg. 8. 39 Act. 1. 24 Rom. 8. 27 d Psal. 65. 2 e Mich. 7. 18 f Psal. 145 18, 19 g Ro. 10. 14 h Mat. 4. 10 i 1 Cor. 1. 2 k Psal. 50. 15 l 1 Re 18. 14

Q. *Quid sibi vult, precari in nomine Christi?*

R. Pre-

R. Precari in nomine Christi est ex obedientia mandati ejus, & promissionum confidentia, ejus gratiâ misereordiam implorare *m*, non nudâ quidem nominis ejus mentione *n*, verùm orandi incitamenta, in orando confidentiam, vires, ac spem obtinendi nostram à Christo ejusque mediatione derivando *o*.

m *Ioh.* 14 13, 14
Ioh. 16. 24
Dan. 9. 17
n *Mat.* 7. 21
o *Heb* 4. 14 15. 16
1 *Ioh.* 5. 13

Q. Unde fit ut in nomine Christi sit orandum? 14, 15

R. Quum tantum sit hominis peccatum, tantaque indè nata ejus à Deo elongatio, ut sinè Mediatore nullus nobis ad eum aditus esse possit *p*, quumque extra Christum unum nullus in cœlo terrave sit ad opus tam glorioſum aut institutus, aut idoneus *q*: in ejus solius nomine orare debemus *r*.

p *Ioh.* 14. 6
Isa. 59. 2
Ephes. 3. 12
q *Ioh* 6. 27
Heb. 7. 25
2 6, 27
1 *Tim.* 2. 5
r *Col.* 3. 17
Heb. 13. 15

Q. Quâ ratione nobis

in orando auxiliatur Spiritus?

R. Quoniam ignari sumus quid rogare, & quo debemus modo, Spiritus infirmitatem nostras sublevat, efficiendo quidem ut intelligamus, pro quibus personis rebusque, ut & quo modo precatio facienda sit; efficiendo ac excitando in cordibus nostris (licèt non in omnibus personis, aut omni tempore æqualiter) ejusmodi apprehensiones, affectiones, gratiasque quæ sunt ad hoc officium ritè præstandum requisita *f*.

f Rom. 8. 26 27
Psal 10 17
Zech. 12. 10

Q. *Pro quibus personis est nobis orandum?*

R. Orandum est nobis pro tota Christi in terris Ecclesia *t*, pro magistratibus *u*, ac ministris ✶, pro nobismet ipsis *x*, pro nostris fratribus *y*, imò verò etiam pro inimicis *z*, pro hominibus

t Eph. 6. 18
Psal. 28. 9
u 1 Tim. 2. 1 2
✶ Col. 4. 3
x Gen. 32 11
y Jac. 5. 16
z Mat. 5. 44

inibus denique omnibus vi-
entibus *a*, vel etiam victuris
liquando *b*, neutiquam vero
ro mortuis *c*, aut iis de qui-
us constat eos peccatum ad
mortem perpetrâsse *d*.

Q. *Pro quibus rebus est o-
randum?*

R. Pro rebus iis orandum
st quæcunque faciunt ad Dei
loriam *e*, Ecclesiæ commo-
um *f*, nostri *g* aliorumque
onum *h*, pro nulla autem re
uæ est illicita *i*.

Q. *Quo autem modo debe-
mus orare?*

R. Orare debemus cum re-
erente majestatis Dei appre-
ensione *k*, cum profundo in-
ignitatis *l*, necessitatis *m*, ac
eccatorum nostrorum sensu *n*;
um corde pœnitente *o*, gra-
o *p*, ac dilatato *q*; cum intel-
ectu *r*, fide *s*, sinceritate *t*,
ervore *u*, dilectione *, ac

per-

a 1 Tim. 2. 2
b Joh. 17 20
2 Sam. 7. 29
c 2 Sam. 12
21, 22, 23.
d 1 Joh. 5 16
e Mat. 6. 9
f Ps. 51. 18
Psa. 122. 6
g Mat. 7. 11
h Ps. 125 4
i 1 Joh. 5. 14
k Eccles. 5. 1
l Gen. 18. 27
Gen. 32. 10
m Luc. 15 17
18, 19
n Luc 18 13
14
o Psal. 51. 17
p Phil. 4. 6
q 1 Sam. 1. 15
r 1 Sam. 2. 1
s 1 Cor. 14 15
t Mar. 11. 24
Jac. 1. 6
u Ps. 145. 18
Psal. 17. 1
u Jac. 5. 16
* 1 Tim. 2. 8

x Eph. 6. 18 perſeverantia x: ipſum præſto
y Mich. 7. 7 lantes y, cum humilima volun-
z Mat. 26 39 tati ejus ſubmiſſione z.

Q. *Quam nobis præſcri-*
pſit Deus regulam, quâ i
orationis officio dirigamur?

R. Totum Dei verbum uti-
le nobis eſſe poteſt in officio
a 1 Joh. 5. 14 orationis dirigendis a, ſpeciali
vero directionis norma eſt ill
orationis formula quam ſerva
b Mat. 6 9 tor noſter Chriſtus docuit diſ-
10, 11, 12, 13 cipulos ſuos, *Oratio Dominica*
Luc. 11. 2, 3 4 vulgò dicta b.

Q. *Quomodo eſt oratio Do-*
minica adhibenda?

R. Oratio Dominica non
ſolum directioni inſervit & ex-
emplari, ſecundum quod alia
preces concipiendæ ſunt; ve-
rum etiam tanquam oratio po-
teſt uſurpari, modo illud fiat
cum intellectu, fide, reveren-
tiâ, reliquiſque gratiis ad ora-
c Mat. 6. 9 cum Luc. 11 2 tionis officium ritè præſtandum
neceſſariis c. Q. *Quot*

Q. *Quot partes sunt quibus constat oratio Dominica?*

R. Oratio Dominica tribus constat partibus, præfatione, petitionibus, & conclusione.

Q. *Quid nos edocet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio verbis hisce comprehensa [*Pater noster, qui es in cœlis* d] nos docet orantes Deum accedere cum confidentia paternæ ipsius bonitatis, eamque ad nos spectare & pertinere *e*, cum reverentia, reliquisque omnibus quæ filios decent, dispositionibus *f*, affectibus cœlestibus *g*, debitaque ipsius cum supremæ potestatis, majestatisque, tum demissionis gratiosæ apprehensione *h*: prout etiam pro aliis & cum aliis precari *i*.

d *Mat.* 6. 9
e *Luc.* 11. 13 *Rom.* 8. 15
f *Isai.* 64. 9
g *Psa.* 123. 1 *Lam.* 3. 41
h *Isa.* 63. 15 16 *Neh.* 1. 4, 5 6
i *Act.* 12. 5

k Mat. 6 9
l 2Cor. 3. 5
Psal. 51. 15.
m Ps. 67. 2 3
n Ps. 83. 18
o Ps. 86. 10 11, 12, 13, 15.
p 2Thes 3. 1
Ps. 147. 19 20
Psal. 138. 1 2, 3
2Cor. 2. 14 15
q Psal 145 per totum.
Psal. 8. per totum.
r Ps 103. 1
Psal. 19. 14
s Phil. 1. 9. 11
t Psal. 67. 1, 2, 3, 4
u Eph. 1. 17 18
x Psal 97 7
x Psal. 74. 18. 22, 23

Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, nempe [*Sanctificetur nomen tuum* k] omnimodam, in nobis reliquisque hominibus universis, Deum, prout fas est, honorandi, impotentiam ac indispositionem agnoscentes *l*, oramus ut Deus per gratiam suam velit nos alioſque potentes reddere ac inclinare ad eum cognoscendum, agnoscendum, summeque æstimandum *m*, ejusque titulos *n*, attributa *o*, instituta, verbum *p*, opera, & quicquid demum aliud sit quo ipse nobis manifestare se dignatur *q*, prout etiam eum cogitatione, verbis *r*, operibusque glorificandum *s*; ut atheismum, *t* ignorantiam *u*, idololatriam *, impietatem *x*, & quodcunque ipsius honori adversatur

versatur *y*, impedire velit ac moliri; ut providentiâ suâ omnium gubernatrice, ad suam ipsius gloriam omnia dirigere velit ac disponere *z*.

Q. *Quid est quod petimus in petitione secunda?*

R. In secunda petitione, scil. [*Adveniat regnum tuum*] nosmet ipsos totumq; humanum genus sub peccati, Satanæque dominio naturâ constitutos *b*, agnoscentes, oramus Deum ut regnum peccati Satanæque destruatur *c*, ut evangelium per universum orbem propagetur *d*; Judæi vocentur *e*, plenitudo Gentium ut introducatur *f*, utque Ecclesia sit Evangelicis cùm officiariis tum institutis Divinis instructa *g*, à corruptelis purgata *h*, ut magistratum civilem Fautorem habeat & conservatorem *i*; ut Christi instituta

y 2 Reg. 19 15. 16
z 2 Chron. 20. 6, 10, 11 12
Psa. 83. per totum.
Ps. 140. 4. 8
a Mat. 6. 10
b Eph. 2. 1, 3
c Psal. 68. 1 18
Apoc. 12. 10 11
d 2 Thes. 3 1
e Rom. 10. 1
f Joh. 17. 9 20
Rom. 11. 25 26
Psa. 67. per totum.
g Mat. 9 38
2 Thes. 3. 1
h Mal. 1. 11
Zeph. 3. 9
i 1 Tim. 2. 1 2

purè

purè diſpenſentur fiantque efficacia, iis, qui in peccatis adhuc ſunt, convertendis, jam converſis verò confirmandis, conſolandis, ædificandiſque *k* ut in cordibus noſtris hîc regnare velit Chriſtus *l*, tempuſq; adventus ſui ſecundi adpropetare, quoque nos cum ipſo regnemus unà in æternum *m*: utque ità velit potentiæ ſuæ regnum in univerſo orbe exercere, ut ad hoſce fines aſſequendos valere maxime poſſit & conducere *n*.

k Act. 4. 29 30
Eph. 6. 18. 19, 20
Rom. 15. 29 30, 32
2 Theſ. 1 11
2 Theſ. 2. 16 17
l Eph 3. 14 15, 16, 17, 18 19 20
m Apoc. 22 20

Q. *Quid oramus in petitione tertia?*

n Iſai 64. 1, 2
Apoc. 4 8, 9 10, 11

R. In tertia petitione, viz. [*Fiat voluntas tua in terrâ ſicut & in cœlis* o] agnoſcimus nos omneſque homines naturâ eſſe non ſolùm divinæ voluntati tam cognoſcendæ quàm præſtandæ impares prorſus ac imparatos *p*, verùm etiam

o Mat. 6. 10

p Rom. 7. 18
Job. 21. 14
1 Cor. 2. 14

am proclives ad rebellandum adverſus verbum Dei *q*, atque adverſus providentiam ejus obmurmurandum *r*, addictoſque prorſus voluntati carnis ac Diaboli exequendæ *ſ*: quapropter oramus ut velit Deus per Spiritum ſuum, à nobis aliiſque cæcitatem omnem *t*, debilitatem *u*, indiſpoſitionem * ac perverſitatem cordis amovere *x*, ac per gratiam ſuam nos potentes reddere promptoſque ad voluntatem ejus cognoſcendam præſtandamque, eique in omnibus noſmetipſos ſubmittendum *y*, idque cum eadem humilitate *z*, alacritate *a*, fidelitate *b*, diligentia *c*, zelo *d*, ſinceritate *e*, ac conſtantia *f*, quâ ſolent in cœlis Angeli *g*.

Q. *Quid eſt quod rogamus in Petitione quartâ?*

R. In Petitione quarta quæ

q Rom. 8. 7
r Exo. 17. 7 Num. 14. 2
ſ Eph. 2. 2. t Eph. 1. 17 18
u Eph. 3. 16 * Mat. 26. 40, 41
x Jer. 31. 18 9
y Pſ. 119. 1, 8 35, 36 Act. 21. 14
z Mic. 6. 8
a Pſ. 100. 2 Job. 1. 21
b 2 Sam. 15 15
c Iſa. 38. 3
d Pſ. 49. 4, 5 Rom. 12. 11
e Pſ. 119. 80
f Pſ. 119. 112
g Iſa. 6. 2, 3 Pſ. 103. 20 21 Mat. 18. 10

quæ ſic ſe habet [*Panem noſtrum quotidianum da nobis hodiè*] agnoſcimus quidem nos cùm in *Adamo*, tum per proprium noſtri peccatum ad externa hujuſce vitæ commoda omne jus noſtrum deperdidiſſe : ac iis omnibus ut Deus nos omnino exuat, earumq; uſum nobis maledictum reddat commeruiſſe *i* : atque inſuper neq; illas nos ſuſtentando pares à ſeipſis eſſe *k*, neque nos illas ullo noſtro merito *l*, aut induſtriâ *m* procurare poſſe : verùm pronos eſſe ad eas illicitè cupiendum *n*, acquirendum *o*, ac uſurpandum *p*; oramus igitur pro nobis aliiſque ut illi noſque à providentiâ Dei licitorum uſu mediorum de die in diem dependentes, gratuito illius dono, ac prout paternæ ipſius ſapientiæ viſum fuerit, earum portione conve-

h *Mat.* 6.11

i *Gen.* 2 17 *Gen.* 3. 17 *Rom.* 8. 20 21, 22 *Jer.* 5.25 *Deut.* 28.15 ad finem

k *Deut.* 8. 3

l *Gen.* 8 22 10

m *Deut.* 17 18

n *Jer.* 6. 13 *Matt.* 7. 21 22

o *Hoſ.* 12.7

p *Jac.* 4.3.

niente fruamur *q*, eamque nobis conſervatam, ac ſancto jucundoque earum uſu *r*, in eiſq; contentatione animi *ſ*, benedictam habeamus: denique ut ab omnibus, quæ temporali noſtræ ſuſtentationi ac ſolatio adverſantur, cuſtodiamur *t*.

Q. *In Petitione quintâ quid eſt quod petimus?*

R. In Petitione quintâ, quæ hujuſmodi eſt [*Remitte nobis debita noſtra, ſicut nos remittimus debitoribus noſtris* u] agnoſcentes noſmet alioſque omnes peccati tum originalis tum actualis reatu teneri, eoque juſtitiæ Divinæ factos eſſe debitores, proque eo debito neque nos, nec aliam creaturam quamviſcunque ullatenus poſſe ſatisfacere *; pro nobis aiſque petimus, ut è gratia ſua gratuita dignetur Deus nos per obedientiam ac

q Gen. 43 12, 13, 14 Gen. 28. 20 Eph. 4. 28 2 Theſ. 3. 11 r 2 Phil. 4. 6 s 1 Tim. 4. 3 4, 5 t 1 Tim. 6. 6 7, 8 t Pro. 30. 8

u Mat. 6. 12

* Rom. 3 9 ad 21 Mat. 18. 24, 25 Pſal 130 3, 4

ſatisfactionem Chriſti fide apprehenſam & applicatam abſolvere tam à reatu quàm à
x Ro. 3. 24 25, 26 pœnâ peccati *x*, nos in dilecto
Heb. 9. 22 ſuo acceptare *y*, favorem ſuum
y Eph. 1. 6, 7 gratiamq; nobis perpetuæ eſſe
z 2 Pet. 1. 2 velit *z*, lapſus noſtros quotidi-
a Hoſ 14. 2 Jer. 14. 7 anos condonare *a*, pace nos & gaudio implere augendo nobis indies remiſſionis certitudinem *b*, quam eò certè rogamus confidentius, magiſque ad
b Ro. 15. 13 Pſal. 51. 7 8, 9, 10, 11 expectandum animamur ac erigimur, quòd hoc in nobis teſtimonium habeamus (atteſtante nobis conſcientiâ) nos aliis animitùs eorum in nos peccata condonare *c*.
c Luc. 11. 4 Mat. 6. 14 15 Mat. 18 35

Q. *Quid denique in petitione ſexta oramus Deum?*

R. In ſexta petitione, quæ hiſce verbis comprehenditur [*Et nè nos inducas in tentationem, ſed libera nos à malo*] agnoſcentes ſapientiſſimum
d Mat. 6. 13 d

mum, juſtiſſimum, gratioſiſſimumq; Deum, ità res ad varios ſanctos juſtoſq; fines ordinare poſſe ut tentationes nos adoriantur, ſuperent, ac aliquando etiam captivos ducant *e*: quin etiam in proclivi eſſe ut à Satana *f*, mundo *g*, carneque nos potenter ſeducamur, ac irretiamur *h*: noſque ipſos (porrò) vel poſt remiſſa nobis peccata, quà corruptione noſtrâ *i*, quà debilitate, quaque vigilandi incuriâ *k*, non ſolùm obnoxios eſſe tentationibus, pronoſque eſſe eiſdem nos exponere *l*: verum etiam à nobiſmet-ipſis neque poſſe nec velle iis reſiſtere, ex iis emergere, eas ad noſtram utilitatem flectere *m*, dignoſque adeo eſſe qui ſub earum potentia ſimus dereliĉti *n*: oramus ut ità velit Deus mundum, & quæ in eo ſunt omnia imperio regere *o*, carnem ſubjugare

e 2 *Chro.* 32 31
f 1 *Chro.* 21. 1
g *Luc.* 21. 34 *Marc.* 4. 19
h *Jac.* 1. 14
i *Gal.* 5. 17
k *Matth.* 26 41
l *Matth.* 26 69, 70, 71 72 *Gal.* 2. 11 ad 15 2 *Chro.* 18. 3 cum 2 *Chro* 19. 2
m *Rom.* 7 23, 24 1 *Chron.* 21 1, 2, 3, 4 2 *Chron.* 16 7 8 9, 10
n *Pſal.* 81 11, 12
o *Joh.* 17. 15

p Psa. 51. 10 Psal. 119 133
q 2 Cor. 12 7, 8
r 1 Cor. 10 12, 13
s Heb. 13 20, 21
t Mat. 26. 41 Psal 19. 13
u Eph 3. 14 15, 16, 17 1 Thes. 3. 13 Judæ v. 24
* Psa. 51. 12
x 1 Pet. 5. 8 9, 10
y 2 Cor. 12 7, 9
z Ro. 16. 20 Zech. 3. 2 Luc. 22. 31 32
a Joh. 17. 15 1 Thes. 5. 23

jugare p, Satanam coercere q, cuncta disponere r, media gratiæ conferre ac benedicere s, nosque in eorum usu vigilantes reddere; nempe ut nos ejusque populus universus, tentationis ad peccatum immunes per providentiam ejus conservemur t, aut si fortè tentati fuerimus, ut Spiritu ejus nos in hora tentationis potenter suffulti consistere valeamus u: aut si lapsi, ut erigamur denuo, ab eaque vindicemur *, eiusque usum sanctum ac utilitatem capiamus x: ut sanctificatio nostra ac salus perficiatur y, Satanas sub pedibus nostris conculcetur z, nosque à peccato, tentatione, omnique malo in æternum liberemur a.

Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ conclusio?*

R. Conclusio Dominicæ orationis quam hæc verba comple-

plectuntur [*Quia tuum eſt regnum, potentia, & gloria, in ſecula ſeculorum, Amen* b.] nos docet petitiones noſtras argumentis communire *c*, quæ quidem à Deo ſunt *d*, non autem à dignitate quavis noſtra, aut alius cujuſvis creaturæ depromenda, præcibuſque noſtris laudes annectere *e*; Deo ſoli æternum dominium, omnipotentiam, & excellentiam glorioſam aſcribendo *f*; quorum ratione, cùm ille nobis opem ferre & poteſt & vult *g*, tum etiam nos per fidem incitamur cum eo agere ut velit *h*, eique quietè confidere quòd velit, petitiones noſtras adimplere *i*; quod quidem deſiderium noſtrum, & confidentiam, quò teſtemur, dicimus, AMEN *k*.

b *Mat.* 6. 13 *Ro.* 15. 30
d *Dan.* 9. 4 7, 8, 9, 16 17, 18, 19
e *Phil.* 4. 6
f 1 *Chro.* 29 10, 11, 12, 13
g *Eph.* 3. 20 21 *Luc.* 11. 13
h 2 *Chron.* 20. 6, 11
i 2 *Chro.* 14 11
k 1 *Cor.* 14. 16 *Apoc.* 22 20, 21

Cate-

Jon Hall

Johannes
Hall
est mihi
nomen
1720

Catechismus minor.

QUÆSTIO. 1

QUis hominis finis est præcipuus?

R. Precipuus hominis finis est, Deum glorificare *a*, eodemque frui in æternum *b*. a 1 Cor. 10. 31 Rom. 11. 36 b Ps 73. 24

Q. 2 Quam nobis regulam dedit Deus, quâ nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur? ad finem

R. Verbum Dei (quod Scripturis Veteris ac Novi instrumenti comprehenditur *c*) est unica regula, quâ nos ad ejus glorificationem ac fruitionem dirigamur *d*. c 2 Tim. 3. 16 d 1 Joh. 1. 3

Q. 3 Quid est quod Scriptura præcipuè docent?

R. Duo imprimis sunt quæ Scripturæ

Scripturæ docent, quid homini de Deo sit credendum, quidque officii exigat ab homine Deus *e*.

e 2 Tim. 1, 13 & 3, 16

Q. 4. Quid est Deus?

R. Deus est Spiritus *f* essentiâ *g*, sapientiâ *h*, potentiâ *i*, sanctitate *k*, justitiâ, bonitate ac veritate *l* infinitus *m*, æternus *n*, ac immutabilis *o*.

f Joh. 4. 24
g Exo. 3. 14
h Psal. 147 5
i Apoc. 4. 8
k Apo. 15. 4
l Exod. 34 6, 7
m Job. 11 7, 8, 9
n Psa. 90. 2
o Jac. 1. 17

Q. 5. Sunt ne plures uno Deo?

R. Unus est unicusque, vivens ille verusque Deus *p*.

p Deut. 6. 4 Jer. 10. 10

Q. 6. Quot sunt Personæ in Deitate?

R. In Deitate personæ tres sunt, Pater, Filius, ac Spiritus Sanctus: suntque hæ tres personæ Deus unus, substantiâ eædem, potentia ac gloriâ coæquales *q*.

q 1 Joh. 5. 7 Matt. 28. 19

Q. 7. Quid sunt decreta Dei?

R. Decreta Dei sunt æternum ejus propositum secundùm voluntatis suæ consilium, quo

quo quicquid unquam evenit, propter suam ipsius gloriam præordinavit r.

r Eph. 1. 4 11 Rom. 9. 22 23

Q. 8. *Quomodo decreta sua exequitur Deus?*

R. Deus exequitur decreta sua creationis operibus ac providentiæ.

Q. 9. *Quid est opus Creationis?*

R. Opus creationis est quo Deus per verbum potentiæ suæ omnia sex dierum spacio ex nihilo condidit, atque omnia quidem valdè bona s.

s Gen. 1. cap Heb. 11. 3

Q. 10. *Qualem creavit Deus hominem?*

R. Deus hominem creavit marem ac fœminam, juxta suam ipsius imaginem, in cognitione, justitiâ, ac sanctitate, dominium habentem in creaturas t.

t Gen. 1. 26 27, 28 Col. 3. 10 Eph. 4. 24

Q. 11. *Quænam sunt opera divinæ providentiæ?*

R. Pro-

R. Providentiæ Divinæ o-
u Psal. 145 pera sunt sanctissima Dei u,
17 sapientissima *, potentissima-
* Psal. 104 24 que creaturarum suarum om-
Isai. 28. 29 nium, earumque actionum x
x Psal. 103 19 conservatio y & gubernatio.

/ 2. Q. *Quem peculiarem providentiæ suæ actum exercebat*
Matt. 10. 29 30, 31 *Deus circa hominem in statu*
y Heb. 1. 3 *creationis suæ existentem?*

R. Postquam Deus hominem condidisset, inibat cum illo fœdus vitæ, sub conditione perfectæ obedientiæ; esu de arbore scientiæ boni malique sub pœna mortis eidem interdicens z.
z Gal. 3. 12 Gen. 2. 17

/ 3. Q. *An vero Primi nostri Parentes in quo creati fuerant statu perstitere?*

R. Primi Parentes voluntatis suæ libertati permissi pec-
a Gen. 3. 6 7, 8, 13 cando in Deum statu in quo
Eccles. 7. 29 creati fuerant exciderunt a.

/ 4. Q. *Quid est peccatum?*

R. Pec-

R. Peccatum est defectus
nilibet conformitatis cum
ge Divina, seu quæquis ejus-
em transgressio b.

b 1 Joh. 3. 4

Q. *Quodnam erat peccatum istud quo primi parentes statu in quo creati fuerant exciderunt*

R. Peccatum istud quo
rimi parentes statu in quo
reati fuerant exciderunt, erat
omestio fructus interdicti c.

c Gen. 3. 6

Q. *Totumne genus humanum cecidit in prima Adami transgressione?*

R. Quandoquidem fœdus
um Adamo ictum fuerat non
uo tantùm sed & posterorum
uorum nomine; exinde factum
st ut totum genus humanum ab
llo generatione ordinariâ pro-
creatum, in eo peccaverit, cum-
que eo ceciderit in prima ejus
transgressione d.

d Gen. 2. 16 17 Rom. 5 12 1 Cor. 15 21, 22

Q. *In quem vero statum pre-*

cipitavit lapsus iste humanu genus?

R. Lapsus iste humanu genus in statum peccati ac m seriæ præcipitavit *e.*

e Ro. 5. 12

16 Q. *In quo consistit stat illius in quem lapsus est hom peccaminositas?*

R. Status in quem lapsu est homo peccaminositas consistit in reatu primi illius peccati quod Adamus admisit, i defectu originalis justitiæ, totiusque naturæ corruptione quod *Peccatum originale* vulgo dicitur; unà cum omnibus peccatis actualibus exinde profluentibus *f.*

f Rom. 5. 12. 29. Ro. 5. 10. ad 20

19 Q. *Quæ miseria est illius status in quem homo lapsus est*

Eph. 2. 1, 2, 3 Pet. 1. 14, 15. Mat. 15. 19

R. Universum genus humanum lapsu suo communionem cum Deo perdidit *g.* sub ira ejus & maledictione est constitutum *h*, adeoq; cunctis

g Gen. 3. 8 10 14

h Eph. 2. 2, 3 Gal. 3. 10

hujus

jus vitæ miseriis, ipsi morti, æternique cruciatibus in æternum est obnoxium *i*. i Lam. 3. 39 Rom 6. 23 Mat. 25. 41

20 Q. *An verò Deus humanum genus universum in statu peccati ac miseriæ penitus reliquit?* 46

R. Deus quum ex mero suo beneplacito nonnullos ad vitam æternam ab omni retrò æternitate elegisset *k*, fœdus gratiæ cum eis init: se nempe liberaturum eos è statu peccati ac miseriæ, atque in statum salutis per redemptorem translaturum *l*. k Eph. 1. 4 l Rom. 3. 20 Gal. 3. 21

21 Q. *Quis est Redemptor electorum Dei?* 22

R. Dominus Jesus Christus est electorum Dei Redemptor unicus *m*, qui, æternus Dei Filius quum esset, factus est homo *n* adeoque fuit, est, eritque Θεάνθρωπος, è naturis duabus distinctis persona unica in sempiternum *o*. m 1 Tim. 2. 5 Act. 4. 12 n Gal. 4. 4 Rom. 9. 5 Luc. 1. 35 Col. 2. 9 Heb. 7. 25

O Qui-

22 Q. *Quâ autem Christus Filius Dei quum esset, factus est homo?*

R. Christus Filius Dei factus est homo, dum corpus verum *p*, animamque rationalem *q* assumeret sibi, vi Spiritus Sancti in utero eque substantia Virginis Mariæ conceptus, & ex eadem natus *r*, immunis tamen à peccato *s*.

p Heb. 2, 14 & 10, 5
q Act. 26 38
r Luc 1. 27 31, 35, 42 Gal. 4. 4
s Heb 4. 15 & 7. 26

23 Q. *Quæ munera Christus ut Redemptor noster obiit?*

R. Christus quatenus Redemptor noster obiit munera Prophetæ, Sacerdotis ac Regis, cum in humiliationis tum in exaltationis suæ statu *t*.

t Act. 3. 21 22 Heb. 8 45 cum 2 Cor. 13. 3 Heb 5. 5, 6 7 & 7. 25 Psal. 2. 6 Isa. 9. 6, 7 Mat 21. 5 Psal. 2. 8, 9 10, 11

24 Q. *Quomodo Prophetæ munere defungitur Christus?*

R. Christus defungitur Prophetæ munere, voluntatem Dei in salutem nostram nobis per verbum suum Spiritumque revelando *u*.

u Joh. 1. 18 1 Pet. 1. 10 11, 12 Joh. 15. 15 & 20 31

Q. Quâ

Q. Quâ ratione exequitur Christus munus sacerdotale?

R. Christus exequitur Sacerdotale munus, semet ipsum semel in sacrificium offerendo, quo justitiæ Divinæ satisfaceret *, nosque Deo conciliaret x; prout etiam perpetuò pro nobis intercedendo y.

Q. Quî exequitur Christus munus Regium?

R. Christus exequitur munus Regium nos sibi subjugando z, nos gubernando a, tuendoque b, ut etiam hostes suos nostrosque coercendo ac debellando c.

Q. In quo constitit Christi humiliatio?

R. Humiliatio Christi in eo constitit quòd fuerit natus, & quidem humili conditione d, factus sub lege e, quodque vitæ hujus miserias f, iram Dei g, mortemque crucis execrabilem

* Heb 9. 14, 28
x Heb. 2. 17
y Heb. 7. 24, 25
z Act. 15, 14, 15, 16
a Isa. 33. 22
b Isa. 32. 1
c 1 Cor. 15, 25
Psal. 110 per totum
d Luc. 2. 7
e Gal. 4. 4
f Heb. 12. 3
g Isa. 53. 3
Luc. 22, 44
Mat. 27. 46

h Phil. 2. 8 subierit *h*: quod sepultus fue-
i 1 Cor. 15. 3 rit *i*, & sub potestate mortis
k Act. 2. 24 aliquandiu commoratus *k*.
25. 26, 27
31

28 Q. *In quo consistit Christi exaltatio.*

R. Exaltatio Christi consistit in resurrectione ejus à
l 1 Cor. 15. 4 mortuis tertio die *l*, ascensu in
m Mar. 16 cœlum *m*, sessione ad dextram
19 Dei Patris *n*, adventu ejus ad
n Eph. 1. 20 mundum judicandum die no-
o Act. 1. 11 vissimo *o*.
& 17. 31

29 Q. *Quâ ratione participes efficimur redemptionis per Christum acquisitæ?*

R. Redemptionis per Christum acquisitæ participes efficimur ejusdem nobis efficaci
p Tit. 3. 5, 6 per Spiritum ejus Sanctum *p*,
q Job. 1. 11 applicatione *q*.
12

30 Q. *Quomodo nobis applicat Spiritus redemptionem per Christum acquisitam?*

R. Spiritus nobis applicat redemptionem per Christum

acquisitam

quisitam fidem in nobis effi- r Eph. 1. 13
ciendo r, ac per eandem nos 14
Christo in vocatione nostra effi- Joh. 6. 37
ci uniendo s. 39
Eph. 2. 8

Q. *Quid est vocatio efficax?* s Eph. 3. 17

R. Vocatio efficax est Spi- 1 Cor. 1. 9
tus Dei opus t, quo nos pec- t 2 Tim. 1. 9
cati ac miseriæ nostræ argu- 2 Thes. 2. 13
ens u, mentes nostras cognitio- 14
ne Christi illuminans *, volun- u Act. 2. 37
tates nostras renovans x, pror- * Act. 26
sus nobis persuadet, & vires 18
sufficit, ut Jesum Christum x Ezech. 36
amplectamur, gratuito nobis 26, 27
oblatum in Evangelio y. y Joh. 6. 44
45
Phil. 2. 13

Q. *Quanam beneficia in hac vita consequuntur ii qui sunt vocati efficaciter?*

R. Qui vocati sunt efficaciter, justificationem z, adoptionem a, & sanctificationem in hac vita consequuntur, una cum omnibus iis beneficiis quæcunque solent in hac vita comitari illas, aut ab iisdem promanare b. Q. *Quid*

z Ro. 8. 30
a Eph. 1. 5
b 1 Cor. 1. 26
30

33 Q. *Quid est justificatio?*

R. Justificatio est actus gratiæ Dei gratuitæ, quo peccata nobis condonat omnia *c*, nosque tanquam justos in conspectu suo acceptat *d*, propter solam Christi justitiam nobis imputatam *e*, per fidem tantùm apprehensam *f*.

c Rom. 3 24, 25 & 4. 6, 7, 8
d 2 Cor. 5 19, 21
e Rom. 5. 17 18, 19
f Gal. 2. 16 Phil. 3 9

34 Q. *Quid est Adoptio?*

R. Adoptio est actus gratiæ Dei gratuitæ *g*, quo in numerum recipimur, ac jus obtinemus ad omnia privilegia filiorum Dei *h*.

g 1 Joh. 3. 1
h Joh. 1. 12

35 Q. *Quid est sanctificatio?*

R. Sanctificatio est opus gratiæ Dei gratuitæ *i*, quo in toto homine secundum imaginem Dei renovamur *k*, & porro magis magisque efficimur, qui magis indies magisque peccato quidem morimur, justitiæ autem vivamus *l*.

i Rom. 8. 17
1 Thes. 2 13
k Eph. 4 23 24
l Rom. 6. 4, 6

36 Q. *Quænam sunt illa bene-*

ficia

ficia quæ justificationem, adoptionem, & sanctificationem in hac vita vel comitantur, vel ab eis promanant?

R. Quæ justificationem, adoptionem ac sanctificationē in hac vita vel comitantur, vel ab eis promanant beneficia, sunt certitudo amoris Dei, pax conscientiæ *m*, gaudium in Spiritu Sancto *n*, gratiæ incrementum, in eaque ad finem usque perseverantiæ *o*.

m Rom. 5. 1, 2, 5.
n Rom. 14. 17.
o Pro. 4. 18.

37 Q. *Quænam à Christo beneficia in morte percipiunt fideles?*

R. Animæ fidelium in morte sunt perfectè sanctæ *p*, ac protinus in gloriam transferuntur *r*; corpora verò usque Christo unita *s* in sepulchris ad resurrectionem *t* usque quiescunt.

p Job 5. 13. 1 Pet. 1. 5. q Heb. 12. 23. r 2 Cor. 5. 6, 8. Phil. 1. 23. Luc. 23. 43. s 1 Thes. 4. 14. t Isa. 57. 2. 26. 19.

38 Q. *Quæ tandem beneficia à Christo percipiunt fideles in resurrectione?*

* 1 Cor. 15 43 x Mat. 25 33 Mat. 10. 32 y 1 Joh. 3. 2 1 Cor. 13. 12 z 1 Thes. 4. 17. 18

R. In resurrectione fideles suscitati in gloria *, palàm agnoscentur & absolventur in die judicii x, fientque perfectè beati plenâ Dei y in omne æternum z fruitione.

39 Q. *Quid autem officii ac observantiæ ab homine exposcit Deus?*

R. Officium quod ab homine Deus exposcit, est obedientia voluntati ejus revelatæ exhibenda *a*.

a Mich. 6. 8 Deut. 15. 22

40 Q. *Quid homini primum revelavit Deus quod foret ipsi obedientiæ regula?*

R. Obedientiæ regula, quam Deus homini primùm revelavit erat Lex moralis *b*.

b Ro. 2. 14. 15. & 10. 5

41 Q. *Ubinam summatim comprehenditur Lex moralis?*

R. Lex moralis summatim comprehenditur in Decalogo *c*.

c Deut. 10. 4

42 Q. *Dic quænam sit Decalogi summa?* R. Sum-

R. Summa Decalogi est ut Dominum Deum nostrum toto corde, totâ animâ, totâ mente, totisque viribus nostris diligamus; proximum verò nostrum sicut nosmet ipsos *d*.

d *Mat.* 22 37, 38, 39 40

45 Q. Quænam est Decalogi præfatio?

R. Decalogi præfatio hisce verbis continetur [*Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Ægypti, è domo servitutis* e.]

e Exo. 20. 2

46 Q. Quid nos edocet Decalogi præfatio?

R. Decalogi præfatio nos docet, quòd quoniam Deus est Dominus, noster que Deus ac redemptor, ea propter præcepta ejus omnia tenemur observare *f*.

f Lev. 1. 4 7 1 Pet. 1. 15, 16 17, 18, 19

47 Q. Quodnam est mandatum primum?

R. Mandatum primum est [*Non habebis Deos alios coram me* g.]

g Exo. 20. 3

Q. In

46 Q. *In mandato primo quid exigitur?*

R. In mandato primo exigitur ut Jehovam esse unicum illum verumque Deum, Deumque nostrum cognoscamus simul & agnoscamus *h*. atque ut talem colamus, ac glorificemus *i*.

h 1 Chron. 28. 9. Deut. 26. 17 1 Mat. 4. 10 Psal. 29. 2

47 Q. *Quid est quod prohibetur mandato primo?*

R. In primo mandato prohibetur veri Dei abnegatio *k*, neglectusque ipsum tanquam Deum *l*, Deumque nostrum *m* colendi ac glorificandi; prout etiam cultum ac gloriam, illi soli debita alii cuivis tribuere aut exhibere *n*.

k Psal. 14. 1 l Rom. 1. 21 m Psal. 81. 10 n Rom 1. 25 26

48 Q. *Quid imprimis docemur verbis istis mandati primi* [Coram me?]

R. Verba istha [*Coram me*] in mandato primo nos docent, Deum qui omnia intuetur,

tuetur, peccatum alium habendi Deum cùm imprimis advertere, tum verò eodem offendi plurimùm o.

o Ezec. 8. 5. ad finem.

49 Q. *Quodnam est præceptum secundum?*

R. Secundum præceptum est [*Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est in cœlis supernè, aut inferiùs in terris, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus Deus sum Zelotypus, visitans iniquitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium me ac mandata mea observantium* p.]

p Exo. 20. 4. 5, 6

50 Q. *Quid exigitur in secundo præcepto?*

R. Præ

R. Præceptum ſecundum exigit, ut cultus omnes ac inſtituta religionis quæcunque Deus in verbo ſuo conſtituit, excipiamus, obſervemus, pura denique ac integra cuſtodiamus q.

q Deut. 32 46 Matt. 28. 20 Act. 2. 42

51 Q. *Quid eſt quod in ſecundo præcepto prohibetur?*

R. Secundum præceptum interdicit nobis cultu Dei per ſimulacra r, aut aliâ ratione quaviſcunque quam in verbo ſuo Deus non præſcripſit ſ.

r Deut. 4. 15 16 17, 18, 19 ſ Exod. 32. 5

52 Q. *Quænam ſunt rationes præcepto ſecundo annexæ?*

R. Rationes ſecundo præcepto annexæ ſunt ſupremum Dei in nos dominium t, illius jus in nobis peculiare u, zeluſque quo ſuum ipſius cultum proſequitur *.

t Deut. 32 32 Pſal. 95. 2 6 u Pſa 45. 11 Exod. 34 13, 14

53 Q. *Agè quodnam eſt tertium mandatum?*

R. Mandatum tertium ſic habetur

habetur [*Nomen Domini Dei tui inaniter non assumpsisti; non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit* x.] x Exo. 20. 7

54 Q. *Quid exigitur in mandato tertio?*

R. Mandatum tertium exigit ut Dei nomina *y*, titulos *z*, attributa *a*, instituta *b*, verba *c*, operaque *d* sanctè summaque cum reverentia adhibeamus. 4

y Mat. 6 9 Deu. 28. 58
z Psal. 68 4
a Apoc. 15. 3
b Mal. 1. 11 14
c Psa. 138. 1 2
d Job. 36 24

55 Q. *Quid prohibetur mandato tertio?*

R. Mandatum tertium prohibet rei cujusvis quâ Deus se notum facit, profanationem omnem ac abusum *e*.

e Mal. 1. 6, 7 12. & 2. 2 & 3. 4

56 Q. *Quænam est ratio subnexa mandato tertio?*

R. Ratio mandato tertio subnexa est, quod licèt hujus præcepti violatores ab hominibus quandoque nil supplicii ferant, nihilominus tamen

Dominus

f 1 Sam 2 11 Dominus Deus noster eos ju-
17.22.29 stum ejus judicium neuti-
1 Sam 3. 13 quam patietur subterfuge-
Deu. 28. 58 re f.
59

§ 7 Q. *Recita mandatum quartum.*

R Mandati quarti verba sunt isthæc [*Memineris diem Sabbati ut sanctifices eum; sex diebus operaberis & facies omne opus tuum, septimus vero dies sabbatum est Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque filius tuus, neque filia tua, nec servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec hospes tuus quicunque intra portas tuas commoratur: Nam sex diebus perfecit Dominus cœlum terramque, mare, & quicquid in illis continetur, septimo vero die requievit, quamobrem*
g Exo. 20. 8 9, 10, 11 *benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit?*

Q. *Quid*

58Q. *Quid à nobis exigit mandatum quartum?*

R. Quartum mandatum à nobis exigit, ut ſtatum illud tempus quod in verbo ſuo deſignavit Deus, ſanctum ei obſervemus; integrum nempe Diem è ſeptenis unum in ſanctum illi ſabbatum celebrandum *h*.

h Deu 5, 12 & 31, 14

59Q. *E ſeptenis autem quem diem ſabbato hebdomadario deſignavit Deus?*

R. Deus hebdomadario ſabbato deſignavit ſeptimum diem hebdomadæ ab initio mundi uſque ad Chriſti reſurrectionem, exinde verò ad finem uſque mundi duraturum, diem ſeptimanæ primum, quod eſt ſabbatum Chriſtianum *i*.

i Gen. 2, 3. 1 Cor. 16, 2. Act. 20, 7

60Q. *Quî autem eſt ſabbatum ſanctificandum?*

R. Sabbatum eſt ſanctificandum

k Exo. 20. 8 10 l Exo. 16. 25 26, 27, 28 Neh. 13. 15 16, 17, 18, 19 21, 22 m Mat. 12. 1 ad 13 n Luc. 4. 16 Act. 20. 7 Pſ. 92. tit. Iſai. 66. 23

candum diem illum integrum ſanctè quieſcendo *k*, etiam ab negotiis & recreationibus mundanis, aliis quidem diebus haud illicitis *l*, totumque illud temporis (præterquam quod operibus neceſſitatis ac miſericordiæ inſumendum fuerit *m*) cultus Divini exercitiis publicis privatiſque impendendo *n*.

61 Q. *Quid prohibetur in mandato quarto?*

R. Mandatum quartum prohibet officiorum quæ inibi requiruntur, cùm omiſſionem tum præſtationem negligentem *o*: prout etiam ejus diei profanationem qualemcunque, ſive illum otioſè conſumendo *p*, ſive quod in ſe peccatum eſt faciendo *q*, ſeu denique circa mundana negotia vel recreationes cogitationibus, dictis, factiſve non neceſſariis *r*.

o Ezec. 22. 26 Amos. 8. 5 Mal. 1. 13 p Act. 20. 7 9 q Ezech. 23. 38 r Jer. 17. 24 25, 26 Iſai. 58. 13

Q. Qua-

62 Q. *Quænam sunt quarto præcepto rationes annexæ?*

R. Rationes quarto præcepto annexæ sunt istiusmodi; quoniam è septimana qualibet sex dies concesserit nobis Deus nostris ipsorum negotiis insumendos s: quoniam in septimo jus sibi vendicat peculiare: quoniam Deus exemplo suo nobis præivit, ac diei sabbati benedixit t. s Exo. 20. 9 t Exo. 20. 11

63 Q. *Quodnam est præceptum quintum?*

R. Quintum præceptum est hujusmodi [*Honora patrem suum ac matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra ista quam tibi largitur Dominus Deus tuus* u.] u Exod. 20. 12

64 Q. *Quid est quod jubemur mandato quinto?*

R. Mandatum quintum nos jubet honorem conservare, ac officia persolvere unicuique pro

pro ratione ordinis ac relationis in quibus fuerit exhibenda, ſeu ſuperior nobis ſiet *, ſive inferior x, ſive denique æqualis y.

* Eph. 5. 21
x 1 Pet. 2. 17
y Rom. 12. 10

65 Q. *Quid eſt quod mandatum quintum vetat?*

R. Quintum mandatum vetat honorem, officiumque ſingulis debitum pro ratione ordinis ac relatione in quibus fuerint, aut negligere, aut adversùs ea quicquam machinari z.

z Mat. 15. 4 5, 6
Ezech 34. 2, 3, 4
Rom. 13. 8

66 Q. *Quæ ratio ſubnectitur quinto præcepto?*

R. Ratio quinto præcepto ſubnexa eſt promiſſio longævitatis, proſperitatiſque (quatenus nempe Dei gloriæ ipſorumque conducant utilitati) omnibus facta hoc præceptum obſervantibus a.

a Deut. 5. 16
Eph. 6. 2, 3

67 Q. *Cedo mandatum ſextum?*

R. Min-

R. Mandatum sextum hisce verbis comprehenditur [*Non occides* b.] b *Exod.* 20. 13

68 Q. *Quid à nobis exigit mandatum sextum?*

R. Exigit à nobis mandatum sextum, ut vitam cum nostram c cum aliorum d honestis quibuscunque rationibus tueamur. c *Eph.* 5. 28 d *1 Reg.* 18. 4

69 Q. *Quid vero prohibet sextum mandatum?*

R. Sextum mandatum prohibet vitam vobismet ipsis, aut injustè proximo vitam adimere, aut quidvis quod eò tendat agere e. e *Act.* 16. 28 *Gen.* 9. 6

70 Q. *Quodnam est mandatum septimum?*

R. Mandatum septimum hæc verba complectuntur [*Non mœchaberis* f.] f *Exo.* 20. 14

71. Q. *Quid exigitur mandato septimo?*

R. Mandatum septimum ex-

exigit ut tam nostram quàm
g 1 Cor. 7. 2 proximorum castitatem animo,
13. 5. 14. 36 sermone, gestuque conserve-
Col. 4. 6 mus g.
1 Pa. 3. 2

72 Q. *Quid prohibetur mandato septimo?*

R. Septimum mandatum prohibet cogitationes, sermones actionesque omnes impudicas h.

h Mat. 5. 28 & 5. 28
Eph. 5. 3, 4

73 Q. *Quodnam est præceptum octavum?*

i Exod. 20 15
k Gen. 30 30
1 Tim 5. 8
Levi 25. 35
Deut 22. 1 2, 3, 4, 5
Exo. 23. 4 5
Gen. 47. 14 20

R. Præceptum octavum hoc est [*Non furaberis* i.]

74 Q. *Mandatum octavum quid à nobis exigit?*

R. Octavum mandatum à nobis exigit, facultates ac rem externam nostri & aliorumque ut procuremus ac promoveamus k.

75 Q. *In Octavo præcepto quid prohibetur?*

R. Octavum mandatum prohibet quicquid nostris aut proximo-

proximorum nostrorum opibus rebusque externis injusto aut est aut esse possit impedimento *l*.

l Pro. 21. 17 & 23. 20 21 & 28. 29 Eph. 4. 28

76 Q. *Quodnam est præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum sic se habet [*Non eris adversus proximum tuum testis mendax* m.]

m Exo. 20 16

77 Q. *Quid à nobis exigit præceptum nonum?*

R. Præceptum nonum id à nobis exigit, ut veritatem inter homines muruo *n*, ut que bonum nomen & existimationem cum nostri tum proximorum nostrorum conservemus ac promoveamus *o*, cum primis verò in ferendo testimonio *p*.

n Zach. 8. 16

o 3 Joh. v. 12

p Pro. 24. 25

78 Q. *Quid prohibetur nono præcepto?*

R. Nonum præceptum prohibet quicquid est aut veritati inimicum: aut existimationi no-

q 1 Sam. 11 28 nostrî vel proximorum nostrorum injurium q.

Lev. 19. 16 Psal. 15. 3 79 Q: *Quale est mandatum decimum?*

R. Mandatum decimum hæc verba exhibent [*Non concupisces proximi tui domum, non concupisces proximi tui uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, neque aliud deniq; quicquam quod est proximi tui* r.]

r Exo. 20. 17 80 Q. *In decimo præcepto quid exigitur?*

R. Præceptum decimum exigit ut sorti nostræ plenè acquiescamus s, utque in proximum & quæcunqne suut ejus debitè, benevoleque afficiamur t.

s Heb. 13. 5 1 Tim. 6. 6 t Job 31. 29 Rom. 12. 15 1 Tim 1. 5 1 Cor. 13. 4. 5 6 7 81 Q: *Quæ prohibentur decimo mandato?*

R Mandatum decimum prohibet rerum nostrarum displicentiam u, invidiam ac dolorem

u 1 Reg 21. 4 Esth. 5. 13 1 Cor. 10. 10

florem de bono proximi *, unà cum animi nostri motibus & affectionibus circa ea quæ proximi sunt inordinatis quibuscunque x.

* Gal. 5. 26 Jac. 3. 14. 16
x Ro. 7. 7, 8 & 13. 9 Deut. 5. 21

Q. *Quisquamne potis est mandata Dei perfectè observare?*

R. Post lapsum nemo extat humanâ tantum naturâ constans, qui mandata Dei perfectè in hac vita implere potest y, quo minùs ea quotidiè tum cogitatione, tum dictis factisque violet z.

y Eccles. 7 20 1 Joh. 1. 8, 10 Gal. 5. 17
z Gen. 6. 5 & 8. 21 Rom. 3. 9 ad 21 Jac. 3. 2. ad 13

Q. *An vero sunt omnes violationes legis ex æquo graves?*

R. Peccata sunt non nulla aliis cum suâ naturâ, tum propter varias eorum aggravationes in conspectu Dei graviora a.

a Ezech. 8 6, 13, 15 1 Joh. 5. 6 Psal. 78. 17 32, 56

Q. *Quid est quod meretur peccatum unumquodque?*

 R. Unum-

R. Unumquodque peccatum iram Dei meretur ac maledictionem cum in vita præsenti, tum in futura *b*.

b Eph. 5. 6 Gal. 3. 10 Lam. 3. 39 Mat. 25. 41

§ 5. Q. *Quid autem exigit à nobis Deus quo nobis ob peccatum debitas iram ejus ac maledictionem effugiamus?*

R. Quo iram Dei ac maledictionem ob peccatum nobis debitas effugiamus, exigit à nobis Deus fidem in Jesum Christum, resipiscentiam ad vitam *c*, unà cum usu mediorum omnium externorum diligenti, quibus Christus nobis communicat redemptionis suæ beneficia *d*.

a Act. 20. 21 c Prov. 2. 1 cd 6 & 8 33. ad finem. Isa. 55. 3

§ 6. Q. *Quid est fides in Jesum Christum?*

R. Fides in Jesum Christum est gratia salvifica *e*, quâ illum recipimus, eoque solo nitimur ut salvi simus, prout ille nobis offertur in evangelio *f*.

f Heb. 10. 39 e Ioh. 1. 12 Isa. 26. 3. 4 Phil. 3. 9 Gal. 2. 16

§ 7. Q. *Quid est resipiscentia ad vitam?* *R.* Resi-

R. Reſipiſcentia ad vitam eſt gratia ſalvifica *g*, quâ peccator è verò peccati ſui ſenſu *h*, ac apprehenſione divinæ in Chriſto miſericordiæ *i*, dolens ac peroſus peccatum ſuum ab illo ad Deum convertitur *k*, cum novæ obedientiæ pleno propoſito & conatu *l*.

g Act. 11. 18
h Act. 2. 37. 38
i Ioel 2. 12. Ier. 3. 22
k Ier. 31. 18. 19. Ezec. 36. 31
l 2 Cor. 7. 11. Iſa. 1. 16, 17

290. *Quænam ſunt externa media, quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia?*

R. Media externa ac ordinaria quibus Chriſtus nobis communicat redemptionis ſuæ beneficia ſunt ejus inſtituta, verbum præſertim, ſacramenta, & oratio: quæ quidem omnia electis redduntur efficacia ad ſalutem *m*.

m Mat. 28. 29. 20. Act. 2. 42. 46. 47

291. *Quâ ratione fit verbum efficax ad ſalutem?*

R. Spiritus Dei lectionem verbi, præcipuè verò prædica-

tionem ejus reddit medium efficax convincendi, convertendique peccatores, eosdemque in sanctimonia & consolatione ædificandi per fidem ad salutem *n*.

90 Q. *Quomodo legi debet audiri verbum, ut evadat efficax ad salutem?*

R. Quò verbum evadat efficax ad salutem, debemus ei cum præparatione *o*, ac oratione *p* diligenter attendere *q*, idemque fide excipere ac amore *r*, in animis nostris recondere *s*, ac in vita nostra exprimere *t*.

91 Q. *Quî evadunt sacramenta media efficacia ad salutem?*

R. Sacramenta evadunt efficacia ad salutem media, non ullâ in ipsis vi, nec in eo qui illa administrat, verùm Christi solummodò benedictione *u*, ac Spiritus ejus in iis qui illa per fidem

n Neh 8.8
1 Cor 14.24 25
Act. 26.18
Psal. 19. 8
Act. 20. 32
Rom. 15. 4
2 Tim. 3. 15 16, 17
Rom. 10. 13 14, 15, 16, 17
& 1. 16.
o 1 Pet. 2. 1, 2
p Psal. 119 18
q Pro. 8. 34
r Heb. 4 2
s Thes. 2. 10
Psal. 119 11
t Luc 8. 15
Jac. 1. 25
u 1 Pet. 3. 21
Mat. 3. 11
1 Cor. 3. 6, 7

fidem recipiunt operatione *. * 1 Cor. 12
13

92Q. *Quid est Sacramentum?*

R. Sacramentum est ordinatio sacra à Christo instituta, in qua fidelibus per signa in sensus incurrentia Christus noviq; fœderis beneficia repræsentantur, obsignantur, & applicantur x. x Gen. 17. 7
10
Exo. 12. cap.
1 Cor. 11. 23
26

93Q. *Quænam sunt sacramenta Novi Testamenti?*

R. Sacramenta Novi Testamenti sunt Baptismus y ac Cœna Domini z. y Mat. 28
19
z Mat. 26
26, 27, 28

94Q. *Quid est Baptismus?*

R. Baptismus est Sacramentum, in quo ablutio per aquam in nomine Patris ac Filii ac Spiritus Sancti a, nostram in Christum insitionem, ut & beneficiorum fœderis gratiæ participationem, patrumq; nostrum, nos nempe Domini futuros esse totos significat obsignatque b. a Mat. 28
19
b Rom. 6. 4
Gal. 3. 27.

95Q. *Quibus est Baptismus administrandus?* R. Ba-

R. Baptismus non est administrandus quibusquam extra Ecclesiam visibilem constitutis, donec se in Christum credere, eique obedientes fore professi fuerint c; verùm infantes eorum qui membra sunt Ecclesiæ visibilis sunt baptizandi d.

c Act 8.36 37 & 2.38
d Act. 2.38 39 Gen. 17.10 cum Col. 2 11, 12 1 Cor. 7. 14

96 Q. *Quid est cœna Domini?*

R. Cœna Domini est sacramentum, in quo pane ac vino secundùm Christi institutum datis acceptisque, mors ejus ostenditur; quæ qui dignè participant, corporis ejus & sanguinis (non quidem corporeo & carnali modo, verum) per fidem fiunt participes, omniumque ipsius beneficiorum, ad nutritionem suam spiritualem summque in gratia incrementum e.

e 1 Cor. 11. 23 24, 25, 26 & 10. 16

97 Q. *Ut dignè quis participet cœnam Dominicam quid requiritur?*

R. Qui

R. Qui cœnam Dominicam dignè cupiunt participare, requiritur ut semet examinent, cùm de cognitione sua, quâ corpus Domini valeant discernere *f*, tum de fide sua; quâ vescantur ipso *g*, tum etiam de resipiscentia sua *h*, amore *i* ac obedientia nova *k*; nè fortè indigni si advenerint, judicium edant bibantque sibimet ipsis *l*.

f 1 Cor. 11. 28, 29
g 2 Cor. 13, 5
h 1 Cor. 11, 31
i 1 Cor. 10, 16, 17
k 1 Cor. 5. 7, 8
l 1 Cor. 11, 28, 29

98 Q. *Quid est precatio?*

R. Precatio est quâ petitiones nostras pro rebus divinæ voluntati congruis offerimus Deo *m*, in nomine Christi *n*, unà cum peccatorum nostrorum confessione *p*, & grata beneficiorum ejus agnitione *q*.

m Ps. 62. 8
n 1 Joh. 5. 14
o Joh. 16. 23
p Ps. 32. 5, 6
Dan. 9. 4
q Phil. 4. 6

99 Q. *Quam nobis regulam præscripsit Deus precibus nostris dirigendis?*

R. Totum Dei verbum utile est nobis in oratione dirigendis

r Job. 5. 24 gendis r; specialis verò directionis norma est illa orationis
1 Mat 6. 9 formula quam discipulos suos
10, 11, 12, 13 edocuit Christus, *Oratio Dominica* quæ vulgò dicitur *s*.
cum Luc. 11. 2, 3, 4

100 Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ præfatio?*

R. Orationis Dominicæ præfatio, nempe [*Pater noster, qui es in cœlis* t] nos docet
t Mat. 6. 9 accedere ad Deum cum omni sancta reverentia ac confiden-
u Rom 8. 15 tia, tanquam filios ad patrem,
Luc. 11. 13 qui & potis est & paratus no-
* Act 12. 5 bis opitulari *u*; prout etiam
1 Tim 2. 1, 2 cum aliis atq; pro aliis orare *.

101. Q. *Quid est quod oramus in petitione prima?*

R. In petitione prima, scil. [*Sanctificetur nomen tuum* x]
x Mat. 6. 9 oramus ut efficere velit Deus, ut eum nos aliique, in eis, quibuscunq; se notum nobis facit,
y Ps. 67. 2, 3 glorificare valeamus *y*; atque ad suam ipsius gloriam omnia

dirigere

dirigere velit ac diſponere z. z Pſal. 81 per totum.

102 Q. *Quid petimus in ſecunda petitione?*

R. In petitione ſecunda, quæ hujuſmodi eſt [*adveniat regnum tuum* a] petimus ut deſtruatur regnum Satanæ *b*, gratiæ verò regnum ut promoveatur *c*, ut nos aliique in eo ſimus cùm conſtituti tum conſervati ne excidamus, *d*, utque regnum gloriæ velit Deus adproperare *e*. a Mat. 6. 10 b Pſal. 68. 1 18 c Apoc. 12 10, 11 d 2 Theſ. 3. 1 Rom. 10. 1 Job. 17. 9 20 e Apoc 22. 20

103 Q. *In petitione tertia quid precamur?*

R. In petitione tertia, ſc. hiſce verbis [*Fiat voluntas tua in terris ſicut in cœlis* f] precamur efficere velit Deus, ut nos per gratiam voluntatem ejus tum cognoſcere, tum ei in omnibus obtemperare *g*, & nos ſubmittere, id quod in cœlis faciunt Angeli, & valeamus & velimus *h*. Mat 6. 10 f Pſal. 67 per totum. Pſ 116. 36 Mat. 26. 39 g 2 Sam. 15 25 Job. 1. 21. h Pſal. 103 20, 21

R. *Quid*

104 Q. *Quid oramus in petitione quarta?*

R. In quarta petitione, quæ sic habetur [*Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*] oramus ut è donatione Dei gratuitâ, bonorum quæ hujus vitæ sunt portionem idoneam obtineamus, ejusque una cum iis benedictione perfruamur *k*.

Mat. 6. 11

k Prov. 30 8, 9 Gen. 18 20 1 Tim. 4 4, 5

105 Q. *Quid precamur in petitione quinta?*

R. In petitione quinta, cujus verba sunt [*Ac remitte nobis debita nostra, sic ut nos remittimus debitoribus nostris*] precamur ut Deus peccata nostra omnia gratis velit propter Christum condonare *m*, quod quidem ut petamus eò magis animus nobis fit, quòd aliis animitus condonare gratiâ ipsius auxiliante valeamus *n*.

l Mat 6. 12 m Psal. 51. 1 2, 7. 8, 9 Dan. 9. 17 18, 19

n Luc. 11. 4 Mat. 18. 35

Q. *Quid*

106 Q. *Quid petimus in sexta petitione?*

R. In petitione sexta, quam hæc verba complectuntur [*Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo* o] oramus ut velit nos Deus aut immunes à tentatione ad peccatum conservare *p*, aut certè tentatos suffulcire ac libetare *q*.

o *Mat.* 6. 13
p *Mat.* 26. 41
q 2 *Cor.* 12. 7, 8

107 Q. *Quid nos docet orationis Dominicæ conclusio?*

R. Orationis Dominicæ conclusio [*Quia tuum est regnum, potentia & gloria, in secula, Amen r*] Nos docet animos ac confidentiam nobis in orando à solo Deo derivare *s*, eumque in precibus nostris laudare, regnum ei, potentiam, ac gloriam tribuendo *t*, quoque desiderium nostrum testemur, & exauditionis confidentiam, dicimus, Amen *u*.

r *Mat.* 6. 13
s *Dan* 9. 4, 7, 8, 9, 16, 17, 18, 19
t 1 *Chron.* 29. 10, 11, 12, 13
u 1 *Cor.* 14. 16
Apoc. 22. 20, 21

Deca-

Decalogus.

Exod. 20.

LOcutus est Deus omnia hæc verba, dicendo. Ego sum Dominus Deus tuus, qui te eduxi è terra Ægypti, à Domo servitutis.

I. Non habebis Deos alios coram me.

II. Non facies tibi imaginem quamvis sculptilem, aut similitudinem rei cujusvis quæ est in cœlis supernè, aut inferiùs in terris, aut in aquis infra terram; non incurvabis te iis, nec eis servies: siquidem ego Dominus Deus tuus Deus sum Zelotypus, visitans iniquitates patrum in filios ad tertiam usque quartamque progeniem osorum mei, exhibens vero misericordiam ad millenas usque diligentium me ac mandata mea observantium.

III. Nomen Domini Dei tui inanis-

ser

ter non usurpabis; non enim eum pro insonte habebit Dominus qui nomen ejus inaniter adhibuerit.

IV. *Memineris diem Sabbati ut sanctifices eum; sex diebus operaberis & facies omne opus tuum, septimus vero dies sabbatum est Domini Dei tui, opus in eo nullum facies tu, neque servus tuus, nec ancilla tua, neque jumentum tuum, nec hospes tuus quicunque intra portas tuas commoratur: Nam sex diebus perfecit Dominus cælum terramque, mare, & quicquid in illis continetur, septimo vero die requievit, quamobrem benedixit Dominus diei sabbati, eumque sanctificavit?*

V. *Honora patrem tuum ac matrem tuam, ut prolongentur dies tui in terra illa quam tibi largitur Dominus Deus tuus.*

VI. *Non occides.*

VII. *Non mœchaberis.*

VIII. *Non furaberis.*

IX. *Non eris adversus proximum tuum testis mendax.*

X. *Non concupisces proximi tui*

domum

...num, non concupisces proximi tui uxorem, non servum, non ancillam, non bovem, non asinum, neque aliud deniq; quicquam quod est proximi tui.

Oratio Dominica.

Matth. 6.

PAter noster, qui es in cœlis, sanctificetur nomen tuum, adveniat regnum tuum, fiat voluntas tua in terris sicut in cœlis, panem nostrum quotidianum da nobis hodie, ac remitte nobis debita nostra, sicut nos remittimus debitoribus nostris, & nè nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo, quia tuum est regnum, potentia & gloria, in sæcula. Amen.

Sym.

Symbolum.

CRedo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cœli ac terræ; & in Jesum Christum filium ejus unicum, Dominum nostrum; qui conceptus est è Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine: passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus & sepultus: descendit ad inferos *: tertio die resurrexit à mortuis: ascendit in cœlum, & sedet ad dextram Dei Patris omnipotentis: unde venturus est ad judicandum vivos & mortuos. Credo in Spiritum Sanctum: Sanctam Ecclesiam catholicam: Sanctorum communionem: remissionem peccatorum, carnis resurrectionem, & vitam æternam. *Amen.*

* *i. e. permansit in statu mortuorum & sub potestate mortis usque ad diem tertium.*

[illegible] utriusq; Cate-
[illegible] dedimus in respon-
[illegible] responsionem quamli-
[illegible] propositionem integram, sive
[illegible] absolutam. Eo nempe con-
silio ut discentes ulterius utilis esse pos-
sit, quoties occasio tulerit, ad cogniti-
onis ac pietatis incrementum, vel extra
catechisandi rationem.

Et quamvis in alterutro Catechismo
substantia doctrinæ in compendio illo
(*Symbolo Apostolico* vulgò dicto) com-
prehensæ plene ac perfecte exhibeatur,
adeò quidem ut nulla supersit necessitas
symbolum ipsum inserendi: nihilominus
tamen hic illud subnectendum esse duxi-
mus; non perinde quasi aut ab ipsis A-
postolis fuerit concinnatum, aut pariter
cum decalogo ac oratione Dominica pro
Scriptura canonica haberi debeat, (Ne-
dum certe pro oratione, quo nomine ig-
[illegible] illud cum decalogum
[illegible] fuit ut usurparet) verum
[illegible] fidei Christianæ breve compen-
[illegible] verbo Dei consentaneum, ac in
[illegible] Christi antiquitus [illegible].

FINIS.